

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

На правах рукопису

Романова Тетяна Володимирівна

УДК 332.146:330.322

**РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В
РЕГІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Дисертація

на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник:
д.е.н., професор
Онищенко Володимир Олександрович

Полтава - 2010

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО	
ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ	
1.1. Концептуальні засади дослідження регіональної економічної політики як механізму забезпечення розвитку інвестиційного потенціалу регіону	12
1.2. Систематизація факторів, що обумовлюють інвестиційний потенціал регіону	26
1.3. Світовий досвід забезпечення зростання інвестиційного потенціалу в процесі реалізації економічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях.....	41
Висновки до розділу 1	59
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ДИНАМІКИ	
РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	
ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ	
2.1. Аналіз факторів залучення інвестицій в регіон... ..	62
2.2. Оцінка інвестиційного потенціалу Полтавського регіону	87
2.3. Економіко-математичне моделювання прогнозування ефективного розвитку інвестиційного потенціалу регіону	99
Висновки до розділу 2	129

РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	131
3.1. Організаційно-правове забезпечення державної політики зростання інвестиційного потенціалу регіонів України.....	131
3.2. Розробка регіональної програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону (на прикладі Полтавської області).....	139
3.3. Механізми та інструменти реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону	147
Висновки до розділу 3	156
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	159
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	165
ДОДАТКИ	185

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах регіоналізації економічних процесів важливого значення набуває розв'язання проблем розвитку адміністративно-територіальних суб'єктів України, головною з яких є брак інвестиційних ресурсів. Вагомою умовою раціональної перебудови національного господарства, ефективної системної трансформації економіки є підвищення інвестиційної привабливості регіонів. Основним засобом розвитку інвестиційного потенціалу, поліпшення інвестиційного клімату є проведення збалансованої та послідовної регіональної економічної політики. Для економічного розвитку регіону необхідним є забезпечення сталого зростання надходження інвестицій на основі мобілізації нових джерел фінансових ресурсів, створення інвестиційно орієнтованої моделі розвитку економіки та інноваційних мотивацій у господарюючих суб'єктів.

У різні періоди вирішенню проблеми формування ефективної регіональної політики, регіонального економічного розвитку були присвячені наукові праці О.І. Амоші, П.Т. Бубенка, З.С. Варналія, З.В. Герасимчук, В.В. Гришка, В.Ю. Керецмана, Б.Я. Кузняка, Ю.В. Макогона, В.О. Онищенко, В.І. Пили, Д.М. Стеценка, Л.І. Федулової, М.А. Хвесика, О.С. Чмир та інших. Процеси залучення інвестицій у регіон, формування сприятливого інвестиційного клімату знайшли відображення у наукових працях таких учених, як І.О. Бланк, А.В. Бойко, М.П. Бутко, В.М. Геєць, В.В. Гомольська, О.І. Дацій, О.В. Комеліна, М.І. Мельник, Т.В. Момот, Л.О. Петкова, В.Г. Федоренко, Л.І. Яковенко й інші.

З урахуванням цінності здійснених досліджень у сучасних реаліях існує необхідність наукового обґрунтування детермінантів регіонального розвитку, залучення інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки України, визначення шляхів підвищення інвестиційної привабливості регіонів. Наукова актуальність і практична значимість розв'язання проблеми розвитку

інвестиційного потенціалу регіону обумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету та завдання.

Головна ідея дисертаційної роботи полягає у тому, щоб на основі проведення системних досліджень, узагальнення теоретико-методичних положень, практичного вітчизняного й зарубіжного досвіду процесу залучення інвестицій у регіон та реалізації ефективної регіональної економічної політики розробити науково обґрунтовані пропозиції та практичні рекомендації щодо розвитку інвестиційного потенціалу регіону шляхом упровадження відповідної регіональної програми в межах інвестиційної політики країни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота була виконана згідно з планами науково-дослідних робіт Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, зокрема з темами «Механізм формування фінансово-інвестиційного потенціалу регіонів в умовах сталого розвитку України» (державний реєстраційний номер 0105U00769), в межах цієї теми розроблено основи формування механізму стимулювання розвитку інвестиційного потенціалу регіону; «Інноваційний зміст сталого розвитку регіонів України» (державний реєстраційний номер 0105U000770), де автором обґрунтовано методичні підходи до формування і реалізації регіональної інвестиційної політики; «Інноваційно-інвестиційний механізм реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах світової фінансово-економічної кризи» (державний реєстраційний номер 0110U002260), в якій автором визначено шляхи вдосконалення інвестиційного забезпечення регіонального соціально-економічного розвитку.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретичних та методичних засад розвитку інвестиційного потенціалу регіону на основі впровадження механізму реалізації регіональної економічної політики.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання таких завдань:

- обґрунтувати роль інвестицій у формуванні та нарощуванні економічного потенціалу регіону;
- поглибити зміст понять «регіон», «регіональна економічна політика», «інвестиційний потенціал регіону» на основі узагальнення й аналізу сучасних підходів до розуміння даних категорій та положень вітчизняного законодавства;
- узагальнити світовий досвід щодо забезпечення зростання інвестиційного потенціалу регіону й розробити рекомендації до його застосування для Полтавського регіону;
- здійснити аналіз загальнодержавних чинників і регіональних факторів стимулювання інвестиційної діяльності в Україні та регіоні;
- провести оцінку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону;
- розробити економіко-математичну модель прогнозування ефективного розвитку інвестиційного потенціалу в регіоні;
- визначити методи та форми державного регулювання інвестиційної діяльності, спрямовані на об'єднання зусиль органів державної влади з органами місцевого самоврядування в реалізації інвестиційної політики;
- надати рекомендації та пропозиції щодо підвищення інвестиційного потенціалу області шляхом реалізації регіональної економічної політики й визначити механізм управління розвитком інвестиційного потенціалу регіону.

Об'єктом дослідження є розвиток інвестиційного потенціалу на регіональному рівні.

Предметом дослідження є розроблення науково-методичних засад розвитку інвестиційного потенціалу в умовах реалізації регіональної економічної політики.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є система законів та категорій економічної теорії, розвитку продуктивних сил і регіональної економіки, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених у галузі формування інвестиційного потенціалу й ефективної регіональної економічної політики.

При дослідженні проблеми розвитку інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці використано методи: порівняльного та статистичного аналізу – які дозволили об'єктивно відобразити динаміку інвестиційних процесів на рівні регіону; системного підходу – за допомогою якого складові інвестиційного процесу в регіоні були розглянуті в нерозривному взаємозв'язку та взаємодії; логічного узагальнення – для забезпечення послідовності проведення наукового дослідження; економіко-математичного моделювання – що дозволило виявити вплив визначених факторів на інвестиційний потенціал регіону та забезпечило наукову обґрунтованість відповідних пропозицій щодо активізації інвестиційних процесів у регіоні.

Інформаційною базою проведеного наукового дослідження стали: закони України, укази Президента України, постанови Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, регіональні й галузеві нормативно-правові акти, офіційні дані Державного комітету статистики України і його регіональних органів, Національного банку України, наукові публікації фахових видань, результати авторських досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів. Основний науковий результат досліджень полягає у розвитку теоретичних, методологічних і методичних підходів до проблеми розвитку інвестиційного потенціалу шляхом формування ефективної регіональної економічної політики, розробленні на їх основі практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності використання наявного інвестиційного потенціалу з метою соціально-економічного розвитку регіону.

Результати наукових досліджень, що визначають їх наукову новизну, полягають у наступному:

вперше:

- розроблено концептуальні засади формування й реалізації регіональної економічної політики розвитку інвестиційного потенціалу на основі економіко-математичної моделі прогнозування його зростання, яка дала

можливість провести комплексне оцінювання пріоритетних напрямів регіональної інвестиційної політики за допомогою методу аналізу ієрархічного впливу різних факторів, їх вибору та послідуєчого оцінювання досягнутого ефекту;

вдосконалено:

- термінологічно-категоріальний апарат, зокрема, запропоновано визначення поняття «інвестиційний потенціал регіону», під яким розуміють сукупність потенційно стабільних і здатних до розвитку економічних ресурсів регіону, що характеризують ступінь його інвестиційної привабливості та здатні до концентрації, спрямованої на реалізацію інвестиційної стратегії;

- розмежовано сутність понять «інвестиційний потенціал регіону», «інвестиційний клімат регіону», «інвестиційна привабливість регіону», висвітлено процес їх інтеграції шляхом створення понятійної моделі, в якій інвестиційна привабливість розглядається як результативний показник, що відображає реальну здатність економіки регіону до залучення інвестицій;

- класифікацію факторів, які впливають на залучення інвестицій у регіон, виділено позитивні й негативні групи політико-правових, економічних, соціальних, природно-географічних, екологічних та технічних чинників, котрі здійснюють вплив на рівні держави й регіону, що дало змогу запропонувати механізм компенсуючих заходів, спрямований на обмеження впливу негативних факторів;

- розроблено принципи формування регіональної економічної політики розвитку інвестиційного потенціалу, дотримання яких забезпечить оптимальний ефект від її реалізації;

набуло подальшого розвитку:

- дослідження інвестиційного потенціалу, його ролі та значення в нарощуванні фінансових ресурсів регіону, що надало можливість обґрунтувати напрями активізації їх формування;

- пропозиції щодо забезпечення розвитку інвестиційного потенціалу регіонів України на основі вивчення зарубіжного досвіду, які передбачають

використання механізмів стимулювання інвестиційної діяльності на загальнодержавному та регіональному рівнях;

- запропоновано програму розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону й механізм її реалізації, що враховують результати отриманих досліджень, сукупний інвестиційний потенціал та перспективні шляхи розвитку Полтавської області.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в розробленні наукових положень і рекомендацій щодо розвитку інвестиційного потенціалу регіону, забезпечення ефективності регіональної політики шляхом удосконалення нормативно-правового забезпечення з урахуванням результатів розробленої економіко-математичної моделі прогнозування його зростання. Отримані наукові результати доведені до рівня конкретних пропозицій та рекомендацій, що забезпечують механізм реалізації регіональної інвестиційної політики, прискорення динаміки розвитку економічних процесів на регіональному рівні.

Основні результати наукового дослідження використані Полтавською обласною радою при розробленні програм соціально-економічного й інвестиційного розвитку Полтавського регіону (довідка № 01-29/279 від 03.06.2010), Управлінням зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності Полтавської обласної державної адміністрації при розробленні й утіленні обласної Програми залучення інвестицій до 2015 року (довідка № 01-08/190 від 30.07.2010), Головним управлінням інформаційної та внутрішньої політики Полтавської обласної державної адміністрації в процесі реалізації регіональної інвестиційної політики в Полтавській області (довідка № 01-15/481 від 28.07.2010), Полтавським обласним благодійним фондом сприяння розвитку регіону «Синергія» при формуванні основних напрямів регіонального розвитку за участю Фонду та розробленні відповідних регіональних програм (довідка № 1/06 від 01.06.2010), Полтавським національним технічним університетом імені Юрія Кондратюка у навчальному

процесі при підготовці студентів економічних спеціальностей (довідка № 01-9-1184 від 10.06.2010).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій представлено авторський підхід до розроблення теоретичних, методичних і практичних положень щодо розвитку інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці. Викладені в дисертації наукові результати, які виносяться на захист, одержані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Результати проведених досліджень були представлені й схвалені на: Міжрегіональній науково-практичній конференції «Проблеми економіки та управління у промислових регіонах» (м. Запоріжжя, 2008 р.); міжнародних науково-практичних конференціях: «Розвиток фінансових ринків в умовах міжнародної інтеграції» (м. Полтава, 2009 р.); «Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів» (м. Сімферополь, 2009 р.); «Теорія і практика сучасної економіки» (м. Черкаси, 2009 р.); «Соціально-економічний розвиток національної економіки у контексті європейської інтеграції» (м. Львів, 2009 р.); «Перспективи підвищення економічного, інноваційно-інвестиційного та соціально-трудоного потенціалу України за умов розвитку інтеграційних процесів» (м. Хмельницький, 2009 р.); «Розвиток національної промисловості у сучасному контексті: пріоритети, проблеми, регулювання» (м. Донецьк, 2009 р.); «Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки» (м. Луганськ, 2010 р.); «Стратегії інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта» (м. Харків, 2010 р.); обговорювалися на засіданні «круглого столу» «Стратегії розвитку менеджмент-бізнес освіти та управління якістю» (м. Харків, 2010 р.); а також на щорічних підсумкових науково-практичних конференціях Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (м. Полтава, 2009 та 2010 рр.).

Публікації. Основні ідеї, положення і результати досліджень викладені в 14 наукових публікаціях, із них 9 – статті у наукових фахових виданнях.

Загальний обсяг публікацій становить 4,8 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,7 друк. арк.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертаційної роботи складає 215 сторінок комп'ютерного тексту, який включає 15 таблиць і 30 рисунків. Із загальної кількості 3 таблиці і 1 рисунок займають усю площу сторінки. Список використаних джерел із 202 найменувань викладено на 19 сторінках, 10 додатків – на 30 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

1.1. Концептуальні засади дослідження механізму забезпечення регіональної економічної політики як механізму забезпечення розвитку інвестиційного потенціалу регіону

Успішний розвиток економіки України залежить від інвестиційної активності регіонів держави. У сучасних умовах регіоналізації економічних процесів, поступової децентралізації управління економікою України, важливого значення набувають дослідження перспектив розвитку адміністративно-територіальних суб'єктів України. Вагомою умовою раціональної перебудови національного господарства, ефективної системної трансформації економіки є зростання інвестиційної привабливості регіонів.

Цілі регіонального розвитку полягають у підвищенні рівня життя населення, соціальної сфери, спеціалізації господарств у співвідношенні з ресурсним потенціалом регіону, інноваційному розвитку регіону, збереженні та підвищенні стану охорони навколишнього природного середовища. Досягнення цих цілей залежить від ефективності регіональної економічної політики.

Сучасна історія регіональної політики започаткована у 20-х роках минулого сторіччя, але у практичній реалізації сягає прадавніх часів. Ще в античній Греції, Римській імперії та країнах Стародавнього Сходу в управлінських колах замислювалися над впровадженням регіональної політики (у своєму розумінні). Від стану регіональної політики залежали тривалість і стабільність управління на підвладних територіях, зокрема насильницьки завойованих і поневолених. Значну роль у системі управління великою територією на цьому етапі розвитку країн набула реалізація такої політики, яка

б сприяла наповненню казни за рахунок збирання данини та дозволяла тримати підвладні території у покорі [43, с. 40].

Поняття «регіон» походить від латинського слова «regio», що у перекладі означає «країна», «край», «область». У довідкових та енциклопедичних виданнях, що мають універсальний характер, визначення регіону, як правило, ототожнюється з поняттям району. Наприклад, у Радянській енциклопедії визначено, що «регіон – це те саме, що і район» [162, с. 1107], а «район – у широкому розумінні підрозділ будь-яких територій по будь-яким ознакам та особливостям» [162, с. 1095]. Регіон – це «область, район; частина країни, що відрізняється від інших областей сукупністю природних ознак та (або) історично визначених, відносно стійких економіко-географічних чи інших особливостей, які нерідко поєднуються з особливостями національного складу населення» [161, с. 422].

Доцільно зазначити, що категорія «регіон» у широкому розумінні вживається для розмежування території країни за різними ознаками, наприклад географічними, адміністративно-територіальними, етнічними. З економічної точки зору під цією категорією розуміють відносно цілісну відтворювальну соціо-еколого-економічну систему господарської території, самостійну в адміністративно-правовому відношенні, яка є складовою частиною країни, виділяється своїм економіко-географічним положенням, комплексом природних, матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, спеціалізацією і структурою господарства, спільністю екологічних проблем, а також високим рівнем внутрішніх соціально-економічних зв'язків [29, с. 29-30].

У більш вузькому розумінні, деякі дослідники визначають регіон як господарсько-економічну спільність (наприклад, російський Волго-Вятський регіон, німецький Рур, американський Середній Захід), інші - як географічно-адміністративну одиницю (область – в Україні чи Росії, земля - у Німеччині, штат - у США), треті як культурно-історичну область (Поволжя, Північна Росія - у РФ, Нова Англія - у США) [96, с. 15].

Поняття регіон є визначальним для значної кількості наук, зокрема географії, економіки, регіоналістики. Дослідженням цього поняття в різні часи займалися відомі мислителі, наприклад Геродот, Парменид, Аристотель, Платон, Цицерон, пізніше – Ш. Монтеск'є, К. Ріхтер, Ж. Боден, М. Вебер.

У Росії проблеми регіонального розвитку досліджували В.І. Вернадський, М.М. Кармазин, С.М. Соловйов, Л.І. Мечніков та інші видатні вчені.

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття відбулася зміна парадигми регіонального економічного розвитку й регіональної політики. Замість традиційної теорії розвитку регіонів прийшли концепції міжрегіональної конкуренції, регіонального розвитку в умовах глобалізації та інтеграції світових економічних процесів. Сутність такої концепції сформульована А.Г. Гранбергом: «Наше ключевое слово – регион, наше мировоззрение – мир регионов, наши главные идеи – устойчивое развитие, регионализм и интеграция» [35, с. 85].

На сучасному етапі розвитку вітчизняної та зарубіжної наукової думки поняття «регіон» набуло значного поширення. Незважаючи на це, єдина точка зору на сутність цього поняття відсутня, що обумовлено можливістю неоднозначного трактування цієї категорії.

Аналіз наукових робіт різних науковців дав змогу прийти до висновку, що існують такі підходи до визначення регіону:

- 1) у широкому та вузькому розумінні;
- 2) за географічними, демографічними, соціальними чи економічними ознаками;
- 3) за адміністративними ознаками;
- 4) за факторними параметрами;
- 5) визначення регіону як об'єкту управління.

Забезпечення наукового підходу під час формування і реалізації регіональної політики вимагає чіткого обґрунтування її теоретико-методичних та методологічних засад.

Існують два підходи до поняття «регіон»: регіон як економічна система і регіон як соціально-економічна система [38, с. 13].

Радянський академік М.М. Некрасов під регіоном розумів «велику територію країни з більш-менш однорідними природними умовами і характерною спрямованістю розвитку продуктивних сил на основі сполучення комплексу природних ресурсів і матеріально-технічною базою, виробничою і соціальною інфраструктурою» [38, с. 8].

На думку В.К. Симоненка, «регіон – це господарська територія, що виділяється своїм економіко-географічним положенням, природними, трудовими ресурсами, спеціалізацією, структурою господарства, цілісністю екологічних, демографічних та інших проблем, своєю роллю в міжнародному поділі праці» [159, с. 27]. Зі схожої позиції визначення регіону як просторово-територіальної концентрації галузей народного господарства підходив і Б.М. Данилишин зі співавторами, який визначає, що регіон відрізняється від інших територіальних утворень специфічністю складових елементів, які характеризуються взаємопов'язаністю, єдністю, цілісністю, і які мають комплексують властивості [136, с. 12].

У своїй дослідженнях В.П. Дубіщев розглядає регіон у широкому значенні, як діалектичну єдність явища, а саме – регіон соціальний, економічний та природно-ресурсний [53, с. 25].

Деякі автори намагаються об'єднати різні підходи до визначення поняття регіону, та навести узагальнююче визначення: «під регіоном слід розуміти область, район, частину країни (систему політичної й адміністративної децентралізації), що відрізняється від інших сукупністю природних або історично сформованих, відносно стійких економіко-географічних та інших особливостей, що нерідко сполучаються з особливостями національного складу населення [96, с. 14].

З позиції територіального підходу до визначення регіону підходить П.В. Гудзь, який пропонує розрізняти такі рівні поняття «регіон»: мега-, мезо-, мета-, макро-, мікро- та міні регіони [36, с. 15].

Окремі дослідники визначають регіон як «найбільшу адміністративно-територіальну одиницю субнаціонального рівня, яка має виборну владу, юридичну незалежність і власний бюджет» [75, с. 14].

В. Прокопенко, досліджуючи теоретичні аспекти системного дослідження економіки регіонів, тлумачить термін «регіон» з точки зору його системної цілісності: «Регіон стає цілісним господарством, якщо розвиває свою систему органів управління економікою, що включається в механізм державного регулювання економіки країни» [137, с. 33].

Деякі автори не намагаються надати конкретне визначення поняття, а лише узагальнюють, що «регіон - це територія, яка відрізняється достатньо характерними ознаками для того, щоб відокремити її від сусідів» [81, с. 22].

Інші підходи до визначення поняття регіону засновуються на інших критеріях. На думку О.І. Добриніна, під регіоном слід розуміти «територіально спеціалізовану частину народного господарства країни, що характеризується єдністю та цілісністю виробничого процесу» [46, с. 9].

Окремі вчені намагаються розширити дане визначення, на їх думку «регіон є не тільки підсистемою соціально-економічного комплексу країни, але і відносно самостійною його частиною із закінченим циклом виробництва, характерними формами проявленню стадій виробництва та специфічними особливостями соціальних та економічних процесів» [139, с. 14].

На підставі проведених досліджень вважаємо, що регіон – це визначена територіальна одиниця, яка має індивідуальні властивості різних рівнів свого існування та характеризується взаємозв'язком сукупності елементів своєї структури.

Економічний розвиток регіону - це цілеспрямована, направлена, закономірна та позитивна зміна сукупності господарських відносин існуючої територіальної одиниці держави [153, с. 113].

В останні роки значно підвищується роль та значення ефективної регіональної політики та ціленаправленого регіонального розвитку. Регіональний розвиток в Україні вимагає використання значного обсягу

важелів державного регулювання, що обумовлено складністю економічних процесів, зокрема на регіональному рівні. В Україні ще не створено ефективного механізму взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, який би враховував баланс їх повноважень на користь економічного розвитку, необхідний рівень децентралізації регіональних відносин і разом з тим забезпечував оперативні засоби державного впливу на ті сектори економіки, в яких державне втручання є обов'язковим. Так, основною формою державного регулювання економіки є нормативно-правове забезпечення її діяльності. Правові норми повинні створювати стабільне підґрунтя для максимального ефективного соціально-економічного розвитку регіонів так країни.

З цією метою в Україні затверджена Концепція державної регіональної політики [83], Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року [44], Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» [61], Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [62].

Концепцією державної регіональної політики передбачено, що «головною метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання, а також поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів, підвищення дієвості управлінських рішень, удосконалення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування». Концепцією визначено: «державна регіональна політика є складовою частиною національної стратегії соціально-економічного розвитку України, тісно пов'язаною із здійсненням адміністративної реформи та впорядкуванням адміністративно-територіального устрою, і реалізується шляхом здійснення органами виконавчої влади та органами

місцевого самоврядування системи заходів для забезпечення ефективного комплексного управління економічним та соціальним розвитком України та її регіонів - Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя» [83].

Останніми роками термін «регіональна політика» набув значного поширення у лексиконі науковців. Це обумовило той факт, що серед вітчизняних та зарубіжних науковців відсутня єдина точка зору на трактування поняття «регіональна політика». Аналіз наукової літератури свідчить про те, що існують суттєві розбіжності у тлумаченні її змісту, мети та завдань (додаток А).

Відомий радянський економіст–географ Е. Алаєв у своєму понятійно–термінологічному словнику визначив регіональну політику як «сферу діяльності з управління економічним, соціальним і політичним розвитком країни в просторовому, регіональному аспекті, тобто пов'язану з взаємовідносинами між державою і районами, а також районів між собою» [1, с. 189].

Так, наприклад, Ю. Гладкий та А. Чистобаєв надають таке визначення: «Регіональна (соціально–економічна) політика держави – це сфера діяльності з управління політичним, економічним, соціальним і екологічним розвитком країни в просторовому, регіональному аспекті, яка відображає як взаємовідносини між державою і регіонами, так і регіонів між собою» [30, с. 19]. В. Поповкін у своїх працях зазначав, що регіональна політика України має сприяти найефективнішому досягненню головних економічних, соціальних та екологічних цілей розвитку держави завдяки використанню закономірностей і факторів територіального поділу праці й регіонального комплексотворення» [133, с. 54].

М. Кноглер та О. Секарев під регіональною політикою розуміють «сукупність заходів, спрямованих на усунення відмінностей в економічній дієздатності та життєвому рівні, наявних між територіально відокремленими частинами країни» [80, с. 65].

Одне з фундаментальних досліджень державної політики виконано і В. Тертичкою. Він визначає державну політику в широкому розумінні цього терміна як вибір державними інституціями між діяльністю та бездіяльністю щодо вирішення суспільних проблем [169, с. 82–83].

Відомий український вчений–регіоналіст академік М. Долішній вважає, що, у разі визначення терміну регіональна політика, необхідно тлумачити це поняття в широкому та вузькому розумінні. У першому випадку це означає політику, яку провадить держава щодо регіонів і самі регіони в межах наданих їм повноважень. У другому випадку регіональна політика звужується винятково до дій держави, тому йдеться про державну регіональну політику [142, с. 11]. М. Долішній зазначає, що «у широкому розумінні регіональна політика – це система цілей і дій, що спрямовані на реалізацію інтересів держави щодо регіонів та внутрішніх інтересів самих регіонів, яка реалізується за допомогою методів, що враховують історичну, етнічну, соціальну, економічну та екологічну специфіку територій» [50, с. 17].

На думку В. Симоненко, «під регіональною політикою слід розуміти, з одного боку, чітко опрацьовану в законодавчому аспекті практичну діяльність держави в усіх регіонах країни, а з другого, – соціально–економічну політику, здійснювану на базі загальнодержавного законодавства самими регіонами для досягнення тих чи інших регіональних і місцевих цілей і завдань» [158, с. 31].

В. Семиноженко та Б. Данилишин визначають регіональну політику «як діяльність держави, спрямовану на адміністративно–економічну оптимізацію регіональної структури країни та відносин між центром і територіями з метою забезпечення збалансованого розвитку за рахунок максимально ефективного використання внутрішніх і заохочення зовнішніх ресурсів в умовах глобалізації міжнародної економіки». Останнє дуже важливе, адже жодна країна у світі не може сьогодні серйозно здійснювати свою регіональну політику, не враховуючи потужного чинника глобалізації світової економіки, оскільки її суб'єктами й об'єктами дедалі більше стають окремі частини держави, тобто регіони» [156, с. 19].

Так, Є.П. Качан під регіональною економічною політикою розуміє сукупність організаційних, правових та економічних заходів, здійснюваних державою у сфері регіонального розвитку відповідно до її поточних і стратегічних цілей [144, с. 637].

Питанням регіональної політики, управлінню соціально-економічним розвитком регіонів присвячені дослідження і С.А. Мельник. Державну регіональну політику автор розуміє як «сукупність організаційно-правових та економічних заходів, що здійснюються державою у сфері регіонального розвитку відповідно до її стратегічних і поточних цілей та завдань» [140, с. 77].

З.С. Варналій, у своїй монографії «Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети» зазначає, що під регіональною політикою розуміють сферу діяльності з управління економічним, соціальним, екологічним і політичним розвитком країни в регіональному аспекті відповідно до заздалегідь розробленої програми [43, с. 18].

Проведене дослідження дало нам змогу надати наступне визначення поняття «регіональна економічна політика»: регіональна економічна політика - це функціональний нормативно-правовий та економічний вплив органів центральної та регіональної влади на економічну систему адміністративно-територіальної одиниці країни, який має на меті раціоналізацію суспільно-виробничих відносин та відображає сукупність інтересів населення регіону. Наведене визначення враховує мету та механізм здійснення регіональної економічної політики, адже практичне втілення всієї сукупності дій, пов'язаних з її впровадженням завжди має матеріальну форму нормативно-правового акту [110, с. 4].

Аналіз наукової літератури свідчить, що багатьма науковцями поняття «державна регіональна політика» та «регіональна політика» ототожнюються. Водночас слід погодитися з думкою О. Бабінової, яка вважає, що ці поняття не є тотожними. Вона зазначає, що в сучасних умовах розвиток регіонів повинен здійснюватися не за чітко встановленими та визначеними державою напрямами, а повинен спиратися на самостійно розроблені власні стратегії

регіонального розвитку. Автор розділяє державну регіональну політику, тобто політику держави щодо забезпечення соціально-економічного та суспільно-політичного регіонального розвитку, та регіональну політику – політику, що здійснюється регіональною владою, а отже самими регіонами щодо забезпечення всебічного сталого розвитку відповідних територій [141, с. 147-148].

За ст. 10 Господарського кодексу України [34], основними напрямками економічної політики держави є:

- структурно-галузева політика;
- інвестиційна політика;
- амортизаційна політика;
- цінова політика;
- антимонопольно-конкурентна політика;
- бюджетна політика;
- податкова політика;
- грошово-кредитна політика;
- валютна політика;
- зовнішньоекономічна політика;
- екологічна політика;
- соціальна політика.

Формою реалізації державної політики є відповідні рішення органів державної влади. Правове закріплення економічної політики здійснюється шляхом визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики у прогнозах і програмах економічного і соціального розвитку України та окремих її регіонів, програмах діяльності Кабінету Міністрів України, цільових програмах економічного, науково-технічного і соціального розвитку, а також відповідних законодавчих актах [34].

У Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року, затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України у липні 2006 р. визначено, що «державна регіональна політика повинна бути спрямована на

створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів як основи їх динамічного розвитку та усунення значних міжрегіональних диспропорцій». Відповідно метою цієї Стратегії є «визначення ключових проблем регіонального розвитку, пріоритетів державної регіональної політики з точки зору загальнонаціональних потреб та інтересів на період до 2015 року» [44].

Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» сформульовано, що стимулювання розвитку регіонів здійснюється з метою:

1) забезпечення їх сталого розвитку в інтересах усієї України, підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, формування середнього класу;

2) ефективного використання економічного, наукового, трудового потенціалу, природних та інших ресурсів, а також особливостей регіонів для досягнення на цій основі підвищення рівня життя людей, оптимальної спеціалізації регіонів у виробництві товарів та послуг;

3) створення рівних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України;

4) забезпечення додержання визначених державою соціальних гарантій для кожного громадянина незалежно від місця його проживання;

5) подолання депресивного стану окремих територій, своєчасного і комплексного розв'язання проблем охорони довкілля [61, ст. 2].

На нашу думку, державна регіональна політика має бути направлена в першу чергу на досягнення таких завдань:

1. Встановлення інвестиційно-інноваційної моделі розвитку, спрямованої на підвищення інвестиційної привабливості регіонів.
2. Забезпечення високого рівня розвитку виробничої та соціальної інфраструктури.
3. Стимулювання розвитку проблемних регіонів, подолання регіональних диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів.

4. Нормативно-правове забезпечення сталого та ефективного регіонального розвитку.
5. Забезпечення комплексного підходу до розвитку економіки регіону, з урахуванням галузевої спеціалізації.
6. Раціональне використання наявного ресурсного, інвестиційного, людського потенціалу.

Держава визначає цілі та пріоритети регіональної політики, регулює основні параметри розвитку регіонів за допомогою фінансово-бюджетної, грошово-кредитної, соціальної, інвестиційної, антимонопольної та митної політики.

Для здійснення місцевого управління існують місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, на які покладається завдання управління місцевими справами. Саме місцеві державні адміністрації реалізують принцип поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, покладений в основу побудови територіального устрою України [82].

Обличчя кожного регіону визначається не формами власності, а способами управління економікою, соціально-економічними відносинами, раціональним використанням регіональних переваг, пошуком методів сполучення державних і регіональних соціально-економічних інтересів, що можуть знаходитися в протиріччі [94, с. 289].

Дослідженню актуальних питань державного регулювання регіонального розвитку присвячена монографія В.Ю. Керецмана [77]. Автор проводить ґрунтовний аналіз проблем регіонального розвитку і виділяє такі три типи регіонального розвитку: асиметричний, гармонійний та нейтральний. На думку автора, «асиметричним є тип регіонального розвитку за певний період, за якого регіони, що мають певні переваги за якимсь показником на початок періоду, в майбутньому їх зміцнюють, а регіони, які мають відносне відставання, - ще більше відстають. За гармонійного розвитку розрив між показниками різних регіонів з часом скорочується. Нейтральним є тип регіонального розвитку, за

якого співвідношення рівня регіональних показників є незмінним упродовж тривалого часу» [77, с. 85].

Погоджуємось з думкою деяких авторів, що перед наукою постає завдання надати допомогу органам державного управління та регіональній адміністрації і бізнес-товариству в розробці збалансованої та ефективної стратегії регіонального економічного розвитку. Метою такої допомоги повинні стати: 1) створення передумови для економічного зростання через ініціювання реальних та цілеспрямованих змін у стратегічних економічних суб'єктах регіону; 2) розробка не декларативних документів, а стратегії, наповненої реальним змістом; 3) забезпечення збалансованості та реалістичності регіональної стратегії завдяки врахуванню результатів стратегічного планування регіональних стратегічних економічних суб'єктів; 4) використання більш досконалих методів, аналізу бізнес-клімату та розробка реальних рекомендацій щодо його вдосконалення; 5) розроблення ключових індикаторів, які дозволять здійснювати моніторинг процесу реалізації стратегії; 6) проведення змін, спрямованих на підвищення ефективності адміністративного управління та відповідне підвищення вірогідності успіху реалізації стратегії [178, с. 40].

Заслуговує на увагу монографія Т.В. Голікової «Державне управління територіальним економічним розвитком: теорія і практика» [31]. Автор у своєму дослідженні зупиняє увагу на стимулюванні розвитку проблемних регіонів, нормативно-правовому забезпеченні сталого та ефективного регіонального розвитку, аналізу конкурентоспроможності регіонів. Т.В. Голікова проводить типологію регіонів, та виділяє такі регіони: регіони з низьким рівнем розвитку; регіони, що розвиваються; регіони, які мають середній рівень розвитку; розвинуті регіони [31, с. 65].

Раціональна та ефективна регіональна економічна політика держави повинна стимулювати розвиток депресивних територій, проте вони не повинні існувати лише за рахунок субсидій та фінансової допомоги, необхідно покращувати розвиток таких регіонів за рахунок розвитку власних

можливостей, а не лише за рахунок державних джерел фінансування. Сучасні інтеграційні процеси ставлять задачу розробки та втілення більш дієвого механізму розвитку регіонів, який би міг спиратись на досягнення зарубіжних країн в даному напрямі. Одним з головних завдань покращення таких механізмів є стимулювання регіонального розвитку через більш ефективну та узгоджену діяльність управлінського апарату відповідних адміністративно-територіальних одиниць, яка була б направлена на розвиток виробничого, інвестиційного, соціального-економічного потенціалу кожної території.

Основними принципами, на які б спиралася регіональна політика, повинні стати:

1. Вдосконалення законодавства України, зокрема, в сфері інвестування, яке мало б на меті проведення послідовної та прозорої регіональної політики.
2. Підтримка депресивних територій, залучення інвестицій в такі регіони, стримане субсидювання.
3. Розвиток ринкової інфраструктури, збільшення кількості робочих місць.
4. Державна підтримка регіональної фінансової інфраструктури.
5. Створення регіонального економічного балансу.
6. Пошук інноваційних ідей економічного розвитку [114, с. 44].

Державна регіональна політика інвестиційного розвитку повинна здійснюватися з метою реалізації економічної, інноваційної та соціальної політики держави. Вона визначається на основі аналізу показників економічного і соціального розвитку регіонів України, регіональними програмами розвитку економіки, сформованими місцевими бюджетами, в межах передбачених ними обсягів державного фінансування інвестиційної діяльності.

Одним з найвагоміших завдань регіональної економічної політики є розвиток інвестиційного потенціалу регіону, який дає змогу залучити інвестиційні ресурси та забезпечити економічне зростання регіону. Законом

України «Про інвестиційну діяльність» визначено, що державне регулювання інвестиційної діяльності включає управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності й контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності.

1.2. Систематизація факторів, що обумовлюють інвестиційний потенціал регіону

В сучасних умовах світової фінансової кризи, посилення кризових явищ в Україні та світі, враховуючи обмеженість ресурсів, перш за все фінансових, питання соціально-економічного розвитку регіону необхідно розглядати з точки зору пошуку додаткових джерел їх формування, основним з яких виступають інвестиції. Об'єктивно існуючі у багатьох регіонах України передумови для прискореного економічного розвитку стримуються дефіцитом інвестиційних ресурсів для забезпечення простого та розширеного відтворення. Тому для активізації економічних процесів як в країні, так і в її регіонах, існує необхідність залучення значного притоку інвестиційних ресурсів з інвесторів різних рівнів та розширення інвестиційних джерел. Така задача може бути вирішена за допомогою реалізації ефективної науково-обґрунтованої регіональної інвестиційної політики. Розробка такої політики повинна спиратися на використання теоретичного та методичного інструментарію дослідження динаміки інвестиційного середовища, на оцінку інвестиційного потенціалу регіону, на аналіз факторів впливу на регіональні інвестиційні процеси.

Умови інвестиційної діяльності завжди формуються під впливом певних факторів, а саме: політичних, законодавчих, економічних, соціальних, природно-географічних, екологічних та технічних. В Україні основними нормативно-правовими актами, якими регулюється інвестиційна діяльність є Закони України, Укази Президента України, Постанови Кабінету Міністрів,

інші нормативно-правові акти, в тому числі локальні. Частиною вітчизняного законодавства відповідно до статті 9 Конституції України є ратифіковані Верховною Радою України міжнародні договори [82, ст. 132]. Окрім того, як визначено у статті 22 Закону України «Про інвестиційну діяльність» [58], «...якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві про інвестиційну діяльність України, то застосовуються правила міжнародного договору».

В будь-якій країні наявність чіткого, систематизованого законодавства, політичної стабільності, послідовних економічних реформ, високого інвестиційного, виробничого, трудового, інтелектуального, інформаційного, природного, інноваційного потенціалу завжди будуть пріоритетними факторами при виборі інвесторами об'єктів для капіталовкладень.

В Україні створена потужна нормативно-правова база для врегулювання відносин, що виникають в процесі інвестування. Так, один з основних таких законів – Закон України «Про інвестиційну діяльність» [58] у статті 1 встановлює, що «інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект». Відповідно до даного Закону такими цінностями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права інтелектуальної власності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; та інші цінності.

Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій. Інвестиційна діяльність здійснюється на основі:

- інвестування, здійснюваного громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;

- державного інвестування, здійснюваного органами влади і управління України, Кримської АРСР, місцевих Рад народних депутатів за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами і установами за рахунок власних і позичкових коштів;

- іноземного інвестування, здійснюваного іноземними громадянами, юридичними особами та державами;

- спільного інвестування, здійснюваного громадянами та юридичними особами України, іноземних держав.

Інноваційна діяльність, згідно статті 3 Закону України «Про інвестиційну діяльність», є однією з форм інвестиційної діяльності, яка здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу.

Об'єктами інвестиційної діяльності можуть бути «будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях та сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права. Суб'єктами (інвесторами і учасниками) інвестиційної діяльності можуть бути громадяни і юридичні особи України та іноземних держав, а також держави» [58, ст. 4-5].

Вважаємо, що під об'єктами інвестування слід розуміти всі можливі господарські одиниці, які здатні залучати інвестиції та направляти їх для власного економічного розвитку.

Суб'єктами можуть бути будь-які фізичні і юридичні особи, що здійснюють капіталовкладення у об'єкти.

Стаття 11 Закону України «Про інвестиційну діяльність» закріплює цілі державного регулювання інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики. Воно визначається показниками економічного і соціального розвитку України, республіканськими і регіональними програмами розвитку народного господарства, республіканським і місцевими бюджетами, передбачуваними в них обсягами державного фінансування інвестиційної діяльності. При цьому створюються пільгові умови інвесторам, що здійснюють інвестиційну діяльність у найбільш важливих для задоволення суспільних потреб напрямках, насамперед соціальній сфері, технічному і технологічному вдосконаленні виробництва, створенні нових робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту, впровадженні відкриттів і винаходів, в агропромисловому комплексі, в реалізації програм ліквідації наслідків Чорнобильської аварії, у виробництві будівельних матеріалів, в галузі освіти, культури, охорони навколишнього середовища і здоров'я [58].

В багатьох країнах світу з метою більшого залучення іноземних інвестицій в економіку держави для іноземних інвесторів встановлюється національний режим інвестиційної діяльності, в т.ч. в Україні відповідно до статті 7 Закону України «Про режим іноземного інвестування» [60].

Одним із перших нормативно-правових актів, який встановлював на території України захист прав та законних інтересів для іноземних інвесторів став Закон України «Про захист іноземних інвестицій в Україні», стаття 1 якого закріплювала, що «інвестиції, прибутки, законні права та інтереси іноземних інвесторів на території України захищаються її законами» [57]. Наступним кроком у створенні нормативно-правової бази в сфері захисту прав іноземних інвесторів став Закон України «Про іноземні інвестиції», який встановлював значну кількість гарантій та пільг в сфері оподаткування для спільних підприємств [59].

Однак, як свідчить вітчизняний і світовий досвід, направленість законодавства та економіки на значний приплив іноземних інвестицій не завжди тягне за собою виправдані сподівання, окрім того залежність від іноземних інвестицій передбачає відтік капіталу, що стає причиною зменшення джерел формування фінансових ресурсів країни. Тому економічна програма розвитку держави повинна враховувати збереження визначеної позитивної пропорції між видами інвесторів в процесі залучення інвестицій, що й було реалізовано завдяки прийняттю 19 березня 1996 року Закону України «Про режим іноземного інвестування» [60]. Даний Закон був направлений на вирівнювання умов інвестування для вітчизняних та іноземних інвесторів, а Закон України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» [63] взагалі скасовував встановлені Законом України «Про іноземні інвестиції» гарантії та пільги, встановлені для іноземних інвесторів та спільних підприємств.

Важливою умовою для залучення інвестицій є наявність чіткого та стабільного законодавства, зокрема такого, яке регулює інвестиційні процеси. Нормативно-правові акти держави повинні враховувати позитивні та негативні наслідки, спричинені їх застосуванням, орієнтуючись перш за все на національні інтереси країни та мати на меті покращення її соціально-економічного становища та враховувати пріоритетний внутрішній напрямок розвитку інвестиційних процесів, а не лише створити правове середовище для залучення коштів, які все одно потім будуть виведені за межі держави у випадку залучення іноземних інвестицій.

Проте, в умовах фінансової кризи, нестачі матеріальних та фінансових ресурсів, значення іноземних інвестицій збільшується і тому існуюча ситуація відповідно вимагає створення програм економічного розвитку по залученню інвестицій, в т.ч. іноземних з метою збільшення внутрішніх джерел нагромадження фінансових ресурсів, що буде досліджено в наступних розділах.

В законодавстві України відсутнє визначення змісту категорії «інвестиційний потенціал регіону», тому це питання є предметом дискусії серед вітчизняних та зарубіжних науковців (додаток Б).

Поняттю «потенціал» передує поняття «ресурси». Як справедливо зазначає В. Мартиненко, у «науковій соціально-економічній літературі термін «ресурси» застосовують частіше як синонім «потенціалу», що призводить до надання природним факторам властивостей, які можливі тільки при функціонуванні людського суспільства» [100, с. 132].

Останніми роками дослідженню інвестиційного потенціалу регіонів України, оцінки інвестиційної привабливості як окремих суб'єктів господарювання, так і регіонів і країни в цілому, аналізу інвестиційної та інноваційної політики, проблемі розвитку інвестиційного ринку приділяється значна увага науковців, серед яких А.М. Асаул [4], Є.І. Бойко [49], П.Т. Бубенко [13, 14], М.П. Бутко [17-20], З.Г. Ватаманюк [23], В.М. Геєць [26], З.В. Герасимчук [27-29], Т.В. Голікова [31], Б.М. Данилишин [40], М.Б. Дацишин [42], М.І. Долишній [47-51, 142], С.В. Іванов [67, 68], К.В. Ілляшенко [70], С.О. Іщук [49], Г.М. Калач [76], В.Ю. Керецман [77, 78], І.І. Кукурудза [84], М.Д. Лесечко [89], І.І. Лукінов [92; 93], М.І. Мельник [101-103; 138], В.В. Мортіков [107], В.О. Онищенко [110-117], О.Ю. Орловська [119], М.М. Паламарчук [124], Л.О. Петкова [128, 129], М.О. Платхій [131], В.П. Семиноженко [156], В.В. Тертичка [169], Р.Б. Тянь [172], Т.В. Уманець [173], В.Г. Федоренко [176, 185], Л.І. Федулова [178], Н.П. Хохлов [181] та інші.

Так, М.І. Долишній, аналізуючи актуальні завдання регіональної політики України, виділяє сім основних факторів інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіонів: людський капітал, інновації, адміністративний менеджмент, розподіл повноважень між центром і регіоном, адміністративно-територіальна реформа, стратегічне планування і програмування регіонального розвитку, а також зовнішньоекономічні зв'язки і транскордонне співробітництво [47-51]. Вплив банківської системи регіону на формування

інвестиційної політики регіону був глибоко досліджений у публікаціях В.О. Онищенко [110-113]. Проблемі розвитку інституційного інвестування в Україні присвячені дослідження З.Г. Ватаманюк та Т.М. Кушнір [23]. Комплексний аналіз впливу інвестиційних процесів на економічний розвиток регіону проведений в дослідженнях М.О. Платхій [131]. П. Беленький, О. Дуров, досліджуючи проблему регіонального розвитку економіки України, дійшли до висновку, що важливою проблемою, яка знижує ефективність регіональної політики в Україні, є відсутність систематизованості отриманих висновків та положень у теоретико-методологічних засадах регіонального розвитку [8], з чим важко не погодитися.

Проблема формування і використання інвестиційного потенціалу активно розглядається в дослідженнях М.П. Бутко [17-20]. На його думку важливим джерелом нарощування інвестиційних ресурсів регіону, яке до того ж нині майже не використовується, є заощадження населення. Частка коштів населення, що спрямовується в інвестиційне русло, дуже незначна. Це свідчить про відсутність реальних умов і ефективних стимулів для залучення грошей населення на інвестиційні цілі [20]. З цим погоджується й Орловська Ю.В., яка зазначає, що «заощадження населення більшою мірою виступають джерелом непрямого фінансування, тому що значна частка їх проходить через фінансові ринкові канали за допомогою різноманітних ринкових механізмів, фінансових інструментів» [119]. Для розв'язання цієї проблеми пропонується модифікація податкової і митної систем, зміна деяких правил обслуговування клієнтів банками, мобілізація накопичень населення шляхом створення системи додаткових державних гарантій заощаджень населення для банків і фінансових інститутів довгострокових заощаджень (пенсійних, страхових фондів). Банки і фінансові інститути, що виявляють бажання увійти в цю систему, повинні взяти на себе підвищені зобов'язання із забезпечення надійності внесків населення. Крім того, на думку М.П. Бутко, потрібно законодавчо усунути перепони на шляху легалізації валютних вкладів некримінального походження [19].

Т. Уманець [173], розробляючи механізми удосконалення систем стратегічного управління розвитком регіону, розглядає такі найважливіші, ключові напрями регіональної політики в країні, як:

- налагодження тісної взаємодії загальнодержавного та регіонального рівнів управління;
- аналіз концептуальної теоретичної основи здійснення державної регіональної політики;
- оцінку організаційного, фінансового і правового забезпечення регіонального розвитку;
- класифікацію методів регулювання регіонального розвитку.

Методологічні підходи до визначення рівня регіонального розвитку, необхідність розробки нових положень регіональної політики інноваційного напрямку розглядається в дослідженнях Л.І. Федулової та Н.Ю. Буга [178]. Вони зазначають, що «перед наукою в сучасних умовах постає завдання надання допомоги органам державного управління та регіональній адміністрації і бізнес-товариству в розробці збалансованої та ефективної стратегії регіонального економічного розвитку, що забезпечить конкурентоспроможність і підвищення рівня життя населення та дозволить:

- 1) створити передумови для економічного зростання через ініціювання реальних та цілеспрямованих змін у стратегічних економічних суб'єктах регіону;
- 2) розробляти не декларативні документи, а стратегії, наповнені реальним змістом;
- 3) забезпечити збалансованість та реалістичність регіональної стратегії завдяки врахуванню результатів стратегічного планування регіональних стратегічних економічних суб'єктів;
- 4) використовувати більш досконалі методи, аналізу бізнес-клімату та розробляти реальні рекомендації щодо його вдосконалення;
- 5) розробляти ключові індикатори, які дозволять здійснювати моніторинг процесу реалізації стратегії;
- 6) проводити зміни, спрямовані на підвищення ефективності адміністративного управління та відповідне підвищення вірогідності успіху реалізації стратегії».

Держава через відповідну інвестиційну політику повинна активно впливати на подолання диспропорцій у розвитку регіонів. І.І. Кукурудза [84] вважає, що є чимало чинників, які роблять державу найбільш важливим суб'єктом інвестиційної діяльності. Серед цих чинників найбільш істотними є такі:

- концентрація в руках держави значної частини виробничого потенціалу;

- існуюча жорстка система оподаткування, з одного боку, суттєво зменшує інвестиційні можливості підприємств, а з іншого — забезпечує акумулювання величезних фінансових ресурсів, які можуть бути використані для інвестування тих чи інших проектів;

- приватний сектор утримується від активної інвестиційної політики, боячись ризикувати своїми капіталами. Він, як правило, утримується від довгострокових капіталовкладень, які забезпечують структурну перебудову економіки;

- структурна перебудова у значній мірі повинна бути спрямована на розвиток галузей виробничої і соціальної інфраструктури, які внаслідок низької прибутковості навіть у країнах з розвинутою ринковою економікою інвестуються головним чином державою;

- держава має можливість впливати на структурну перебудову не тільки методом прямого інвестування, а й шляхом опосередкованого впливу на макроекономіку, зокрема через механізм податкової, кредитної і цінової політики. Наприклад, шляхом диференціювання податкових ставок державні фінансові органи можуть стимулювати розвиток найбільш прогресивних секторів економіки і стримувати розвиток неперспективних. Маневрування ставкою процента дає можливість державі формувати прогресивну структуру народного господарства. В цьому напрямі діє і гнучка система регулювання цін на найбільш важливі види продукції.

Актуальним завданням вітчизняної економіки в сучасних умовах є її спрямованість на інноваційний напрямок розвитку. Значна кількість

вітчизняних та зарубіжних вчених приділяла увагу даному питанню [3; 13-14; 26; 37; 87; 90; 104; 118; 123; 135; 168].

На думку окремих авторів, основними напрямками та умовами реалізації ефективної інноваційної політики в Україні на регіональному рівні є:

- визначення пріоритетів науково-технічного розвитку і джерел фінансування регіональних інноваційних програм, які базуються на політичному, законодавчому і бюджетному процесах;
- створення сприятливих організаційно-правових умов для капіталовкладень в інноваційну сферу;
- органічне поєднання і координація співпраці між державними, регіональними інституціями та інноваційними структурами;
- збільшення інноваційного потенціалу регіонів шляхом активізації наявних ресурсів;
- розгалуження фінансових інструментів реалізації інноваційної політики (бюджетні, кредитні та власні кошти підприємств);
- забезпечення взаємодії потужних індустріальних компаній з малими інноваційними структурами;
- спрощення механізмів передачі технологій науково-дослідними установами підприємствам, що здійснюють інноваційну діяльність;
- заохочення підприємств різних форм власності до збільшення витрат на НДДКР;
- стимулювання співробітництва та кооперації у сфері НДДКР;
- забезпечення широкомасштабного використання технологічних трансферів;
- розширення інформаційних мереж і всіх видів інфраструктури;
- сприяння розвитку малого інноваційного бізнесу та венчурних фірм» [118, с. 55].

Проте питанню використання регіональної економічної політики як чинника підвищення інвестиційного потенціалу регіону приділено не достатньо уваги серед науковців. Інвестиційний потенціал регіону є одним з

головних факторів при здійсненні інвесторами вибору ринку для вкладання коштів завдяки можливості власного розвитку. Важливість даного питання обумовлює той факт, що акумуляція інвестиційних коштів на рівні територіальної одиниці призведе до реалізації потенційних економічних можливостей регіону та досягнення сприятливого інвестиційного клімату для подальшої детермінації інвестиційного процесу.

Державна регіональна економічна політика є складовою державної регіональної політики та частиною національної стратегії соціально-економічного розвитку країни.

Одним з найвагоміших завдань регіональної економічної політики є розвиток інвестиційного потенціалу регіону, який дає змогу залучити інвестиційні ресурси та забезпечити економічне зростання регіону.

В сучасному законодавстві відсутнє визначення інвестиційного потенціалу регіону, серед науковців також не має єдиного погляду на цю категорію. Крім того, існує невизначеність розуміння суті та взаємодії таких категорій, як інвестиційний потенціал регіону, інвестиційний клімат регіону, інвестиційна привабливість регіону.

К.П. Покатаєва розглядає інвестиційний потенціал як «комплексну характеристику сукупної здатності економіки регіону щодо здійснення інвестиційної діяльності у всіх сферах, що охоплює не тільки наявний інвестиційний капітал, але й сукупність об'єктивних передумов для інвестування, тобто так само визначається рівнем розвитку та ефективності часткових потенціалів: економічним, фінансовим, виробничим, ресурсно-сировинним, інноваційним, трудовим, інституціональним, інфраструктурним, соціальним потенціалом регіону» [132, с. 264].

Інший підхід до розуміння даної категорії пропонують Zenchenko S. V. та Shemyotkina M. A., на їх думку категорія «інвестиційний потенціал» відображає «міру можливості вкладення засобів в активи тривалого користування, включаючи вкладення в цінні папери з метою отримання прибутку або інших господарських результатів». Інвестиційний потенціал

регіону при цьому розуміють, як «сукупність наявних в регіоні факторів виробництва та сфер застосування капіталу, тобто – це кількісна характеристика, що враховує макроекономічні характеристики, насиченість території чинниками виробництва (природними ресурсами, робочою силою, основними засобами, інфраструктурою і т.п.), споживчий попит населення та інші показники» [65, с. 54]. Дане визначення не має чіткого, логічно завершеного вигляду, через що втрачається його понятійна цінність.

Цікавим є підхід, запропонований Ф. С. Тумусовим. Він розглядає «інвестиційний потенціал» як «сукупність інвестиційних ресурсів, що складають ту частину накопиченого капіталу, яка представлена на інвестиційному ринку у формі потенційного інвестиційного попиту, здатного перетворитися в реальний інвестиційний попит, що забезпечує задоволення матеріальних, фінансових і інтелектуальних потреб відтворення капіталу» [171, с. 36].

Мешко Н.П. інвестиційно-інноваційний потенціал регіону визначає, як «максимальну спроможність суб'єктів ринку та складових фінансової інфраструктури генерувати інвестиційні ресурси та трансформувати їх в інноваційні продукти і процеси, ефективно використовуючи характерні регіональні особливості і забезпечуючи стає економічне зростання та реалізацію соціально-економічних програм регіону» [104, с. 82].

В результаті систематизації поглядів різних науковців, проведених досліджень, встановлено, що інвестиційний потенціал регіону – це сукупність потенційно стабільних та здатних до розвитку економічних ресурсів регіону, які характеризують ступінь його інвестиційної привабливості та здатні до концентрації, направленої на реалізацію запланованої інвестиційної стратегії. Дане визначення чітко характеризує стан та обсяг джерел формування інвестиційного потенціалу регіону, визначає умову відбору економічних ресурсів, здатних залучити інвестиції та створити динамічний розвиток інвестиційного процесу в регіоні [152, с. 34].

Поняття «інвестиційний потенціал регіону» тісно пов'язане з категоріями «інвестиційний клімат регіону» та «інвестиційна привабливість регіону». Для розмежування даних понять проаналізовано підходи до визначення цих категорій іншими вченими, та запропоновано власний підхід.

Так, Козаченко Г.В., Антіпов О.М., Ляшенко О.М., Дібніс Г.І доходять висновку, що «інвестиційний клімат — це багатофакторна система цілеспрямованих вчинків і дій, що свідомо формується на державному та регіональному рівнях в інтересах більш широкого залучення на конкретну територію додаткових ресурсів як у грошовій, так і в матеріальній формах [174, с. 143]. На нашу думку, дане визначення досить суб'єктивне, тому що спирається лише на поняття «дії» та «вчинка» суб'єктів впливу, не враховуючи можливість впливу «не людського» фактору, наприклад, загальних економічних процесів, які мають невизначений період дії.

Петкова Л., Проскурнін В. розглядають інвестиційний клімат як «сукупність політичних, правових, економічних, організаційних і соціальних умов, що визначають привабливість і доцільність інвестування економіки країни, регіону» [129, с. 32].

Також під поняттям «інвестиційний клімат» розуміють «ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій чи іншій країні (регіоні, галузі), для ймовірного надходження інвестицій у цю країну (регіон, галузь).» [108, с. 26].

Вважаємо, що дане визначення не повністю дає зрозуміти особливість поняття, що аналізується, з причини відсутності диференційованого сприйняття інвестиційного середовища, визначаючи його лише на поверхні як поняття «сприятливої ситуації в країні».

Досить точно визначення пропонується у монографії Лесечко М.Д., Черемис А.О., Черемис О.М.: «інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що визначають привабливість і

доцільність інвестування в ту чи іншу господарську сферу» [89, с. 92]. Проте, поняття не дає розуміння динаміки існування змін інвестиційного клімату.

Отже, на нашу думку інвестиційний клімат регіону слід розуміти як сукупність існуючих факторів на всіх рівнях функціонування інвестиційного середовища регіону, які спричиняють вплив на динаміку інвестиційних процесів [153, с. 114]. Дане визначення дає чітке уявлення щодо поняття інвестиційного клімату регіону, шляхом ствердження понятійної моделі, яка підсумовує джерела формування інвестиційного клімату, завдяки чому дає можливість узагальнити існуючі визначення.

На нинішній стадії економічного розвитку вітчизняними вченими активно вивчаються питання, присвячені проблематиці визначення рівня інвестиційної привабливості підприємств, регіонів, держави. Відповідно до аналізу самого поняття «інвестиційна привабливість» присвячено значну кількість наукових досліджень.

Наприклад, «інвестиційна привабливість – це інтегральна характеристика доцільності вкладення капіталу в потенційні об'єкти інвестування з огляду на їх інвестиційний потенціал та пов'язані з цим процесом специфічні (мікроекономічні) й неспецифічні (макроекономічні) інвестиційні ризики, які, власне, і є головними складовими розглядуваної категорії» [132, с. 265].

Іншої точки зору притримується Асаул А., на думку якого «інвестиційна привабливість регіону - становище регіону в той чи інший момент часу, тенденції його розвитку, що відображаються в інвестиційній активності» [4, с. 53] та Макарій Н.: «Інвестиційна привабливість - це сукупність суб'єктивних та об'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування на макро-, мезо- і мікрорівнях економіки» [95, с. 54]. В даному випадку, якщо перше визначення спирається лише на інвестиційну активність, як на індикатор стану інвестиційної привабливості, не враховуючи інших факторів, то визначення поняття

«інвестиційна привабливість» автором Макарій Н. більше характеризує поняття «інвестиційний клімат регіону».

Дослідження дало змогу визначити, що інвестиційна привабливість регіону - це реальний стан інвестиційного середовища регіону, при якому економічний ефект від інвестиційного стимулювання співвідносний зі ступенем його ризику [153, с. 114].

Доцільно представити схематично співвідношення понять «інвестиційний потенціал регіону», «інвестиційний клімат регіону» та «інвестиційна привабливість регіону» (рис. 1.1).

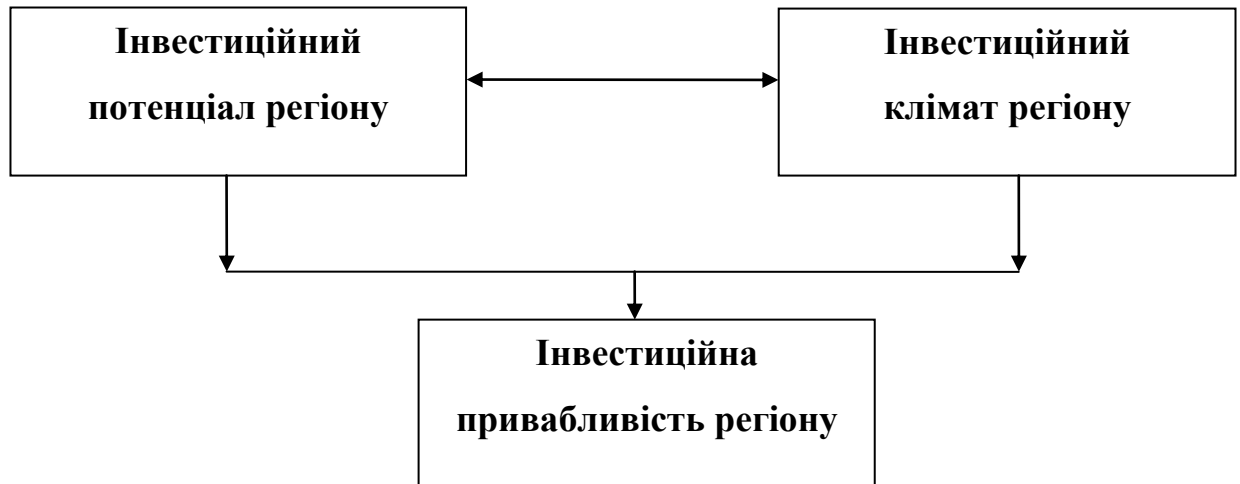

Рис. 1.1. Взаємозв'язок категорій, що характеризують інвестиційне середовище регіону

В сучасному етапі розвитку наукової думки у вітчизняній літературі поняття «інвестиційний потенціал регіону», «інвестиційний клімат регіону» та «інвестиційна привабливість регіону» набули всебічного розповсюдження. Однак, сутність даних категорій має неоднозначне трактування, що приводить до упущень в розумінні понять через відсутність комплексності досліджень цих категорій. Проте, у теоретичному та практичному аспектах всі обґрунтовані визначення даних понять мають право на існування, адже дозволяють проводити всебічний глибокий аналіз та синтез різних точок зору,

що є необхідною передумовою для розвитку наукових досліджень економічних категорій та визначень економічних явищ.

Регіони відрізняються не лише географічним розташуванням, але і станом економічного, соціального розвитку, що також впливає на динаміку інвестиційного процесу. Інвестиції відіграють вирішальну роль у ефективному господарюванні на макро-, мезо- та мікрорівні, при цьому на залучення інвестицій на кожному рівні впливає інвестиційний потенціал, інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість об'єкта інвестування.

1.3. Світовий досвід забезпечення зростання інвестиційного потенціалу в процесі реалізації економічної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях

Серед значних різновидів форм, в яких може існувати міжнародне співробітництво, одну з провідних позицій займають іноземні інвестиції. Кожна країна зацікавлена в розвитку інвестиційного потенціалу своєї економіки, залученні капіталовкладень іноземних інвесторів, збільшенні обсягу фінансових ресурсів держави. В різних державах застосовуються різні засоби та механізми стимулювання розвитку їх інвестиційної привабливості на макро-, мезо- та мікрорівнях для максимальної реалізації можливостей інвестиційного потенціалу. За сучасних умов розвитку інтеграційних процесів постає необхідність аналізу світового досвіду в проведенні політики регіонального розвитку, створенні її оптимальних форм, механізмів та засобів, стратегічних пріоритетів, спрямованих на стимулювання та зміцнення інвестиційного потенціалу країни. При використанні світового досвіду для пошуку власної оптимальної стратегії регіонального розвитку необхідно враховувати, що реалізація регіональної політики різними країнами Європи завжди приводить до різної ступені ефективності її результатів, що обумовлюється значною кількістю факторів, зокрема природно-географічними,

економічними, соціальними, екологічними особливостями кожної країни [149, с. 845].

Глибокий аналіз дослідження причин та мотивів здійснення фінансових вкладень суб'єктами інвестування однієї країни в об'єкти економіки інших країн був проведений Джоном Даннінгом, який показав, що фірми зацікавлені у таких інвестиціях лише в тому випадку, коли вони отримуючи переваги, пов'язані з прямим доступом до існуючих ринків, природних ресурсів, сировини та дешевої робочої сили, мають позитивне співвідношення з витратами інвестування, пов'язаними з транспортуванням та комунікаціями, подоланням тарифних і нетарифних бар'єрів. Грунтуючись на цій логіці, він виділив чотири основних спонукальних мотиви прямих іноземних інвестицій (ПІІ):

а) підприємства, що шукають ресурси та прагнуть отримати доступ до природних або специфічних ресурсів, кваліфікованої або малокваліфікованої робочої сили і технологічного потенціалу за цінами нижче, ніж у їх власній країні;

б) підприємства, що шукають ринок збуту та зацікавлені в його розширенні для свого асортименту товарів і послуг за рахунок внутрішнього ринку країни в яку здійснюється інвестування, а також у перспективі можливості експорту на суміжні ринки інших країн;

в) фірми, для яких пріоритетом є підвищення ефективності, які хочуть використати економію від глобалізації виробничого масштабу і отримати вигреш за рахунок мінімізації витрат, та за рахунок конструктивного використання якісної фізичної інфраструктури і людського капіталу;

г) інвестиційні підприємства, які шукають стратегічні активи, прагнуть придбати фонди та капітал іноземних фірм для досягнення своїх довгострокових стратегічних цілей і підвищення міжнародної конкурентоспроможності [191].

В літературі виділяють п'ять етапів розвитку регіонального управління в західних країнах:

1. Початковий етап припадає на 30-і рр. ХХ ст. Після кризи 1929-1933 рр. важливість і необхідність вивчення проблем регіонального розвитку економіки набуло вирішального значення. Програми з розвитку регіонів одержали найбільше поширення у Великобританії та США. Наприклад, у Великобританії в 1933 році для реалізації антикризової політики держави були обрані «спеціальні райони», в яких найбільше спостерігався спад виробництва в області традиційних галузей промисловості, та аграрному секторі, мотивуючись першочерговістю налагодження стратегічно необхідних секторів економіки.

2. Другий етап припадає на 40-50-ті рр. ХХ ст. Даний період характеризується також спадом виробництва, в основному в традиційних галузях промисловості, що стало наслідком післявоєнної економічної кризи. Наслідки цієї кризи найбільшою мірою проявилися в країнах Західної Європи (Нова Англія, Ельзас, Лотарингія, Північні райони Франції та ін.) Однак спад виробництва спостерігався в деяких штатах США, що підштовхнуло уряд до активного конструктивно-економічного освоєння слаборозвинених районів: Аляски та північних районів Скандинавії і Канади.

3. Третій період: 60-70-ті рр. ХХ ст. Саме в цей період базуючись на досвіді минулого впровадження політики регіонального розвитку була визнана ефективність формування системи регіональної політики, яка отримала своє розповсюдження в розвинених країнах Заходу.

4. Четвертий етап припадає на середину 70-х рр. ХХ ст. і по 1993 р. Після світової кризи 1974 р. на перший план виходять цілі, що носять макроекономічний характер а не регіональний, тому програми регіонального розвитку відходять на другий план. У 1993 р. були підписані Маастрихтські угоди, що дало основу для здійснення нової «наднаціональної» регіональної політики в рамках Європейського Союзу.

5. П'ятий етап: з 1993 р. - по теперішній час. Після підписання Маастрихтських угод відбувається активний розвиток інтеграційних процесів

економіки (в основному на території ЄС), що характеризує перетворення «Європи національних держав» в «Європу регіонів» [175, с. 37].

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України необхідні нестандартні підходи в розробці та втіленні в життя оновленої регіональної політики. Всі ланки управління державою повинні сконцентруватись на вирішенні завдань, направлених на підвищення ефективності системи регіонального регулювання економічними процесами. При розробці і проведенні регіональної політики важливим є використання зарубіжного досвіду, який емпірично обґрунтовує можливість створення сприятливого інвестиційного клімату та зміцнення власного інвестиційного потенціалу.

Рівень привабливості країни для прямих іноземних інвестицій залежить від цілого ряду визначальних чинників (табл. 1.1). Слід зазначити, що кожен тип ПІІ має свою шкалу пріоритетності даних факторів і вимагає використання різних стратегій залучення інвестицій. Разом з тим, як показують дослідження, макроекономічна стабільність, форми власності на землю, зрозумілість та структурованість процедури приватизації, транспарентність, передбачуваність, послідовність і ліберальність законів, норм, кваліфікована робоча сила, добре розвинена інфраструктура входять до числа факторів, що роблять найбільший вплив при прийнятті позитивних рішень інвесторами про пряме іноземне інвестування.

Відповідно до опитування, проведеного серед 809-ти глобальних інвесторів у Західній, Східній і Центральній Європі в лютому 2009 р., Китай займає третє місце серед країн найбільш привабливих для початку інвестування в бізнес або його розширення, Індія розташувалася на п'ятому місці в цьому списку, Бразилія - на сьомому. Польща знаходиться на п'ятому місці в Європі по привабливості для ПІІ і на першому серед країн Центральної та Східної Європи, до того ж в 2008 р. вона була другою серед європейських країн за кількістю нових робочих місць, створених за допомогою ПІІ. Ірландія займає дев'яте місце в Європі за ступенем інтересу для іноземних інвесторів [199].

Фактори, що визначають приплив ПІІ в країну [200]

Економічні умови	<i>Ринки</i>	Розмір, рівень доходів; урбанізація; стабільність і перспективи росту; регіональні ринки; дистриб'юторські моделі; структура попиту.
	<i>Ресурси</i>	Природні ресурси; місце розташування.
	<i>Конкурентоспроможність</i>	Доступність робочої сили, її витрати, навички / кваліфікація, здатність навчатися; управлінські здібності; доступ до факторів виробництва; фізична інфраструктура; мережа постачальників; технічна підтримка.
Політика, що проводиться приймаючою стороною	<i>Макроекономічна політика</i>	Здатність керівництва країни забезпечити стабільність основних макроекономічних показників; можливість репатріації прибутку; доступ до іноземної валюти.
	<i>Приватний сектор</i>	Сприяння розвитку приватної власності; передбачуваність і стабільність проведеної політики, ефективні фінансові ринки, легкість відкриття / закриття бізнесу; інша підтримка.
	<i>Торгівля і промисловість</i>	Зовнішньоторговельна політика; регіональна інтеграція, доступ на суміжні ринки; контроль над власністю; конкурентна політика; підтримка малого і середнього бізнесу.
	<i>Політика ПІІ</i>	Легкість відкриття бізнесу; визначена структура права власності; доступ до факторів виробництва; стабільна стимуляційна політика.
Стратегія іноземних інвесторів	<i>Сприйняття ризику</i>	Сприйняття ризику, засноване на політичних факторах, макроекономічному регулюванні, стану ринку праці та стабільності політики, що проводиться.
	<i>Розташування, постачання, інтегрування</i>	Стратегії компаній, пов'язані з місцем розташування, постачання сировиною, матеріалами, комплектуючими, стратегічні альянси, навчання, технології.

Китай є прикладом країни, яка досягла значного успіху в залученні прямих іноземних інвестицій. У результаті проведеної урядом політики щодо стимулювання припливу ПІІ за останнє десятиліття в Китай надійшло близько

25 % від загального обсягу інвестицій, що направляються в країни, що розвиваються. При цьому більше 70 % були вкладені в промисловість [192].

Основним спонукальним мотивом інвестування в китайську економіку є низька вартість факторів виробництва, особливо робочої сили, яка зумовлено високою урбанізацією, що приваблює інвесторів, які шукають виробничі ресурси, а також зростаючий попит на китайському ринку, що мотивує прийняття позитивного рішення інвесторами, які шукають додаткові ринки збуту продукції. Не менш важливим фактором є можливість участі іноземних інвесторів у процесі приватизації державних підприємств, що обумовлено стабільністю попиту на продукт діяльності цих підприємств, зумовлений специфікою сегменту ринку, який вони займають. У деяких дослідженнях також звертається увага на те, що великий потік ПІІ викликаний не тільки вдало підібраними заходами щодо їх залучення, але і є результатом низки різких змін, що відбуваються в китайській банківській системі і державній інвестиційній політиці [198].

З початку економічних реформ (1979 р.) політика Китаю щодо ПІІ зазнала ряд серйозних змін. Вона почалася з поетапного і обмеженого «відкриття» економіки, за яким завдяки існуючим та створеним умовам послідувало активне стимулювання притоку прямих іноземних інвестицій в цілому, після чого направленість інвестування стимулювалась в напрямку вкладання фінансових коштів та стратегічних проектів у високотехнологічні та капіталомісткі проекти відповідно до цілей промислової політики країни.

Незважаючи на те, що інвестиційний клімат в Китаї досить привабливий, посилюється конкуренція з боку країн з економікою, що розвивається (наприклад, Індії та Бразилії), що вимагає від влади Китаю активних рішень щодо створення програм інвестиційного стимулювання, які б враховували нові тенденції світового ринку інвестицій та адаптували до них внутрішній ринок функціонування об'єктів інвестицій. Згідно з дослідженнями, проведеними нещодавно офісом Світового Банку в Пекіні, для підвищення привабливості інвестиційного клімату Китаю необхідно спростити процедури затвердження

інвестиційних проєктів; підвищити ефективність діяльності державних органів шляхом усунення дублювання ряду функцій і процедур; провести реформу ринку цінних паперів і реформування судової системи [170, с. 7; 201].

У 2008 р. Бразилія залучила 42 млрд. дол. ПІІ і зайняла перше місце серед країн Латинської Америки по обсягам надходження інвестицій. Основним мотивом інвестування в дану країну була наявність великого ринку збуту, однак, слід зазначити, що для залучення інвестицій, незважаючи на вже існуючі позитивні фактори, уряд зробив значні зусилля по створенню ліберального режиму для ПІІ, і привабливих умов для інвестування. Більша частина інвестицій була зроблена у формі злиття і поглинання компаній, власність яких виступала об'єктом інвестицій, пов'язаних з приватизацією в електроенергетиці, телекомунікаціях і фінансовому секторі. У цілому, в Бразилії немає обмежень, пов'язаних з припливом капіталу у формі прямих іноземних інвестицій.

Проте, участь ПІІ в деяких видах діяльності обмежено або навіть заборонено. Це, перш за все, стосується розвитку ядерної енергетики, аерокосмічної промисловості, авіаперевезень на внутрішніх лініях, розробок родовищ корисних копалин, володіння та управління газетами, телебаченням, радіо станціями, а також послуг пошти і телеграфу, охорони здоров'я, що зумовлено політикою існуючого уряду [196]. Бразилія є прикладом того, що інвестиції можуть приходити в країну і без надання спеціальних стимулів, а більшою мірою завдяки проведенню лібералізації та структурних реформ, приватизації та дерегулювання. Податкові пільги та інші привілеї надаються урядом Бразилії та місцевими органами влади без дискримінації як іноземним, так і національним фірмам, що зумовлює пропорційну участь в інвестиційному процесі обох видів інвесторів. Більше того, ця країна одна з небагатьох, де не має агентства, що відповідає за залучення інвестицій, як на федеральному рівні, так і на рівні штатів [170, с. 12].

В Бразилії створений ряд заходів для стимулювання експорту, проведення досліджень в області технологій, впровадження інновацій. В

основному вони пов'язані зі зниженням податків або звільненням від податку на дохід у вигляді відсотків і дивідендів:

- спеціальне оподаткування експорту технологічних інформаційних послуг;
- спеціальні податкові стимули для експортоорієнтованих компаній при придбанні ними основних засобів та устаткування;
- спеціальні податкові стимули для компаній, що займаються виробництвом комп'ютерів при здійсненні ними інвестицій в нові технології;
- фінансові стимули для нових проектів, що реалізуються в північних і північно-східних регіонах Бразилії [190].

Заслуговує на увагу і досвід Індії у напрямку залучення іноземних інвестицій, адже в результаті цілеспрямованих дій уряду по створенню достатнього рівня інвестиційної привабливості дана країна за останні роки стала однією з найпривабливіших для іноземних інвесторів.

Для досягнення цього результату в Індії були створені спеціальні організації, які відповідають за прямі іноземні інвестиції: Рада по сприянню іноземним інвестиціям при Міністерстві фінансів та Відділ по реалізації ПІІ. Перша організація працює за принципом єдиного вікна і займається наданням інвесторам допомоги в різних питаннях та сприянням реалізації прийнятих інвестиційних рішень. Рада відповідає за переговори з потенційними інвесторами, розгляд і відбір пропозицій на первинних стадіях, внесення пропозицій про зміну політики, правил і процедур щодо ПІІ, ідентифікацію секторів, куди можуть бути залучені інвестиції з урахуванням національних пріоритетів, а також пошуку та виявлення регіонів, звідки можуть прийти інвестиції, і того, які спеціальні заходи для цього потрібно здійснити [197].

Відділ з реалізації ПІІ був створений з метою скорочення часу між схваленням інвестиційного проекту і його практичною реалізацією, що втілено завдяки володінню необхідною інформаційною та практичною підтримкою відділу при реалізації інвестором прийнятого інвестиційного рішення. Він також працює за принципом єдиного вікна і надає інвесторам допомогу і

сприяння в отриманні всіх необхідних погоджень, вирішенні проблем, що виникають у процесі реалізації проекту, наприклад, організації зустрічей у державних органах для обговорення спірних питань.

На додаток до вищеназваних органів при Міністерстві торгівлі та промисловості створено Секретаріат по сприянню у виробництві. У його завдання входить допомога підприємцям, підготовка й оформлення всіх документів, які вимагають узгодження з державними органами, допомогу інвесторам при проведенні підготовчих робіт за проектом (включаючи взаємодію з іншими організаціями та урядовими органами), а також моніторинг ходу реалізації проекту.

Польща також досягла значних успіхів у залученні іноземного капіталу, починаючи з 1990 р. їй вдалося залучити більш ніж 120 млрд USD. ПП. Послідовно покращуючи інвестиційний клімат, наприклад, скорочуючи податкове навантаження (зокрема відрахування по страхуванню на випадок непрацевдатності), спрощуючи та структуруючи законодавство в галузі валютного регулювання, удосконалюючи закон про банкрутство, спрощуючи регулювання в ряді секторів економіки (зокрема телекомунікації) і т.д., країна перетворилася на одного з лідерів в Європі по залученню прямих іноземних інвестицій [170, с. 16].

Польща надає наступні пільги для іноземних інвесторів:

- Звільнення від сплати податку на прибуток та на власність у спеціальних економічних зонах (СЕЗ);
- Інвестиційні гранти, що покривають до 50 % інвестиційних витрат (70 % для малих і середніх підприємств);
- Гранти на залучення робочої сили (до EUR 5000 на одного зайнятого робітника);
- Гранти на НДДКР;
- Гранти на інші види діяльності, такі як захист навколишнього середовища, логістика, навчання, створення джерел відновлюваної енергії;

- Продаж об'єктів і землі під інвестиції з чистого аркуша за привабливими цінами;
- Часткове спрощення та реструктуризація комерційних боргів перед державними банками, що виникли в результаті придбання технологій;
- Різноманітні пільги, пов'язані з придбанням та створенням нових технологій [72].

Як відмічається в опублікованій ЮНКТАД Доповіді про світові інвестиції [202], у 2009 р. на надходження прямих іноземних інвестицій в усьому світі надзвичайно великий вплив спричинила світова фінансово-економічна криза. Криза змінила структуру ландшафту прямих іноземних інвестицій, інвестиції у країни, що розвиваються і країни з перехідною економікою набули великого збільшення, і їх частка у глобальних потоках ПІІ у 2008 р. досягла 43 %. Частково, це було обумовлено одночасним різким зменшенням притоку ПІІ у розвинуті країни (29 %). У Африці, наприклад, приток інвестицій досяг приросту 63 % порівняно з попереднім роком. У 2008 році надходження прямих іноземних інвестицій в Африку збільшилося до 88 млрд. дол., завдяки чому сумарний обсяг ПІІ в даній країні збільшився до 511 млрд. дол. Одним з головних факторів, що сприяли такому збільшенню інвестицій в цей регіон, стало ефективне використання наявних природних ресурсів, які привабливі для інвесторів своєю стабільністю та незалежністю цього виду виробничої діяльності при відповідному законодавстві. Ряд африканських країн на політичному рівні вжив заходів для створення сприятливого інвестиційного клімату, вони створили вільні інвестиційні зони, прийняли нові інвестиційні кодекси та приватизували сферу комунальних услуг, що є результатом оперативної роботи по створенню програм інвестиційного розвитку урядами цих країн.

Надходження прямих іноземних інвестицій у Південно-Східну Європу та СНД також збільшилось відносно попередніх років, і досягло 114 млрд. дол. В Південно-Східній Європі основною рушійною силою притоку ПІІ була приватизація державних активів, на відміну від країн СНД, де інвестиційний

попит був обумовлений можливістю доступу до місцевих споживчих ринків, які мали тенденцію до активізації з причин нерівномірного розподілу попиту. Розподіл надходження прямих іноземних інвестицій у 2008 р. відбувався нерівномірно: 84 % всіх інвестицій в СНД були направлені в Російську Федерацію, Казахстан та Україну [202, с. 27].

Значному надходженню ПІ до Росії сприяли крупні інвестиції до енергетичної галузі, яка пройшла процес лібералізації, в автопромисловість та об'єкти нерухомості. В Україні ж основна частина прямих іноземних інвестицій була направлена на банківський сектор та сектор чорної металургії [45].

Обсяги надходження іноземних інвестицій в Україну свідчить, що найбільшим іноземним інвестором в Україні є Кіпр (табл.1.2).

Таблиця 1.2

**Надходження прямих іноземних інвестицій в Україну з країн світу
станом на 01.01.2010 [45]**

	Обсяги ПІ (млн. дол.)	У % до підсумку
Усього	40026,8	100
у т.ч.		
Кіпр	8593,2	21,5
Німеччина	6613	16,5
Нідерланди	4002	10
Російська Федерація	2674,6	6,7
Австрія	2604,1	6,5
Сполучене Королівство	2375,9	5,9
Франція	1640,1	4,1
Сполучені Штати Америки	1387,1	3,5
Віргінські Острови, Британські	1371	3,4
Швеція	1272,3	3,2
Італія	992,2	2,5
Польща	864,9	2,2
Швейцарія	805,5	2
Угорщина	675,1	1,7
Інші країни	4155,8	10,3

Станом на 01.01.2010 р. В Україну надійшло 40026,8 млн. дол. прямих іноземних інвестицій. При цьому країнами, які здійснили найбільші капіталовкладення до України, після Кіпру, стали: Німеччина (16,5 млн. грн.), Нідерланди (4002 млн. грн.), Російська Федерація (2674,6 млн. грн.) та Австрія (2604,1 млн. грн.). Після них за обсягами прямого інвестування йдуть Великобританія, Франція, США, Віргінські острови та Швеція.

Загальна динаміка за останні 15 років надходження в Україну прямих іноземних інвестицій та розмірів таких надходжень з України представлена на рис. 1.2. Починаючи з 2006 року різко збільшилося надходження прямих іноземних інвестицій в Україну, з України ПІІ стали відходити в інші країни в значних обсягах з 2008 року. Проте сальдо позитивних інвестицій є позитивним, надходження ПІІ в економіку України в кілька разів перевищує їх відтік з України в інші країни.

Для розробки ефективної інвестиційної політики важливим є аналіз та використання зарубіжного досвіду у процесі створення сприятливого інвестиційного клімату та підвищення інвестиційної привабливості держави та регіонів.

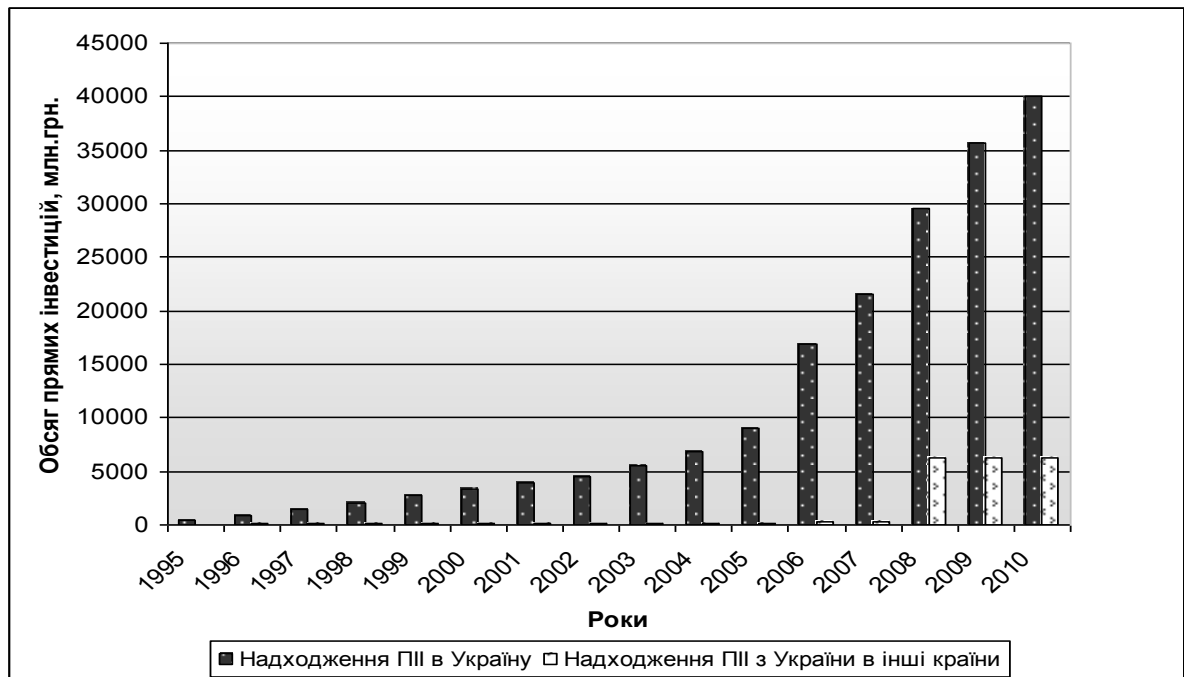

Рис. 1.2. Надходження прямих іноземних інвестицій в Україну та з України в інші країни

Цікавим є досвід залучення інвестицій Ірландії. До кінця 80-х років Ірландія була однією з найбідніших та нерозвинених країн у Європі, проте завдяки реформі оподаткування вона зробила якісний ривок у своєму економічному розвитку. Ірландія використала для стимулювання інвестицій податкову ставку, яка характерна для некласичних офшорних зон – 10 %. Іншим вагомим засобом залучення інвестицій стали податкові пільги для іноземних інвесторів, які враховують повне звільнення від оподаткування на перші 5 років. Економічний успіх Ірландії пов'язаний також з дотаціями, які Ірландія отримувала від Євросоюзу до 2008 року. Додатковою причиною успіху ірландської моделі можна вважати і той факт, що сьогодні у столиці Ірландії Дубліні мають своє розташування майже всі найбільші світові корпорації, зокрема Intel, Shell, IBM, Microsoft, Oracle, eBay [195]. Основними визначальними чинниками привабливості Ірландії для ПІ є низький податок на прибуток корпорацій як для іноземних, так і для національних фірм; кваліфікована робоча сила з англомовною комунікацією; врегульовані позитивні трудові відносини між адміністрацією і профспілками; підтримуюча бізнес політика уряду; транспарентна юридична система; приваблива сила вже діючих на ринку компаній [71].

У Великобританії на окремих етапах розвитку регіональної політики урядом країни використовувалися різні інструменти: від прямого контролю до застосування різних важелів і засобів. Але найдієвішими інструментами були інвестиційні стимули – субсидії, кредити, селективна допомога, а також заохочувальні заходи: від різноманітних методів надання фінансової допомоги суб'єктам господарської діяльності – від малих фірм і підприємств, зокрема тих, які ухвалили рішення про нове будівництво, до промислових компаній та підприємств сфери послуг [43, с.41].

Враховуючи, що реалізація однієї, сформованої на практичному досвіді та перевіреної різними країнами Європи регіональної політики завжди приводить до різної ступені ефективності її результатів, що обумовлюється значною кількістю факторів, зокрема природно-географічних, економічних,

соціальних, екологічних особливостей кожної країни, у 1975 році було засновано Європейський фонд регіонального розвитку, метою якого є підтримка розвитку інфраструктури, інвестування в створення нових робочих місць, переважно в сфері підприємництва, а також підтримка проектів, що сприяють місцевому розвитку. Головною метою даного Фонду є розвиток регіонів з відсталою економікою.

На початку існування даної системи підтримки регіонального розвитку не було ефективним через те, що надходження коштів до Співтовариства практично не перевірялися, також була відсутня координація з іншими інструментами регіональної політики ЄС. В протиріччя поставленій меті кошти Фонду концентрувалися не в особливо бідних регіонах, а надавалися на знижки до внесків країн-членів ЄС, і тому цілі конвергенції фінансувалися недостатньо [43, с. 49].

Регіональна політика вимагає створення координаційного політичного підходу який би забезпечив прозорість та оптимальність прийняття рішень. У країнах Європейського Союзу для цього створений спеціальний орган – Європейська Комісія.

Так, в Україні вже застосований закордонний досвід регіонального розвитку, створені агенції регіонального розвитку та їхні мережі. Відповідно до покладених завдань Асоціація агенцій регіонального розвитку України співпрацює з місцевою та центральною владами, здійснює стратегічне планування та супроводження проектів розвитку територій, забезпечує ефективну міжсекторну співпрацю влади-бізнесу-громадськості, має на меті створити якісно нове економічне середовище.

Стратегічними напрямками діяльності таких агенцій є:

- розвиток сільського туризму в Україні;
- залучення іноземних інвестицій в регіони України;
- розроблення і впровадження нової моделі агенції регіонального розвитку в Україні;
- розвиток територіальних громад в Україні.

Регіональна політика у країнах ЄС майже у всіх державах направлена на створення умов, які дозволяють регіонам повністю реалізовувати наявних у них потенціал і тим самим збільшувати їх вклад у розвиток національної економіки. Створення умов для всебічної реалізації інвестиційного потенціалу – є одним з головних завдань регіональної політики країн-членів ЄС.

Регіональна економіка завжди направлена на активний розвиток ринкових відносин які є джерелом живлення економіки країни та оновлення її інвестиційного потенціалу. Одним з важливих напрямів у розвитку ринкових відносин є вдосконалення їх структури, результатом чого повинно бути створення надійних та привабливих можливостей для отримання робочих місць. Цей напрям знайшов закріплення у Директивах з політики ринкових відносин у країнах – учасниць ЄС, характеризує оптимальність та раціональність регіональної політики ЄС, враховуючи, що одним з основних та необхідних джерел формування економічного зростання є людський капітал. Відсутність прямого державного фінансування зумовлює необхідність чіткого та обґрунтованого вибору району, що потребує фінансової допомоги. Згідно із Директивами ЄС по наданню допомоги національним регіонам [121]:

- методологія визначення району має бути чіткою та об'єктивною, щоб дозволити Європейській Комісії оцінити її переваги;
- вказані показники мають бути об'єктивними, суттєвими, підкріпленими надійними статистичними джерелами;
- політика повинна проводитися у відношенні цілісних адміністративно-територіальних комплексів.

На основі аналізу міжнародного досвіду можемо стверджувати, що провідною причиною успішного залучення країною ПІІ є збалансована інвестиційна політика, направлена на створення позитивних умов для розвитку інвестиційного процесу, що може бути виражене в багатьох раціоналізаторських рішеннях та наказах органів влади. Важливим також є наявність прямого контакту між вповноваженими урядом організаціями до рішення інвестиційних питань, та інвестором для усунення перешкод на шляху

розвитку інвестиційного процесу в результаті прийняття компромісних рішень і необхідної допомоги в вирішенні поточних питань ведення бізнесу. Проте, як показує міжнародний досвід, дії країни, яка зацікавлена в залученні ПІІ, повинні бути направлені не тільки на збалансування внутрішніх економіко-правових процесів, позитивних рішень щодо створення потрібного інвестиційного клімату (зокрема, структуризація та пільговість процесів імпорту, звільнення від податків в обраному країною режимі, фінансові субсидії) та взаємодію з інвестором, але й повинні враховувати значну роль в формуванні позитивного інвестиційного клімату макроекономічного статусу країни, який виражений в її макроекономічній політиці на глобальному світовому просторі в політичному та економічному аспектах його існування.

Розглядаючи докладніше вищезазначене, зупинимось на перешкодах та стимулюючих факторах при залученні ПІІ. Відзначимо, що перешкодами на шляху активізації інвестиційних процесів є ті фактори чи наслідки непродуктивних рішень, а також недоліки розробленої політики інвестиційного стимулювання, які стримують та перешкоджають послідовному й гармонійному процесу успішного залучення ПІІ. Наведемо основний перелік цих перешкод :

1) відсутність рішень уряду щодо створення програми продуктивної приватизації, адаптованої до загальних напрямів економічного розвитку країни;

2) несистематизована, навантажуюча процеси розвитку бізнесу, система оподаткування та заплутаний процес, що регламентує створення бізнесу з іноземними інвестиціями;

3) відсутність розвиненої компактної системи управління, яка врегульовує процеси здійснення бізнесової діяльності, та як наслідок, наявність бюрократичного принципу при регламентації бізнесової діяльності;

4) корумпованість бюрократичного апарату, якому владою надані повноваження з регулювання економічних процесів (за даними глобальної

антикорупційної організації Transparency International [74] у 2009 р. Україна за індексом корупції посіла 146 місце серед 180 країн);

5) наявність прогресуючої інфляції, яка перешкоджає постійному нарощуванню темпів розвитку інвестиційного бізнесу.

Вважаємо, що до факторів, які стимулювали б залучення ПІІ належать:

1) вдосконалення системи антикорупційного нагляду за службами, які здійснюють контроль та ведуть регламентацію процесів господарювання;

2) вдосконалення та адаптування до реальних потреб розвитку бізнесу служб, які здійснюють контроль та ведуть регламентацію бізнесових процесів за антибюрократичним принципом;

3) адаптування системи макроекономічної політики до пріоритетів політики інвестиційного стимулювання зі збереженням її передбачуваності та стабільності в реалізації обраних пріоритетів розвитку міждержавних відносин, заснованих на глобальних принципах світового розвитку;

4) створення чіткої систематизованої програми приватизації, яка б не суперечила загальному економічному курсу, обраному державою;

5) збалансування та адаптація політики інвестиційного розвитку з загальною промисловою політикою та політикою збереження обраних принципів довгострокового розвитку держави, а також визначення її направленості, скорегованої в напрямку планової перебудови чи вдосконалення вже існуючого промислового ландшафту;

б) акцентування рішень уряду на стимулюванні факторів, які сприяють покращенню якості створення та використання висококваліфікованого людського капіталу, як одного з найважливіших чинників економічного розвитку країни та покращення інвестиційного клімату.

В результаті проведеного аналізу зарубіжного досвіду щодо сприяння надходженню ПІІ в економіку країни вважаємо доцільним його застосування з адаптуванням до вітчизняних соціально-економічних умов та реалізацією його в наступних напрямках задля вдосконалення інвестиційних процесів:

1. Зменшення податкового навантаження як на внутрішніх суб'єктів ринкового процесу, стимулюючи продуктивність виробництва, так і на економічну діяльність підприємств з іноземними інвестиціями, шляхом створення нових чи вдосконалення вже існуючих нормативно-правових актів, які врегульовують їх оподаткування з наголошенням на його зменшенні до оптимально можливих розмірів.

2. Систематизація та усунення колізій чи прогалин в нормативно-правовій базі, яка врегульовує господарську діяльність на всіх рівнях її існування.

3. Створення нових та активізація і розширення діяльності вже існуючих організаційних інститутів, які здійснюють інформаційну підтримку інвесторів та зосередження їх діяльності в напрямку вирішення проблем та спірних питань, які виникають в ході інвестиційного процесу.

4. Розробка і впровадження програм пільгового кредитування та пошук фінансово-кредитної платформи для забезпечення процесу підтримки діяльності інвестованих бізнесових структур.

5. Створення офшорних зон зі спеціальною системою економічного функціонування, врегульованої необхідною нормативно-правовою базою.

6. Створення особливого режиму для інвестування в нерозвинені сектори існуючого ринку, а також для інвестицій інноваційного порядку в його стратегічно важливі сектори.

7. Активізація діяльності геологорозвідувальних організацій, які займаються аналізом та розробкою системи природних копалин, враховуючи унікальність даного виду виробництва.

8. Вдосконалення системи банківського нагляду відповідно до міжнародних стандартів з метою уніфікації процедур для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, у т.ч. підприємств з іноземними інвестиціями.

9. Вдосконалення системи державного апарату, який врегульовує діяльність об'єктів інвестування, реципієнтів інвестицій в напрямку усунення дублювання функцій та спрощення системи контролю до можливого рівня.

10. Стимулювання притоку прямих іноземних інвестицій в сільське господарство та високотехнологічні капіталомісткі проекти відповідно до запланованої стратегії розвитку цих секторів ринку.

11. Спеціалізоване оподаткування експортно-орієнтованих підприємств, функціонування яких пов'язана з інноваційною діяльністю та виробництвом високотехнологічної продукції, яка користується попитом на світовому ринку.

12. Створення нової чи вдосконалення вже існуючої системи державних грантів на найм робочої сили, НДДКР, навчання та освоєння нової системи виробництва людським капіталом.

13. Надання грантів на створення інвестованих бізнес-структур, діяльність яких направлена на охорону навколишнього середовища та створення і використання альтернативних систем енергоносіїв.

Використовуючи систему реалізації позитивних напрямів інвестиційного стимулювання, економіка України має можливість наростити виробничий потенціал, збільшити обсяги ВВП, та активно приймати участь у світовій економіці.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного дослідження існуючого наукового матеріалу з методичних основ забезпечення розвитку інвестиційного потенціалу регіону та визначення пріоритетів для вирішення поставленого питання, дійшли до таких висновків.

1. Інвестиції в сучасних умовах господарювання відіграють системоутворюючу функцію і є рушійною силою позитивних змін в економіці держави. Розвиток інвестиційного потенціалу регіону є одним з найвагоміших завдань регіональної економічної політики, який дає змогу залучити інвестиційні ресурси та забезпечити економічне зростання регіону.

2. Сформульовано авторський підхід до визначень «регіон», «економічний розвиток регіону», «регіональна економічна політика»,

«інвестиційний потенціал регіону», «інвестиційний клімат регіону», «інвестиційна привабливість регіону», створено понятійну модель, яка висвітлює процес інтеграції сутності ключових категорій:

- регіон – це визначена територіальна одиниця, яка має індивідуальні властивості різних рівнів свого існування та характеризується взаємозв'язком сукупності елементів своєї структури;

- економічний розвиток регіону – це цілеспрямована, направлена, закономірна та позитивна зміна сукупності господарських відносин існуючої територіальної одиниці держави;

- регіональна економічна політика – це функціональний нормативно-правовий та економічний вплив органів центральної та регіональної влади на економічну систему адміністративно-територіальної одиниці країни, який має на меті раціоналізацію суспільно-виробничих відносин та відображає сукупність інтересів населення регіону;

- інвестиційний потенціал регіону – це сукупність потенційно стабільних та здатних до розвитку економічних ресурсів регіону, які характеризують ступінь його інвестиційної привабливості та здатні до концентрації, направленої на реалізацію запланованої інвестиційної стратегії;

- інвестиційний клімат регіону – це сукупність існуючих факторів на всіх рівнях функціонування інвестиційного середовища регіону, які спричиняють вплив на динаміку інвестиційних процесів;

- інвестиційна привабливість регіону – це реальний стан інвестиційного середовища регіону, при якому економічний ефект від інвестиційного стимулювання співвідносний зі ступенем його ризику.

Інвестиційна привабливість регіону є результативним станом економіки регіону, який базується на взаємному впливі сутності категорій «інвестиційний потенціал регіону» та «інвестиційний клімат регіону».

3. В умовах постійно прогресуючого внутрішнього дефіциту фінансових коштів, направлених на розвиток економічного процесу регіону, а також впливу на економічне зростання кризових явищ, які зумовлені внутрішніми

причинами чи причинами глобального порядку, інвестиції є одним з основних джерел, завдяки інтенсифікації якого :

- Україна буде мати реальні можливості підвищити свою конкурентоспроможність на світовому ринку, налагодити механізм функціонування власної економіки, а також знайти нові шляхи вирішення поточних та перманентних економічно-соціальних проблем;

- регіони України зможуть, використовуючи можливості інвестиційного джерела, відновити втрачені, наростити існуючі, створити нові складові інвестиційного потенціалу регіону.

4. Активізація інвестиційного джерела є передумовою соціально-економічного розвитку та наслідком реалізації вдало обраної, заснованої на раціональному підході та емпіричному досвіді, достатньо структурованої, логічної, реалістичної, науково обґрунтованої, з оптимально підібраними інноваційними економічними рішеннями інвестиційної політики, яка може реалізовуватись в обраному напрямку на регіональному та загальнодержавному рівні.

5. Використання світового досвіду при створенні нової чи вдосконаленні вже існуючої програми регіонального інвестиційного розвитку є обов'язковою умовою для забезпечення дійсно потужної стратегії розвитку, та запорукою реалістичності і емпіричної обґрунтованості цієї програми.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ

2.1. Аналіз факторів залучення інвестицій в регіон

В період зміни стану умов функціонування соціально-економічних процесів України, що є наслідком постійної трансформації економіки України та зумовлено кризовими явищами останнього періоду, дуже важливими є альтернативні джерела стимулювання розвитку економічних процесів, головним із яких є використання можливостей інтенсифікації інвестиційного потенціалу. В умовах розвитку релятивної економічної самостійності регіонів залучення інвестицій розглядається як потужний фактор розвитку економіки регіону і ефективної реалізації його економічного потенціалу.

В сучасних умовах транзитивної економіки важливого значення набуває проблема залучення та ефективного використання джерел формування фінансових ресурсів для розробки напрямів соціально-економічного розвитку регіону. Одним з основних джерел стимулювання економічного розвитку виступають інвестиції, зокрема, іноземні. Проте, як свідчать статистичні дані, серед капітальних інвестицій кошти іноземних інвесторів мають найменшу питому вагу в джерелах їх формування [45, 32]. Причиною даної ситуації є недостатня зацікавленість іноземних інвесторів у вкладенні коштів в економіку України та Полтавського регіону зокрема. Тому важливо зрозуміти, які чинники сприяють надходженню інвестицій, а які, навпаки, негативно впливають на вибір інвестора при обранні об'єкту для капіталовкладення.

Проблема аналізу факторів впливу на залучення інвестицій в регіон та інвестиційного потенціалу іноземних інвестицій розкривається в дослідженнях таких вітчизняних вчених, як М.І. Долишній, В.Г. Федоренко, В.В. Мортіков, Н.П. Хохлов, О.І.Рогач, А.М. Асаул, М.І. Мельник, К.В. Ілляшенко та в працях

інших науковців. Зокрема, питання вирішення актуальних проблем інвестиційного забезпечення економічного зростання досліджував Н.П. Хохлов [181]. В.В. Мортіков приділив увагу розгляду зовнішніх ефектів, зумовлених інвестиціями [107]. Аналіз чинників, які позитивно впливають на надходження іноземних інвестицій в економіку України проводиться в дослідженні В.Г. Федоренко [165, 174]. Класифікації факторів формування інвестиційного клімату, як передумови вирішення проблем інвестиційного розвитку регіону та аналізу оцінки значимості цих факторів в економічних концепціях і теоріях присвячені дослідження М.І. Мельник [102, 103]. Можливість зниження інвестиційних ризиків як чинника підвищення ефективності інвестицій розглядав у своїх працях К.В. Ілляшенко [70].

Проте систематизація та аналіз факторів впливу на іноземні інвестиції залишаються недостатньо розробленими, враховуючи постійну трансформацію глобального економічного середовища, яка змінює пріоритети обрання стимулів для інвестування економічних об'єктів, що потребують неперервного адаптування теоретичних досліджень до реальних змін економічних процесів.

Виходячи з наведеного, доцільно провести аналіз обсягів іноземних інвестицій в Україну та Полтавський регіон, виділити позитивні та негативні чинники й удосконалити класифікацію факторів, які впливають на іноземні інвестиції на державному та локальному рівнях, керуючись принципом актуальності та іншими основними засадами наукових теоретичних досліджень.

Іноземні інвестиції є одним з основних джерел формування фінансових ресурсів, яке сприяє підвищенню ефективності виробництва, поліпшенню продуктивності національних ресурсів, розвитку економіки та інноваційної діяльності підприємств, створенню конкурентних переваг й економічному зростанню країни.

Визначення поняття «іноземні інвестиції» розкривається в Законі України «Про режим іноземного інвестування». Так, відповідно до статті 1 вищезазначеного Закону, іноземні інвестиції - це цінності, що вкладаються

іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Дослідження дало можливість уточнити це визначення. Отже, іноземні інвестиції - це всі можливі форми капіталу, дозволені чинним законодавством, який належить іноземному інвестору, що сформований для стимулювання програм створення і економічного розвитку виробничого об'єкта чи сегмента ринкової інфраструктури на території країни – реципієнта з метою отримання прибутку у перспективі. Законодавче визначення даного поняття містить посилання на соціальний ефект іноземних інвестицій, який автором не виділений як закономірне явище дійсності об'єкту визначення при розробці даної дефініції, що зумовлено розумінням реальних мотивів іноземних інвесторів, які у більшості випадків направлені на отримання економічного ефекту та не зацікавлені в отриманні соціального ефекту, який скоріше є наслідком від вкладення іноземного капіталу, але не є основною метою іноземного інвестора.

Проведемо аналіз структури інвестицій для детального розгляду обсягів джерел формування інвестиційних ресурсів України (табл. 2.1).

У період з 2003 по 2009 рр. основним джерелом інвестицій в основний капітал України були власні кошти підприємств та організацій: їх частка в загальному обсязі у 2003 р. становила 61,4 %, у 2005 р. знизилася до 57,4 %, а у 2009 р. знов зросла до 63,3 %. Спостерігається динаміка збільшення використання кредитів банків для інвестування в основний капітал, якщо у 2003 р. дане джерело складало 8,2 % серед інших, то у 2008 р. становило 17,3 %. Використання коштів іноземних інвесторів протягом всього періоду залишалось одним з найменших серед цих джерел. При цьому, якщо в 2003 р. іноземні інвестиції становили 5,5 % загального обсягу, протягом 2006 та 2007 року вони зменшилися до 3,7 та 3,5 % відповідно, у 2008 р. кошти іноземних інвесторів становили 3,3 %, а у 2009 р. – 4,5 % серед джерел формування інвестицій в основний капітал серед підприємств України.

Інвестиції в основний капітал України за джерелами фінансування [45]

Джерела формування	Роки						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
У фактичних цінах, млн. грн.							
Всього	51011	75714	93096	125254	188486	233081	151777
у тому числі за рахунок							
коштів державного бюджету	3570	7945	5077	6846	10458	11576	6687
коштів місцевих бюджетів	2095	3544	3915	5446	7324	9918	4161
власних коштів підприємств та організацій	31306	46685	53424	72337	106520	132138	96019
коштів іноземних інвесторів	2807	2695	4688	4583	6660	7591	6859
коштів населення на будівництво власних квартир	7019	9879	9495	4792
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	1822	2577	3091	5110	8549	11589	5502
кредитів банків та інших позик	4196	5735	13740	19406	31182	40451	21581
інших джерел фінансування	5215	6533	9161	4507	7914	10323	6176
Відсотків до загального обсягу							
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі за рахунок							
коштів державного бюджету	7,0	10,5	5,5	5,5	5,6	5,0	4,4
коштів місцевих бюджетів	4,1	4,7	4,2	4,3	3,9	4,2	2,7
власних коштів підприємств та організацій	61,4	61,7	57,4	57,8	56,5	56,70	63,3
коштів іноземних інвесторів	5,5	3,6	5,0	3,7	3,5	3,3	4,5
коштів населення на будівництво власних квартир	5,6	5,2	4,1	3,2
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	3,6	3,4	3,3	4,1	4,5	5,0	3,6
кредитів банків та інших позик	8,2	7,6	14,8	15,5	16,6	17,3	14,2
інших джерел фінансування	10,2	8,5	9,8	3,5	4,2	4,4	4,1

Структура джерел формування інвестицій в основний капітал в 2009 р. в Україні показує, що найменшу питому вагу поряд з коштами іноземних інвесторів, серед усіх джерел формування інвестицій в основний капітал підприємствами України, мали кошти державного та місцевих бюджетів, кошти населення на індивідуальне житлове будівництво (рис. 2.1).

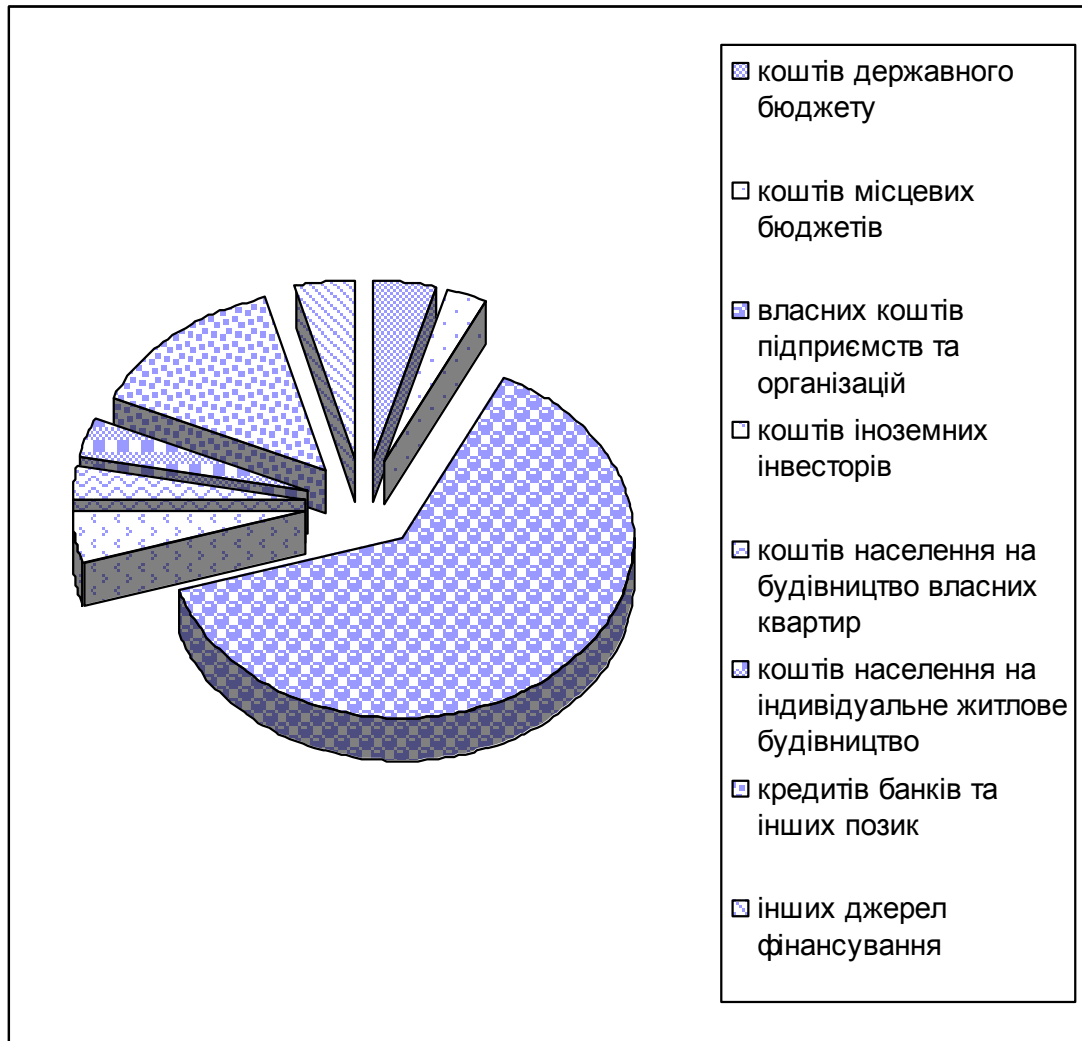

Рис. 2.1. Структура джерел формування інвестицій в основний капітал України в 2009 р.

Аналіз динаміки інвестицій в основний капітал за рахунок коштів іноземних інвесторів з 2001 по 2009 р. показує, що спостерігається зростання їх кількості з кожним роком, найбільше значення даний показник протягом встановленого періоду мав у 2008 році (рис. 2.2).

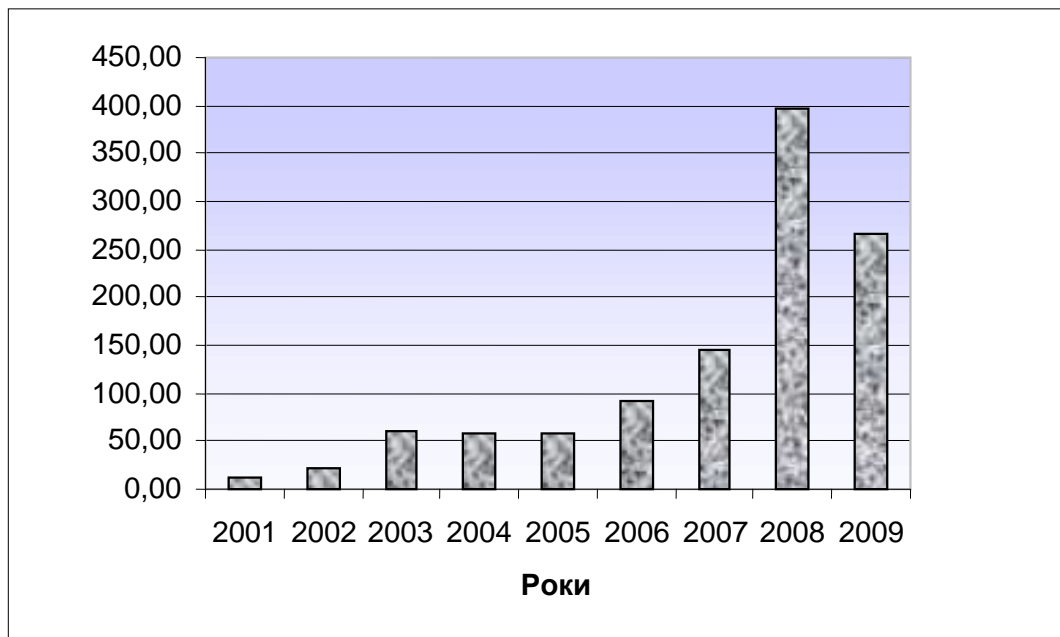

Рис. 2.2. Динаміка інвестицій в основний капітал за рахунок коштів іноземних інвесторів з 2001 по 2009 р. в підприємствах України (млрд. грн.)

Проведемо аналогічний аналіз обсягів джерел формування інвестицій в основний капітал в Полтавському регіоні (табл. 2.2).

У період з 2003 по 2009 рр. основним джерелом інвестицій в основний капітал в Полтавській області також були власні кошти підприємств та організацій. Їх частка в загальному обсязі у 2003 р. становила 76,4 %, у 2007 р. знизилася до 64,9 %, а у 2009 р. знов зросла до 80,4 %. Спостерігається суттєве збільшення використання кредитів банків для інвестицій в основний капітал з 2006 по 2008 роки. Використання коштів іноземних інвесторів, як і в цілому по Україні, протягом всього періоду залишалося одним з найменших серед всіх джерел поряд з коштами населення на індивідуальне житлове будівництво. При цьому, якщо в 2003 р. іноземні інвестиції становили 2,8 % загального обсягу, то в 2005 р. показник зменшився до значення 1,6 %, у 2008 р. кошти іноземних інвесторів становили 4,5 %, а у 2009 р. – 3,4 % серед джерел формування інвестицій в основний капітал серед підприємств Полтавської області.

**Інвестиції в основний капітал в Полтавській області за джерелами
фінансування [32]**

Джерела формування	Роки						
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
У фактичних цінах, млн. грн.							
Всього	2158	2887	3709	4760	6672	8840	7691
у тому числі за рахунок							
коштів державного бюджету	162	49	41	71	236	99	35
коштів місцевих бюджетів	41	88	71	109	196	288	122
власних коштів підприємств та організацій	1650	2321	2870	3157	4329	5993	6180
коштів іноземних інвесторів	60	57	57	92	144	396	265
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	50	70	80	119	182	227	129
кредитів банків та інших позик	137	190	391	926	1176	1371	734
інших джерел фінансування	58	112	199	126	80	155	78
Відсотків до загального обсягу							
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі за рахунок							
коштів державного бюджету	7,5	1,7	1,1	1,5	3,5	1,1	0,5
коштів місцевих бюджетів	1,9	3,0	1,9	2,3	2,9	3,3	1,6
власних коштів підприємств та організацій	76,4	80,4	77,4	66,3	64,9	67,8	80,4
коштів іноземних інвесторів	2,8	2,0	1,6	1,9	2,2	4,5	3,4
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	2,3	2,4	2,1	2,5	2,7	2,6	1,7
кредитів банків та інших позик	6,4	6,6	10,5	19,5	17,6	15,5	9,5
інших джерел фінансування	2,7	3,9	5,4	2,6	1,3	1,7	1,0

Структура джерел формування інвестицій в основний капітал Полтавської області в 2009 р. має аналогічний характер до ситуації в Україні (рис. 2.3).

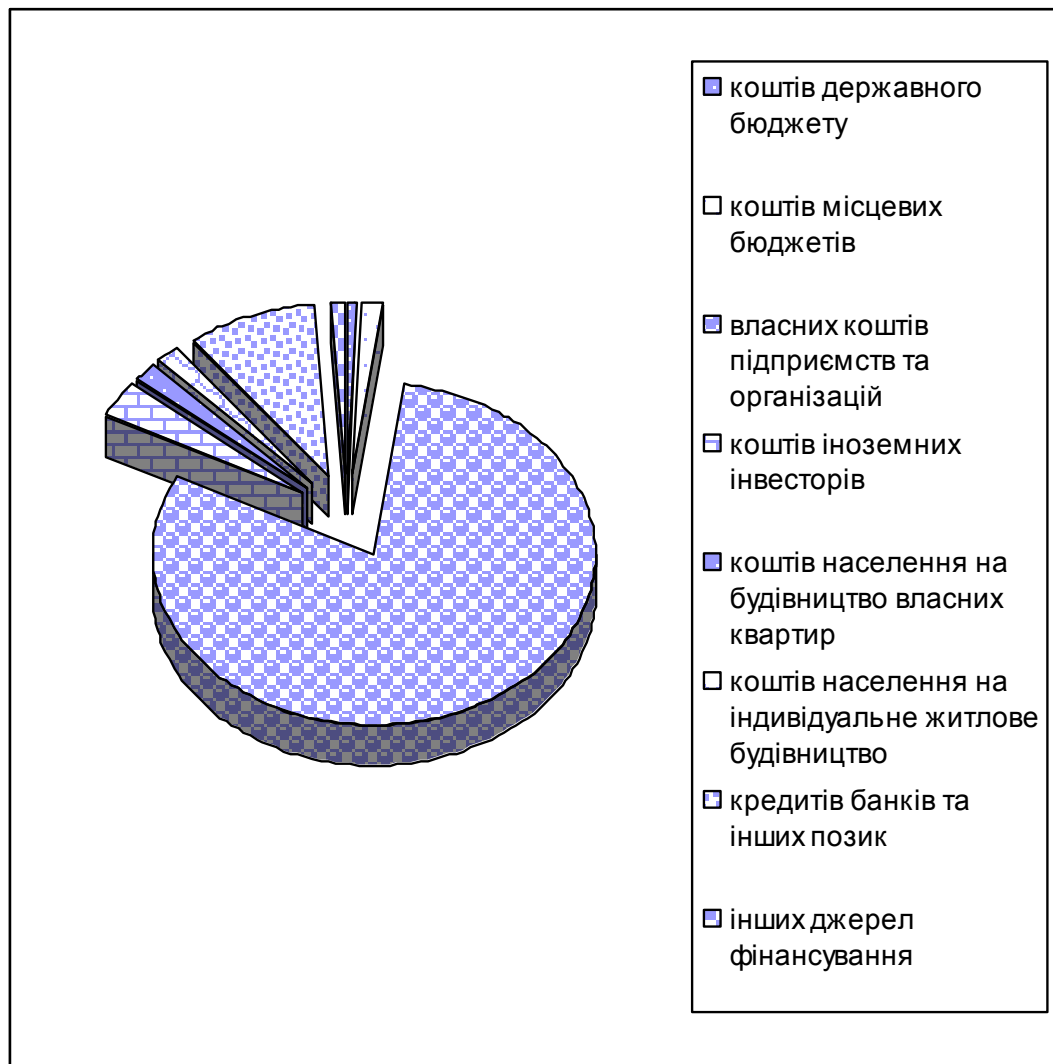

Рис. 2.3. Структура джерел формування інвестицій в основний капітал Полтавської області в 2009 р.

Аналіз динаміки зміни частки коштів іноземних інвесторів в структурі джерел формування інвестицій в основний капітал в Полтавському регіоні свідчить, що вона в цілому є сталою, коливання відбуваються в межах 1-4 % (рис. 2.4). Як можна побачити з графіку, починаючи з 2005 р. відбувається певне зростання обсягів фінансування інвестицій в основний капітал за рахунок коштів іноземних інвесторів, у 2006 р. показник знижується, проте у 2007 та 2008 рр. відбувається повторне піднесення.

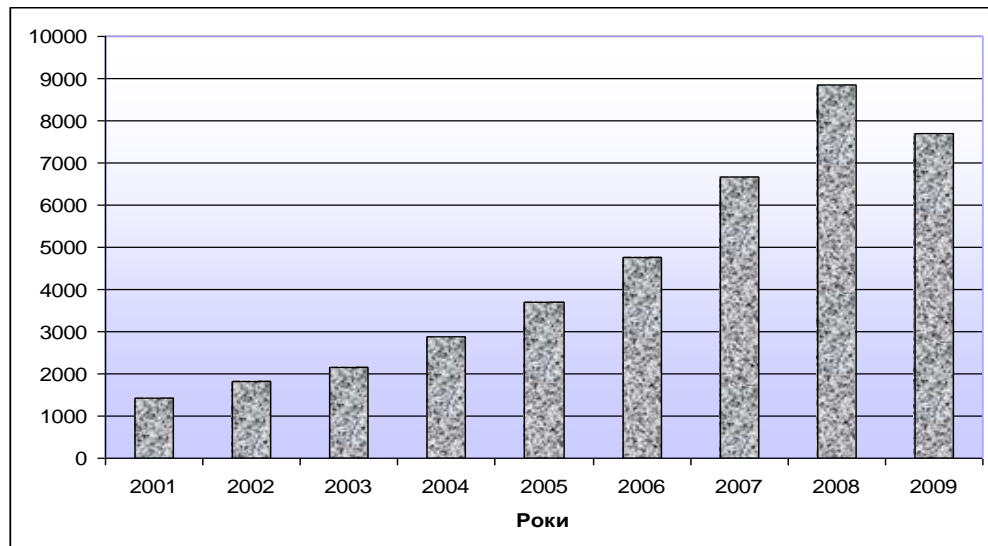

Рис. 2.4. Динаміка інвестицій в основний капітал за рахунок коштів іноземних інвесторів в 2001 по 2009 р. в Полтавській області (млн. грн.)

Проаналізовані дані свідчать, що в регіоні не достатньо використовуються потенційні можливості іноземного інвестування. Для підвищення рівня ефективності використання наявного економічного потенціалу регіону, потрібно проаналізувати позитивні та негативні чинники, які впливають на залучення іноземних інвестицій в економіку України та Полтавського регіону.

Дослідження доводить, що при здійсненні інвестиційних капіталовкладень на вибір іноземного інвестора впливають такі фактори, як природно - географічні, економічні, соціальні, політико – правові, екологічні, технічні. При цьому кожен з цих факторів який сформований як умовами функціонування держави на світовому рівні так і є наслідком який зумовлений особливостями соціально-економічних процесів притаманних кожній її адміністративній одиниці та впливає на вибір інвестора. Крім того, кожний фактор характеризується як позитивними передумовами, які здійснюють сприятливий вплив на вибір інвестора, так і негативними, які стримують надходження інвестицій (табл. 2.3, 2.4).

Класифікація негативних факторів, які обмежують залучення залученню іноземних інвестицій в Україну та Полтавський регіон

Фактори	Загальні	Локальні
Фактори	Загальні	Локальні
Природно - географічні	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня забезпеченість сировиною паливно-енергетичного комплексу - помірний клімат, який в певних випадках обмежує можливості вітчизняного ринку 	<ul style="list-style-type: none"> - обмеженість окремих видів корисних копалин
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> - нестабільність поставок та цін на паливо - надмірний податковий тиск на інвесторів - нестабільність цінової кон'юнктури на певні групи товарів - недосконалість валютної системи країни - нерозвиненість відносин на ринку землі 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність достатньої платоспроможності населення для стимулювання необхідного попиту на певні групи товарів
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> - зниження природного приросту населення і відповідно трудових ресурсів - міграційний відтік населення - невисокий середній рівень життя населення 	<ul style="list-style-type: none"> - незадовільна демографічна ситуація (досить висока смертність і низька народжуваність, надмірне демографічне навантаження) - міграція сільського населення до міст
Політико - правові	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність активної прямої участі країни в ЄС - недосконалість контролю за інвестиціями - недостатня розробка та впровадження економічних програм по іноземним капіталовкладенням в Україну - нестабільність та недосконалість вітчизняного законодавства в сфері регулювання іноземних інвестицій - законодавче обмеження на іноземне інвестування в окремі галузі економіки - політична нестабільність та наявність політичного ризику 	<ul style="list-style-type: none"> - недостатня співпраця між органами місцевої влади та іноземними інвесторами, відсутність чіткої узгодженості дій у відносинах між ними, - відсутність достатньої кількості економічних програм створення пільгових умов для іноземних інвесторів
Екологічні	<ul style="list-style-type: none"> - нераціональне використання наявних природних ресурсів - високий рівень забруднення навколишнього середовища шкідливими речовинами 	<ul style="list-style-type: none"> - наявність забруднювальних виробництв із застарілими технологіями - стан забруднення водних ресурсів та ґрунтів
Технічні	<ul style="list-style-type: none"> - слабка державна підтримка наукової та інноваційної діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність чіткого механізму підтримки та цільового фінансування науково-дослідних установ

Природно - географічні	<ul style="list-style-type: none"> - наявність земельних, мінерально - сировинних, водних, лісових та рекреаційних ресурсів, необхідних для реалізації широкого спектру інвестиційних програм - зручне географічне положення, близькість до країн Центральної та Західної Європи, приморське розташування 	<ul style="list-style-type: none"> - наявність запасів нафти, залізної руди та інших корисних копалин - достатня забезпеченість водними та рекреаційними ресурсами - сприятливі кліматичні умови, розташування в лісостеповій зоні, - родючі ґрунти - зручне положення відносно джерел сировини й палива
Економічні	<ul style="list-style-type: none"> - ємність внутрішнього ринку та потенціал його зростання - наявність достатньо розвинутої ринкової та банківської інфраструктури - наявність вільних економічних зон, технопарків, територій пріоритетного розвитку; - відносна стабільність національної валюти України - стабільні виробничо-технічні зв'язки з країнами СНД 	<ul style="list-style-type: none"> - наявність потенційно прибуткових і вже сформованих об'єктів для капіталовкладень - наявність вільних сегментів ринку - наявність попиту на споживчу продукцію - розвинена структура банківського ринку та ринку кредитного капіталу - розвинена регіональна транспортна інфраструктура
Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> - наявність достатньої кількості відносно дешевої робочої сили - наявність кваліфікованих кадрів - розвинена соціальна інфраструктура 	<ul style="list-style-type: none"> - забезпеченість регіону робочою силою та кваліфікованими кадрами, - наявність розвинутої сфери послуг - високий рівень професійної підготовки населення регіону
Політико - правові	<ul style="list-style-type: none"> - демократичність української політики відносно іноземного капіталу - наявність законодавчої бази щодо іноземних інвестицій - відсутність військових конфліктів на території України - підготовка нормативно-правової бази та економічної системи України до інтеграції в світові організації 	<ul style="list-style-type: none"> - наявність регіональної нормативної бази врегулювання суспільних відносин з приводу здійснення інвестицій - розробка та впровадження регіональних програм з метою створення сприятливих умов для залучення інвестицій в економіку регіону
Екологічні	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність достатнього контролю за шкідливими виробництвами - наявність інвестиційного потенціалу підприємств в сфері стимулювання екологізації виробництва 	<ul style="list-style-type: none"> - задовільний стан екологічного середовища регіону за рахунок наявних лісових, водних та рекреаційних ресурсів
Технічні	<ul style="list-style-type: none"> - наявність потенціалу для створення нових виробничих потужностей з інноваціями - достатньо високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки 	<ul style="list-style-type: none"> - наявність підприємств з високим технічним та інноваційним потенціалом

Таблиця 2.4

Класифікація позитивних факторів, які сприяють залученню іноземних інвестицій в Україну та Полтавський регіон

Таким чином, на залучення інвестицій в будь-який регіон України впливають фактори макrorівня та мезорівня з усіма особливостями,

притаманними групам чинників кожного рівня. Чинники можуть здійснювати позитивний чи негативний вплив, тому вважаємо необхідним класифікувати їх на «позитивні» та «негативні» (рис. 2.5). Ті фактори, які впливають з боку держави, є однаковими для всіх регіонів України, в свою чергу регіональні фактори відрізняються залежно від особливостей тієї чи іншої адміністративно-територіальної одиниці.

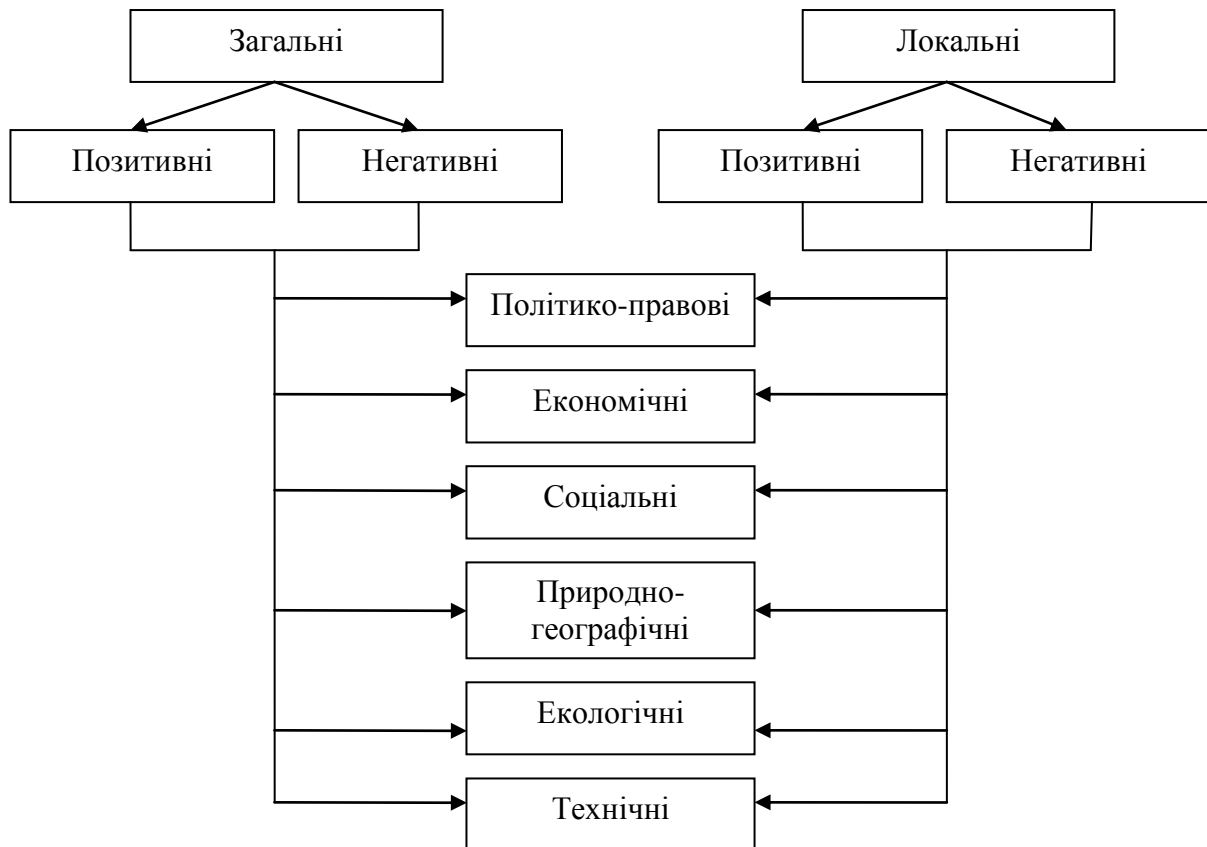

Рис.2.5. Класифікація факторів, що впливають на залучення інвестицій в регіон

Україна розташована в центральній частині Східної Європи на перетині транспортних шляхів з Європи в Азію та зі Скандинавських країн у країни Середземноморського регіону. Країна має вигідне геополітичне розташування, через її територію проходять найважливіші транспортні магістралі, які зв'язують Західну Європу із країнами Закавказзя та Центральної Азії. На заході Україна межує із Польщею, Угорщиною та Словаччиною, через території яких проходить найкоротший шлях, що зв'язує Україну із країнами Західної та Центральної Європи. На сході та півночі України - кордон із

Росією, на південному заході - з Молдовою та Румунією. На півночі Україна межує з Білоруссю, через яку здійснюється зв'язок із країнами Балтії. З Румунією та Росією Україна має не тільки сухопутний, а й морський кордон. Потенціал мінерально-сировинних ресурсів України формують промислові запаси паливно-енергетичних ресурсів, металевих, нерудної сировини для чорної металургії, гірничо-хімічної сировини для виробництва будівельних матеріалів.

Проаналізуємо більш детально регіональні позитивні та негативні групи факторів, які впливають на залучення інвестицій в Полтавський регіон. На території Полтавської області, як і в багатьох областях України, наявна значна кількість ресурсів, які не використовуються в повній мірі, або використовуються неефективно. Зокрема, з причини недостатнього розвитку геологорозвідувальних робіт та інноваційних технологій у сфері видобутку та використання всіх можливих видів існуючих природних ресурсів. Враховуючи можливість активізації інноваційності цих процесів, необхідно використовувати весь наявний потенціал Полтавського регіону для його економічного розвитку та збільшення рівня участі в економічних процесах України в цілому.

Полтавський регіон має привабливе та вигідне геополітичне розташування. Полтавська область розташована у центральній частині України. Через неї проходять значні міжнародні автотранспортні магістралі М-03 - Київ - Харків - Довжанський, що збігається з міжнародним транспортним коридором Європа-Азія, Е-40 - Кале - Дрезден - Краків - Львів - Київ - Харків - Волгоград - Кан (Китай) - один з напрямів Великого Шовкового Шляху, М-22 - Полтава - Олександрія, що збігається з розгалуженням міжнародного транспортного коридору Північ - Південь. Площа регіону займає 28,7 тисяч кв. км (4,8 % площі країни), загальна чисельність населення регіону складає близько 1500 тис. осіб. На півночі регіон межує з Чернігівською і Сумською областями, на сході - з Харківською, на півдні - з Дніпропетровською та Кіровоградською, на заході - з Черкаською та Київською областями. Територія

Полтавської області належить до помірного кліматичного поясу, крайньої південної частини атлантико-континентальної помірної вологої та помірно теплої кліматичної області. Ґрунтовий покрив області обумовлений помірно континентальним кліматом, лісостеповою та степовою рослинністю. Найбільш поширеними ґрунтами в області є чорноземи.

Полтавський район багатий запасами нафти (Глинсько-Розбишівське, Радченківське, Сагайдацьке, Зачепилівське, Новогригорівське родовища), є запаси торфу та бурого вугілля. Значні поклади високоякісних залізних руд зосереджені в Кременчуцькому залізорудному басейні. В регіоні наявна достатня кількість водних ресурсів, а також є родовища мінеральних вод.

Виробництво основних видів добувної промисловості в Полтавській області протягом 2003-2009 років представлено у таблиці 2.5.

У 2003 р. в регіоні видобувалося 256,6 тис. тон сирової нафти, 635,7 тис. т газового конденсату, 7400,6 млн. м³ природного газу. У 2006 році показники становили 487,1 тис. т, 650,7 тис. т та 7370,9 млн. м³ відповідно (табл. 2.5). У 2008 році показники видобування сирової нафти та газового конденсату суттєво зменшилися, і у 2009 році було видобуто 8396,6 млн.м³ газу природного, 571,4 тис. т газового конденсату та 439,5 тис. т сирової нафти.

Таблиця 2.5

**Продукція добувної промисловості Полтавської області протягом
2003-2009 рр. [45]**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Нафта сира, тис. т	256,6	283,6	369,1	487,1	496,5	423,8	439,5
Газовий конденсат, тис. т	635,7	670,8	682,9	650,7	661,1	633	571,4
Газ природний, млн. м ³	7400,6	7396,8	7418,8	7370,9	7156,1	7742,5	8396,6

Проте, не всі стратегічно важливі ресурси представлені в Полтавській області. Запаси руд кольорових металів розташовані лише в деяких регіонах України, у розміщенні підприємств кольорової металургії в Україні виділяються два основних райони: Донецький і Придніпровський. Україна має

тісні економічні зв'язки з іншими країнами СНД по забезпеченню її потреб у кольорових металах. Так, з Російської Федерації надходять мідь та її сплави, цинкові концентрати, олово, дорогоцінні метали, з Узбекистану - мідь, з Казахстану - свинець і мідь, з Киргизії - сурма [45].

За структурою господарства Полтавська область належить до індустріально-аграрних. У структурі промислового виробництва області найбільшу питому вагу мають паливна, харчова промисловість, машинобудування і чорна металургія. Більшість галузей промисловості області започатковані в 50-60-х роках, зокрема серед них нафто- і газодобувна, залізородна, чорна металургія, нафтопереробна, автомобільна, верстато- і приладобудівна, електротехнічна. На сьогодні промисловий комплекс Полтавського регіону включає понад 3 тисячі промислових підприємств, які звітують органам державної статистики. Основними видами промислової діяльності в області є добувна, переробна промисловість, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води. У структуру переробної промисловості області входять підприємства з таких основних видів економічної діяльності: виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; легка промисловість; оброблення деревини та виробництво виробів з деревини; целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність; виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення; хімічна та нафтохімічна промисловість; виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції; металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів; машинобудування [45].

Полтавська область має розгалужену інфраструктуру економіки. За темпами розвитку промислового виробництва регіон сьогодні є одним із найдинамічніших в Україні. За 2009 р. проти 2008 р. індекс промислової продукції становив 84,3 %, у т.ч. у добувній промисловості – 99,3 %, переробній – 73,3 %. Обсяг оптового товарообороту за 2009 рік склав 14800,4 млн. грн., при цьому питома вага продажу товарів вітчизняного виробництва складає 92,4 %.

Перевищення обсягів 2008 р. на 16,1 % досягнуто у виробництві продуктів нафтопереробки, тоді як падіння промислового виробництва відмічалось за всіма основними видами діяльності. Так, індекс промислової продукції у 2009 р. порівняно з 2008 р. у машинобудуванні становив 40,7 %, легкій промисловості – 59,3 %, обробленні деревини та виробництві виробів з деревини, крім меблів – 62,6 %, металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів – 64,4 %, виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції – 65,0 %, целюлозно-паперовому виробництві та поліграфічній діяльності – 71,4 %, хімічній та нафтохімічній промисловості – 76,4 %, виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 98,4 % [32]. За обсягами виробництва валової продукції у 2008 році Полтавська область зайняла 5 місце по Україні, в розрахунку на одну особу - 3 місце.

На території регіону функціонують майже всі види транспорту - залізничний, автомобільний, річковий, трубопровідний, повітряний. Здійснюючи вантажні і пасажирські перевезення, окремі види транспорту взаємодіють між собою, формуючи транспортну систему. Провідне місце у перевезенні вантажів в області належить трубопровідному і залізничному транспорту, в перевезенні пасажирів – автомобільному і залізничному транспорту. Проте, фінансова криза вплинула на певні показники соціально-економічного розвитку регіону, зокрема, за 2009 рік підприємствами області виконано будівельних робіт на суму 1694,6 млн. грн., що на 31,6 % менше, ніж у 2008 році. Реальна заробітна плата за 2009 рік відносно 2008 року зменшилася на 10 %. За 2009 рік заборгованість із виплати заробітної плати зросла на 48,2 % у порівнянні з початком року і склала 34,9 млн. грн., в тому числі на економічно-активних підприємствах – на 54,1 % (25,2 млн. грн.) та підприємствах - банкрутах – на 47,7 % (7,9 млн. грн.). В порівнянні з 01.12.2009 вона зменшилася на 6,9 % (на 2,6 млн. грн.) [32].

Полтавська область займає досить високі позиції у рейтингу регіонів України по залученню інвестицій в основний капітал та залученню іноземних інвестицій в економіку області.

Проведемо аналіз динаміки надходження прямих іноземних інвестицій в Полтавську область та з Полтавської області в інші країни протягом 2004-2009 рр., а також обсягів прямих іноземних інвестицій в регіони України за 2007-2008 роки для детального розгляду окремих складових інвестиційного потенціалу Полтавського регіону (табл. 2.6; 2.7; 2.8).

Таблиця 2.6

Прямі іноземні інвестиції в Полтавську область (тис. дол. США)

Періоди	2004	2005	2006	2007	2008	2009
На 1 січня звітного року	176729,5	210100,9	279051,7	315776,9	367854,3	515359,7
На 1 квітня	179719,4	225444,0	285253,6	326218,3	382581,8	523900,8
На 1 липня	181575,8	227206,0	298531,8	350093,0	437932,9	531502,4
На 1 жовтня	190077,3	229690,7	302876,9	355820,4	459231,2	422913,5
На 31 грудня звітного року	205681,3	287820,9	310217,0	363018,3	511457,6	445501,5

Статистичні дані свідчать, що протягом 2004-2009 років в цілому спостерігалася позитивна динаміка збільшення обсягів залучення прямих іноземних інвестицій в Полтавську область. На початок 2004 року загальна сума прямих іноземних інвестицій в область складала 176729,5 тис. дол. США і в кінці поточного року дана сума була збільшена на 28951,8 тис. дол. США, протягом 2005 року нарощування обсягу інвестицій склало 77720 тис. дол. США, що на 48769 тис. дол. США перевищило обсяг 2004 року. У 2007 році надходження прямих іноземних інвестицій в порівнянні з 2006 роком перевищило їх майже на 52 %, у 2008 році надходження прямих іноземних інвестицій склало 143603,3 тис. дол. США, проте протягом 2009 року відбулося зменшення прямих іноземних інвестицій на 69858,2 тис. дол. США.

Таблиця 2.7

Прямі інвестиції з області в економіку інших країн (тис. дол. США)

Періоди	2004	2005	2006	2007	2008	2009
На 1 січня звітного року	729,1	811,6	1815,1	1935,1	2309,6	2709,1
На 1 квітня	751,0	803,3	1843,7	1946,7	2924,6	2570,9
На 1 липня	738,1	781,7	1864,4	1956,9	2831,1	2670,2
На 1 жовтня	771,7	823,2	1921,2	2292,0	2798,6	2673,6

На 31 грудня звітного року	811,6	815,1	1935,1	2309,6	2709,1	1972,8
----------------------------	-------	-------	--------	--------	--------	--------

Обсяг прямих інвестицій з Полтавської області в економіку інших країн протягом 2004-2008 років постійно збільшувався, проте у 2009 р. – зменшився. У 2004 р. з Полтавської області надійшло в різні країни світу 811,6 тис. дол. США, у 2005 р. – на 4 тис. дол. США більше. На кінець 2006 року даний показник склав 1935,1 тис. дол. США, на кінець 2007 та 2008 року – 2309,6 тис. дол. США і 2709,1 тис. дол. США, що в порівнянні до 2006 року відповідно становить 119,4 % та 140 % відповідно.

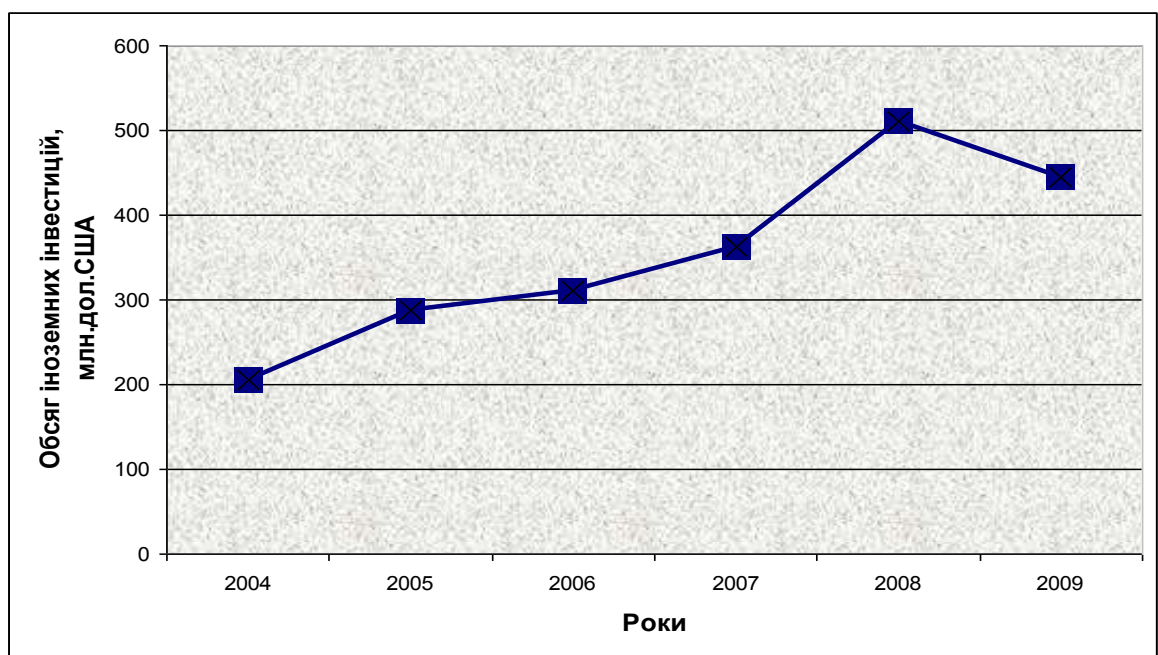

Рис. 2.6. Динаміка залучення обсягів прямих іноземних інвестицій в Полтавський регіон

У 2009 р. обсяг прямих інвестицій з Полтавської області в інші країни зменшився, на 27,2 %, як і зменшилося протягом даного періоду надходження прямих іноземних інвестицій в Полтавську область (на 13,6 %).

Проаналізуємо надходження прямих іноземних інвестицій в регіони України протягом 2007 та 2008 років (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Прямі іноземні інвестиції в регіони України [45]

Регіони	Обсяг ПІІ в регіон,	Обсяг ПІІ в регіон на
---------	---------------------	-----------------------

України	млн. дол. США		одну особу, дол. США	
	за 2007 р.	за 2008 р.	за 2007 р.	за 2008 р.
АР Крим	577	726,2	292,6	369,5
Вінницька обл.	108,3	145,1	64,2	86,8
Волинська обл.	272,4	397	262,8	383,7
Дніпропетровська обл.	2361,3	2924,2	688,1	858,2
Донецька обл.	905,2	1406,8	197,4	309,4
Житомирська обл.	122,9	173,6	92,8	132,3
Закарпатська обл.	295	345,3	237,6	278,8
Запорізька обл.	606,5	698,4	327,3	379,8
Івано-Франківська обл.	183,5	385,1	132,5	278,8
Київська обл.	871,4	1078,5	497,4	620,4
Кіровоградська обл.	52,3	55,5	49,6	53,4
Луганська обл.	284,3	309,2	118,3	130,8
Львівська обл.	515	841,4	201,6	330,5
Миколаївська обл.	113	184,2	93	152,6
Одеська обл.	718,7	892,1	301	374,2
Полтавська обл.	315,8	363	205,1	238,1
Рівненська обл.	112,6	247,1	97,6	214,5
Сумська обл.	156,7	181	128,8	150,6
Тернопільська обл.	45	51	40,7	46,4
Харківська обл.	983,6	1281,9	350,7	459,7
Херсонська обл.	109,7	155,6	97,9	140,1
Хмельницька обл.	92,2	129	67,6	95,4
Черкаська обл.	116,3	174,9	87,4	132,7
Чернівецька обл.	36,8	51,2	40,7	56,8
Чернігівська обл.	81,5	88,6	70,8	78
м. Київ	5881,9	9496,7	2207,6	3533,1
м. Севастополь	126,3	145,6	334,8	385,7

Результати аналізу показали, що обсяг прямих іноземних інвестицій в Полтавський регіон в 2008 р. склав 363 млн. дол. США, тоді як в 2007 р. цей показник складав 315,8 млн. дол. США, що в перерахунку на 1 особу склало 205,1 та 238,1 дол. США відповідно.

Лідерами серед регіонів, які мають найбільше надходження іноземних інвестицій в економіку, в 2007-2008 роках стали м. Київ, Дніпропетровська

область, Харківська область, Донецька область, Київська та Одеська області. В свою чергу, найменша кількість іноземних інвестицій протягом даного періоду була залучена Чернівецькою областю, Тернопільською та Кіровоградською областями.

Щодо основних показників динаміки соціального стану регіону, то за даними Головного управління статистики в Полтавській області, в 2009 р. в регіоні відбулося скорочення населення на 11,8 тис. осіб. Кількість померлих осіб за 2009 р. склала 26,8 тис. осіб, а кількість народжених - 14,8 тис. осіб, що свідчить про те, що смертність населення в Полтавському регіоні в 2009 році перевищувала народжуваність у 1,8 рази, та відповідно про незадовільну демографічну ситуацію в регіоні.

Протягом останніх років регіональними нормативно-правовими актами, які регулювали економічні відносини в регіоні, були: Програма економічного і соціального розвитку Полтавської області на 2009 рік; Програма - Полтавщина 2010; Програма розвитку малого підприємництва на 2009-2010 роки; Стратегічний план економічного розвитку м. Полтава, Цільова програма підтримки інвестиційної діяльності, зміцнення міжнародного іміджу та розвитку міжнародного співробітництва Полтавської області на 2008 – 2010 роки.

В Полтаві функціонує спеціальний регіональний орган - Полтавське Агентство регіонального розвитку «ПОЛАРР», покликане сприяти створенню інституційних засад та інших сприятливих передумов для системної реалізації державної регіональної політики, динамічного збалансованого розвитку територій, гармонійного взаємоузгодження державних та місцевих інтересів шляхом налагодження і підтримання ефективної взаємодії центру та регіонів, координації діяльності своїх управлінських органів; за участю Полтавського регіону діє Північно-східний регіональний центр інноваційного розвитку, метою діяльності якого є забезпечення інформаційно-аналітичної, методичної, організаційної та іншої підтримки інноваційного розвитку Полтавської, Сумської та Харківської області.

При Полтавській обласній державній адміністрації створена Рада з питань залучення іноземних інвестицій, яка є постійно діючим консультативно-дорадчим органом. Його метою є забезпечення ефективності державної політики з питань залучення іноземних інвестицій, використання сучасного світового економічного досвіду та прискорення інтеграції України в систему міжнародних господарських зв'язків, налагодження співпраці органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в забезпеченні умов для діяльності іноземних інвесторів на території Полтавської області та розв'язання проблем, що виникають у їх роботі. Проте враховуючи відтік іноземних інвестицій з регіону останніми роками (табл. 2.7), про що було наголошено вище, існує необхідність проведення глибокого аналізу та розробки пропозицій щодо створення спеціальних органів, затвердження спеціальних програм для інвестиційного розвитку регіону, зокрема розвитку її інвестиційного потенціалу. Адже розвиток інвестиційного потенціалу стимулюватиме взаємну адаптацію інвестиційного клімату до його реальних потреб і можливостей та буде мати наслідком підвищення інвестиційної привабливості регіону.

Зауважимо, що у порівнянні з більшістю областей України стан навколишнього природного середовища в Полтавській області залишається відносно стабільним і прийнятним для розвитку соціально-економічних процесів регіону. Головними екологічними проблемами є: забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин, забруднення атмосфери викидами промислових підприємств та автотранспорту, підтоплення земель та населених пунктів регіону, проблема утилізації відходів металургійної, гірничодобувної, енергетичної та інших галузей промисловості.

При вирішенні екологічних проблем основною проблемою є недостатність обсягу фінансових ресурсів, які спрямовуються на природоохоронні заходи та відсутність структурованості та пріоритетності при їх використанні в разі наявності. Проте, не зважаючи на всі існуючі проблеми та перешкоди на шляху збереження необхідного стану навколишнього

природного середовища, Полтавський регіон й досі залишається одним з найбільш екологічно чистих регіонів України завдяки позитивним природним умовам.

У Полтавській області зосереджений значний науково–технічний потенціал, функціонують потужні наукові комплекси. Наприклад, Філія Північно-Східного наукового центру НАН України та Міністерства освіти і науки України, Полтавська гравіметрична обсерваторія, Полтавське відділення українського державного геологорозвідувального інституту, єдиний в Україні Інститут свинарства ім. О.В. Квасницького УААН України, зосереджена значна кількість провідних в Україні вищих навчальних закладів та інноваційно активних підприємств. Проте, незважаючи на високий технічний потенціал, він не реалізується в повній мірі.

Обсяг впровадження інновацій на промислових підприємствах області за даними Головного управління статистики Полтавської області є досить низьким. Найбільша питома вага підприємств, що впроваджували інновації, аналізуючи дані з 2000 по 2009 рр., мала місце у 2002 р. (табл. 2.9, рис. 2.7), проте цей показник поступово зменшувався і у 2008 році кількість таких підприємств становила лише 8,3 % від загальної кількості промислових підприємств регіону, та у 2009 році зріс на 2,5 %.

Основним джерелом фінансування технологічних інновацій протягом всього періоду з 2000 по 2008 рр. були власні кошти підприємств, кошти державного бюджету спрямовувалися на використання за даним напрямом призначення у розмірі від 14,7 у 2005 р. до 580,7 тис. грн. у 2006 р., інші джерела становили серед загальної суми витрат від 2323,7 тис. грн. у 2003 р. до 68523,2 тис. грн. у 2002 р. (табл. 2.10). При цьому кошти іноземних інвесторів були джерелом фінансування технологічних інновацій з 2000 по 2009 рік лише у 2002 р. в обсязі 2728,7 тис. грн. і у 2005 р. в обсязі 2699,6 тис. грн.

Таблиця 2.9

**Впровадження інновацій на промислових підприємствах
Полтавського регіону [32]**

Роки	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів	у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно інноваційні види продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	18,5	62	22	800	61	11,8
2001	21,6	70	23	913	59	2,5
2002	21,2	62	19	938	39	6,4
2003	6,3	30	10	88	18	1,4
2004	8,7	28	12	108	17	1,3
2005	9,3	65	32	110	22	1,6
2006	6,9	29	9	160	100	1,4
2007	10,1	35	18	142	142	3,1
2008	8,3	26	12	90	33	0,6
2009	10,8	28	13	114	32	8,2

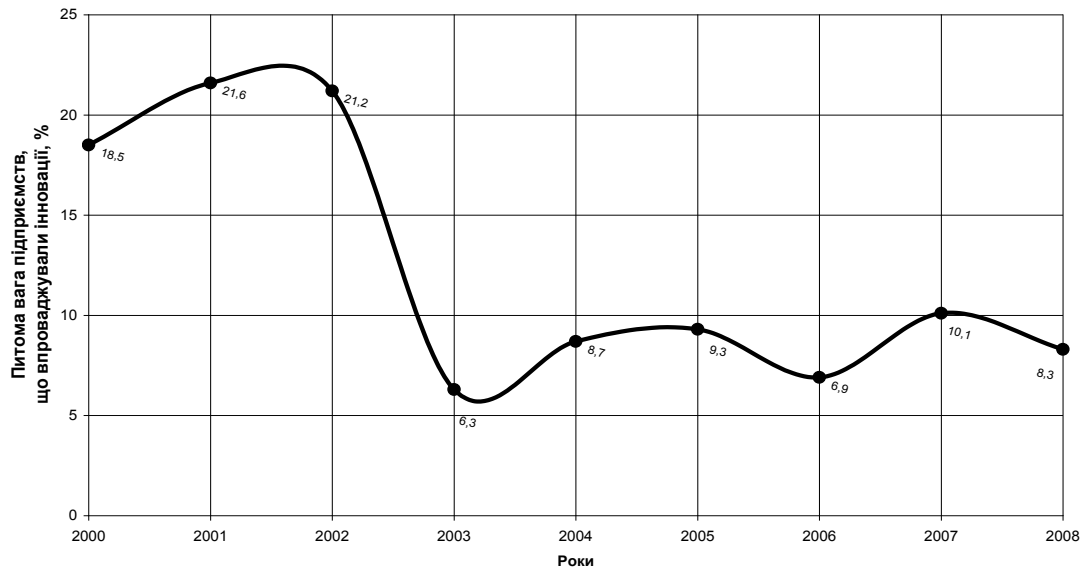

Рис. 2.7. Впровадження інновацій на промислових підприємствах Полтавської області протягом 2000-2008 рр.

Таблиця 2.10

Джерела фінансування технологічних інновацій [32]

Роки	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
тис.грн.					
2000	39084,4	34864,4	–	–	4220,0
2001	91571,2	75007,9	107,5	–	16455,8
2002	124138,5	52706,7	179,9	2728,7	68523,2
2003	73128,3	70633,0	171,6	–	2323,7
2004	80554,3	67343,9	299,4	–	12911,0

2005	138499,0	87008,6	14,7	2699,6	48776,1
2006	122945,5	119745,1	580,7	–	2619,7
2007	99654,2	88694,0	–	–	10960,2
2008	180404,6	161038,8	... ¹	–	... ²
2009	133105,4	90601,2	... ¹	–	... ²

¹ Інформація конфіденційна відповідно до Закону України “Про державну статистику”.

² Інформацію вилучено з метою забезпечення виконання Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності інформації.

У 2009 р. інноваційною діяльністю в промисловості займалися 52 підприємства, або 10,5 % усіх обстежених підприємств регіону. Впроваджували інновації 45 підприємств, з них 21 (46,7 %) впроваджувало інноваційні види продукції, 11 (24,4 %) – нові технологічні процеси. Нові технології (технічні досягнення) придбали 11 підприємств, або 21,2 % інноваційно активних. Протягом 2009 р. 36 підприємств реалізовували інноваційну продукцію, з них 7 (19,4 %) реалізовували інноваційну продукцію, що є новою для ринку, та 32 (88,9 %) – продукцію, що є новою для підприємства. Обсяг реалізованої інноваційної продукції за 2009 р. становив 2981,2 млн. грн. (8,2 % від загального обсягу реалізованої промислової продукції), у тому числі обсяг реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку – 144,0 млн. грн., що є новою для підприємства – 2837,2 млн. грн. У результаті інноваційної діяльності було впроваджено 114 найменувань інноваційних видів продукції, 28 нових технологічних процесів, у тому числі 13 □ маловідходних, ресурсозберігаючих і придбано 19 нових технологій [32].

Технологічно-інноваційний розвиток регіону вимагає тісної взаємодії в трикутнику «регіональна влада – бізнес – наука». Саме це об’єднання регіональних сил повинно стати першоосновою самовизначення території. З метою консолідації зусиль зацікавлених сторін мають створюватися спеціалізовані регіональні агентства, покликані сприяти підвищенню результативності економічного та технологічного розвитку території. Вони себе добре зарекомендували в низці західних країн. Так, у Німеччині за участю місцевої влади створено такі нові структури, як корпорації технологічного розвитку, агентства з передачі технологій, технологічні центри, місцеві

венчурні фонди, асоціації підтримки підприємницької діяльності та інші [43, с. 746].

Узагальнюючи результати парламентських слухань «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» [125], можна виділити такі основні проблеми, які стримують інноваційну діяльність в Україні та її регіонах:

1. Відсутність чітко сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку країни та її регіонів та механізму її реалізації.

2. Непослідовність та низька ефективність проведення зовнішньої та внутрішньої інноваційної політики.

3. Несприятливий інноваційний клімат, недостатність задіяння всіх необхідних механізмів та стимулів для підвищення зацікавленості виробничої сфери у запровадженні наукоємних технологій.

4. Недостатня конкурентоспроможність України, як суб'єкта, на світовому ринку високотехнологічних товарів та послуг [146, с. 4].

Таким чином, залишається невирішеною проблема залучення підприємств регіонів до активної інноваційної діяльності. Серед негативних чинників, які впливають на низьку інноваційну активність підприємств, можна виділити: досить жорсткі умови кредитування, які сформовані непослідовним розвитком фінансово-кредитної політики країни та є наслідком недосліджених процесів переходу економіки України на ринковий режим функціонування в період розпаду СРСР й відокремлення її в окрему державну одиницю; відсутність достатньої підтримки з боку держави; високі економічні ризики від впровадження нововведень в умовах виникнення непередбачених економічних процесів та тривалі терміни окупності інновацій; недоліки нормативно-правової бази, що врегульовує інноваційну діяльність, а також відсутність власних коштів підприємств. Інвестиції, в т.ч. іноземні, досі залишаються лише потенційним джерелом фінансування інновацій, яке можна використовувати через механізм створення спільних підприємств з іноземними інвестиціями.

При цьому даний процес буде мати також зворотну дію, адже розвиток інноваційного потенціалу регіону, підвищення інноваційної активності його підприємств, відповідно збільшить зацікавленість інвесторів у вкладенні коштів до нього, зокрема сприятиме залученню іноземних інвестицій. Зважаючи на диспропорції у розвитку регіонів, їх технологічну диференціацію, інноваційний розвиток держави потрібно стимулювати на рівні відповідних адміністративно-територіальних одиниць з врахуванням місцевих регіональних особливостей притаманних кожному регіональному створенню зокрема.

2.2. Оцінка інвестиційного потенціалу Полтавського регіону

Проблема поглиблення методології та вибору стратегії й механізму регіонального розвитку залишається відкритою, враховуючи, що не всі аспекти цієї різнобічної проблеми є з'ясованими та дослідженими в усіх напрямках своєї зміни. Окрім того, наукова цінність проблеми оцінки інвестиційного клімату, інвестиційного потенціалу та інвестиційної привабливості регіонів України обумовлює той факт, що незважаючи на високий рівень актуальності цієї проблеми, в нашій країні досі не існує єдиної загальновизнаної методики оцінки інвестиційної привабливості, заснованої на чіткому розумінні динаміки інвестиційних процесів на відміну від розвинених західних країн, зокрема, Німеччини, Франції, США. Крім того, внаслідок неоднозначного трактування категорій «інвестиційний потенціал», «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість» регіонів існує невизначеність у оцінці даних категорій регіонального розвитку. Проте, слід відмітити, що всі вищеназвані категорії є взаємопов'язаними в єдиній структурі і стан розвитку однієї з них впливає на стан інших у визначеній системі їх детермінантності. Авторський підхід щодо систематизації цих понять наведений у розділі 1.2.

Розглянемо, які методики оцінки інвестиційної привабливості територій застосовуються у зарубіжних країнах. Конференція ООН по торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) для оцінки інвестиційної привабливості країн, що розвиваються, та для оцінки відповідності залучених інвестицій національним цілям розвитку застосовує Investment Policy Reviews (Огляд інвестиційної політики) [154]. Такі огляди базуються на застосуванні SWOT-аналізу, який полягає у розподілі факторів впливу на об'єкт на чотири категорії: Сильні сторони, Слабкі сторони, Можливості та Загрози і відповідно оцінці впливу кожної групи чинників на розвиток інвестиційного процесу.

Оцінку інвестиційного клімату по країнам та приватним компаніям проводять також різноманітні спеціальні експертні агентства, зокрема: Tompson Bank Watch (Канада); Moody's Investor Service, Standard & Poor's, Daff & Phelps (США), Fitch IBCA (Великобританія), а також провідні світові економічні журнали: Economist, Euromoney, Fortune. Об'єктивність таких оцінок можна перевірити лише часом, адже предметом їх аналізу є вірогідність настання наслідків реалізації запланованої інвестиційної стратегії з обранням для використання різних інвестиційних інструментів чи відмовою від використання певної групи останніх.

В Японії використовують методики якісної характеристики інвестиційного клімату без проведення кількісної оцінки його стану. Проте, ця методика є складною при порівнянні різних господарських систем, і є досить суб'єктивною, тому, на нашу думку, не має перспектив застосування в Україні.

У США у всіх штатах публікуються «Щорічна стратегічна карта», яка включає в себе оцінку чотирьох синтетичних показників: економічну ефективність інвестицій, ділову життєздатність, потенціал розвитку території та основні складові податкової політики.

Як правило, у зарубіжних країнах оцінку інвестиційного потенціалу здійснюють стосовно саме макроекономічного середовища. Професійні консалтингові підприємства, експерти банків, журналів чи газет проводять такий аналіз у межах різної кількості країн. В першу чергу, це залежить від

його мети. При цьому кількість врахованих показників може коливатися від 9 (наприклад, в журналі *Euromoney*) до 381 у роботах Міжнародного інституту розвитку менеджменту (Швейцарія).

У Російській Федерації законодавчо, як і в нашій країні, не визначена конкретна методика оцінки інвестиційної привабливості регіонів, але існує значна кількість підходів та методик такого розрахунку. Найпоширенішим з таких підходів є методика, яка визначає інвестиційну привабливість як сукупність політичних, географічних, господарських та психологічних характеристик. В даному напрямку методика оцінки здійснюється з використанням інтегрального показника надійності інвестиційного клімату, для оцінки якого формується певна сукупність синтетичних показників. Ще однією поширеною методикою в Росії є підхід, який оцінює інвестиційну привабливість регіону на основі інвестиційного потенціалу та певних типів ризику: економічного, фінансового, політичного, соціального, екологічного, законодавчого [165, с. 28-29]. В даній методиці інтегральні показники потенціалу та ризику розраховуються як середньозважена сума показників окремих значень, тобто кожний показник має свій коефіцієнт значущості. Першочергово при розрахунку інтегральної характеристики інвестиційного клімату регіону всі статистичні показники об'єднуються в групи на основі кореляційно-регресійного аналізу. У кожній з груп визначаються головні показники, розраховуються середньозважені агреговані показники. У даному підході всі показники приводяться до єдиного виду: частка у відповідному вигляді загальнодержавного потенціалу та відносне відхилення від середнього в державі рівня ризику. Отримана в результаті розрахунків інтегральна оцінка інвестиційного клімату регіону сприяє визначенню інтегрального рейтингу регіону, що розраховується як середньозважена за експертними оцінками величина зі значень місця регіону за складовими інтегрального рейтингу. Проте, у даній методиці також є свої недоліки. Використання експертних оцінок може викликати високу вірогідність неточності оцінки інвестиційного

клімату. Перевагою даного підходу є всебічний розгляд інвестиційного клімату та мінімально необхідний набір статистичних показників.

Серед російських вчених існує підхід, за яким факторами, що справляють найбільший вплив на рішення інвесторів та є значимими для оцінки інвестиційного потенціалу регіону є такі:

- ресурсно-сировинний (середньозважена забезпеченість балансовими запасами основних видів природних ресурсів);
- виробничий (сукупний результат господарської діяльності в регіоні);
- споживчий (сукупна купівельна спроможність населення регіону);
- інфраструктурний (економіко-географічне положення регіону і його інфраструктурна облаштованість);
- інтелектуальний (освітній рівень населення);
- інституційний (ступінь розвитку провідних інститутів ринкової економіки);
- інноваційний (рівень впровадження досягнень науково-технічного прогресу в регіоні) [65, с. 105].

Серед методик оцінки інвестиційної привабливості регіонів як агрегованого показника, найбільш відомою є методика, розроблена аналітиками рейтингового агентства «Експерт-РА» (методика економічного тижневика «Експерт»). Сукупний потенціал регіону, на їхню думку, включає в себе: ресурсно-сировинний, виробничий, споживчий, інфраструктурний, інноваційний, трудовий, інституційний і фінансовий показники. Сукупний ризик регіону розраховується з урахуванням: політичних, економічних, соціальних, кримінальних, екологічних, фінансових, законодавчих ризиків [5, с. 12]. Основними перевагами розглянутого підходу є наступні: його неупередженість; значимість та впливовість факторів, що визначають інвестиційний потенціал і інвестиційний ризик; доступність, і зрозумілість кінцевих результатів для іноземних інвесторів, у зв'язку з тим, що методика належить до основного напрямку загальноприйнятої у світовій практиці системи моніторингу та оцінки. Тим не менше, методика налічує і певну

кількість недоліків: відсутність взаємозв'язку інвестиційної привабливості та інвестиційної активності; суб'єктивність думки експертів і відсутність ясності методики оцінки інвестиційного потенціалу і ризиків при зведенні в інтегральний показник.

В Україні систематичні рейтинги регіонів складає Інститут реформ [122]. Методика його оцінювання полягає у тому, що оцінка інвестиційної привабливості регіонів проводиться на основі п'яти загальних факторів інвестиційного клімату, а саме: економічний розвиток регіону, фінансового сектора, розвиток ринкової інфраструктури, оптимізація використання людських ресурсів, розвиток підприємництва, дії місцевої влади. Основним джерелом інформації для дослідження були статистичні дані за показниками окремо за всіма регіонами України (наприклад, обсяги залучених/вилучених інвестицій, зростання виробництва).

Основоположною методикою оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України вважається методика розроблена під керівництвом І. Бланка, який запропонував здійснювати оцінювання інвестиційної привабливості регіонів на основі статистичних даних розвитку даного регіону:

1. Рівень загальноекономічного розвитку регіону (потенційна потреба в обсягах інвестування), можливість формування інвестиційних ресурсів за рахунок власних джерел, соціальна місткість регіонального ринку).

2. Рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону (можливості швидкої реалізації інвестиційних проектів).

3. Демографічна характеристика регіону (потенційний обсяг попиту населення на споживчі товари і послуги, можливості залучення кваліфікованої робочої сили у виробництва, що інвестуються).

4. Рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону (позиція місцевих органів самоврядування і створення відповідного підприємницького клімату).

Рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків (ступінь безпеки діяльності в регіоні). Інтегральний показник оцінки інвестиційної

привабливості регіонів визначається як сума добутоків значень кожного синтетичного показника на його вагомість у загальній оцінці [10].

Наслідуює методику І.А. Бланка автор Д.М. Стеченко, але він звертає увагу на синтетичні коефіцієнти на основі експертної думки та пропонує передбачати таку значущість згаданих груп факторів:

- рівня розвитку економіки регіону – 35 %;
- рівня розвитку інвестиційної інфраструктури – 15 %;
- демографічної характеристики регіону – 15 %;
- рівня розвитку ринкових відносин та ринкової інфраструктури – 25 %;
- наявність екологічного, інвестиційного, політичного, кредитного, комерційного, валютного ризиків – 10 % [166, с. 268].

С. Буткевич висловив думку щодо вдосконалення методики, запропонованої І. Бланком. Він виокремлює три стадії побудови рейтингу: попередню (визначення системи оцінок, характеристика об'єктів інвестування); розрахунок оціночних показників (якісні, кількісні); побудова підсумкового рейтингу (визначення відносного ризику, складання ранжованого ряду, виділення найбільш привабливих об'єктів) [16, с. 69].

Сучасні методики оцінки інвестиційної привабливості регіону мають дві точки диференціації:

- 1) методи обробки даних,
- 2) система показників [69, с. 17].

Т. Уманець пропонує підхід, який передбачає використання максимальних показників, досягнутих у регіоні за базу порівняння для показників-стимуляторів і мінімальних – для показників – дестимуляторів.

Автор зазначає, що це дозволить розрахувати показники, що характеризують різні аспекти інвестиційних переваг регіону, для яких немає науково обґрунтованих нормативів. Крім того, пріоритет орієнтації на вищий рівень функціонування економіки стимулює розвиток регіонів, дозволяє оцінити глибину і ступінь диференціації розвитку. Розраховані за даною методикою часткові індекси рівня окремих аспектів життєдіяльності регіонів

будуть не більше одинці, що дозволяє однозначно їх трактувати і використовувати для розрахунку узагальнюючих показників. Методика передбачає побудову групових і часткових інтегральних індексів інвестиційних переваг (індикаторів), які характеризують певні аспекти життєдіяльності регіонів, що дозволить уникнути надмірного інформативного обтяження основного показника при забезпеченні достатньо комплексного підходу до характеристики регіональних особливостей інвестиційних переваг і мінімізації впливу випадкових обставин, крім того надається можливість стратегічного управління кожним із аспектів інвестиційних переваг регіону [173].

Різні науковці, мотивуючись особливостями обраної методики оцінки, по-різному обирають бази даних для оцінювання інвестиційного потенціалу. Так, за методикою російських дослідників використовуються такі фактори:

- 1) економічний та природно-ресурсний потенціал;
- 2) інфраструктура ринку;
- 3) інвестиційна привабливість;
- 4) інвестиційні ризики [157, с. 65].

За методикою Інституту Реформ досліджуються:

- 1) економічний розвиток;
- 2) ринкова інфраструктура;
- 3) фінансовий сектор;
- 4) людські ресурси;
- 5) підприємництво і місцева влада [73; 122].

С. Слава та Г. Грін пропонують аналізувати групи показників, їх динаміку та формувати на цій основі висновки. Групи показників вони використовують такі ж, як і передбачені методикою Інституту Реформ, із додаванням двох груп:

1. Інтеграція у світову економіку.
2. Наука і технологія [160].

Заслуговує на увагу методика оцінки інвестиційного потенціалу Світового банку, для розрахунку якої передбачається використання наступних показників:

1. Розмір валового регіонального продукту на душу населення.
2. Розмір основних фондів на душу населення.
3. Характеристика природних ресурсів.
4. Характеристика людських ресурсів [2, с.12].

Значна кількість науковців при виборі показників оцінки розвитку регіону керується результатами власних досліджень цієї проблеми та робить це з точки зору описового підходу. В більшості випадків, даний аналіз ґрунтується на оцінці соціально-економічного розвитку регіону. Такий підхід демонструє І. М. Школа [184], Н. М. Гапак [25], С. С. Слава та Г. Грін [160], С. Максименко (SWOT-аналіз) [95], М. І. Маниліч [99]. Дослідження груп факторів, які визначають інвестиційну привабливість регіону наводяться у працях І. В. Хмарської [180], А. В. Асаула [4], В.В. Гомельської [33].

Так, В.В. Гомельська розглядає інвестиційний клімат як комплексну характеристику, що складається з трьох ключових підсистем: інвестиційного потенціалу, інвестиційного ризику та законодавчих умов.

Інший підхід до вибору факторів, які впливають на оцінку інвестиційного потенціалу регіону, пропонують автори, які використовують рейтинговий підхід. Зокрема, це І. О. Бланк [10], Д. М. Стеченко [166], С.П. Сонько та В. І. Мустафін [164], Дацишин М.Б. [42], експерти з Інституту Реформ [122], а також зарубіжні методики, що застосовуються до аналізу інвестиційної привабливості країн та територій (World Bank, Institutional Investor) [143], Euromoney [193], Індекс сприйняття корупції інституцією Transparency International [74], Moody's Investor Service [194].

Сонько С. П. та Мустафін В. І. пропонують методику, яка для формування інтегрального показника використовує набір із 10 показників, які, на думку авторів, є репрезентативними з точки зору найбільш вагомого впливу на інвестиційний потенціал регіону:

1. Кількість приватизованих підприємств.
2. Кредиторська заборгованість.
3. Доходи місцевих бюджетів.
4. Валові інвестиції у підприємствах усіх форм власності.
5. Обсяг промислової продукції.
6. Заборгованість по заробітній платі.
7. Номінальна зарплата.
8. Кількість безробітних.
9. Чисельність населення.
10. Статутний капітал комерційних банків.

Для консолідації рівно вимірні показники стандартизуються відносно властивості їх сукупності – середньоквадратичного відхилення. Внаслідок проведення такої оцінки регіони поділяються на зони великої, середньої та низької привабливості за значенням зведеного показника [164, с. 324-326].

Отже, враховуючи відсутність єдиної систематизації та глибокого аналізу категорій «інвестиційний потенціал», «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість» в регіональному вимірі багато авторів при розробці методики оцінки цих факторів нерідко вважають синонімами ці поняття та проводять аналіз стану кожного з цих факторів не враховуючи структури їх співвідношення.

Враховуючи авторський підхід до розуміння сутності категорії «інвестиційний потенціал регіону», відповідно до якого, інвестиційний потенціал регіону – це сукупність потенційно стабільних та здатних до розвитку економічних ресурсів регіону, які характеризують ступінь його інвестиційної привабливості та здатні до концентрації, направленої на реалізацію запланованої інвестиційної стратегії, вважаємо, що оцінка інвестиційного потенціалу повинна виходити з аналізу наявних економічних ресурсів. Погоджуємось з методикою, запропонованою М.П. Бутко, відповідно до якої, внутрішній інвестиційний потенціал регіону розглядається у такому виразі [19, с. 5]:

$$VIPR = \sum_{t=1}^n \frac{BI + IRB + IRP + IRG + IRN}{(1+i)^t} \quad (2.1),$$

де – VIPR – внутрішній інвестиційний потенціал регіону,
 BI – бюджетні інвестиційні ресурси,
 IRB – інвестиційні ресурси бізнесових структур,
 IRP – інвестиційні ресурси населення,
 IRG – інвестиційні ресурси громадських об'єднань, благодійних організацій,
 IRN – інтелектуальні ресурси,
 t – рік надходження інвестицій,
 I – річний рівень інфляції (в частках одиниці).

При цьому:

BI = Bld + BIZ – це інвестиції з Державного (Bld) та місцевих бюджетів (BIZ), включаючи кошти спеціальних фондів;

IRB = P + A – це річні обсяги прибутку та амортизації всіх господарюючих суб'єктів регіону;

IRP – це сума вкладів населення в фінансово-кредитні установи регіону;

IRN – інтелектуальні інвестиційні ресурси, які складаються з обсягів науково-технічної продукції наукових, науково-дослідних, дослідно-конструкторських та інших установ, а також інтелектуальних ресурсів винахідників, раціоналізаторів.

Сукупний інвестиційний потенціал регіону на думку М.П. Бутко є сумою внутрішнього інвестиційного потенціалу, прямих іноземних інвестицій та інвестиційних залучень ресурсів з інших регіонів України [19, с. 5]:

$$SIPR = VIPR + PI + IRZ \quad (2.2),$$

де VIPR - внутрішній інвестиційний потенціал регіону,

PII - прямі іноземні інвестиції,

IRZ - інвестиційні залучення ресурсів з інших регіонів України.

Адаптуючи дану методику до можливості отримання вихідних даних для розрахунку, проведемо оцінку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону за період з 2004 по 2008 роки (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Оцінка інвестиційного потенціалу Полтавської області

Показник	2004	2005	2006	2007	2008
Річні обсяги прибутку підприємств, млн. грн.	1878,40	1618,80	1401,70	4519,70	1192,80
Бюджетні інвестиційні ресурси, млн. грн.	137,00	112,00	180,00	432,00	387,00
Інвестиційні ресурси населення, млн. грн.	1208,60	1964,90	2624,50	3859,70	5137,70
Інвестиції в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств, млн. грн.	2321,00	2870,00	3157,00	4329,00	5993,00
Інтелектуальні інвестиційні ресурси, млн. грн.	25,28	37,39	35,45	41,58	54,60
Річний темп інфляції, %	0,1138	0,1137	0,1112	0,1183	0,1235
Внутрішній Інвестиційний Потенціал, млн. грн.	4 955,76	5 861,82	6 594,45	11 713,15	11 264,71
Прямі іноземні інвестиції та інвестиційні залучення з інших регіонів, млн. грн.	940,54	1076,7	1409,21	1594,67	1937,56
Сукупний інвестиційний потенціал, млн. грн.	5 896,30	6 938,52	8 003,66	13 307,82	13 202,27

Динаміка інвестиційного потенціалу Полтавського регіону загалом є позитивною (рис. 2.7).

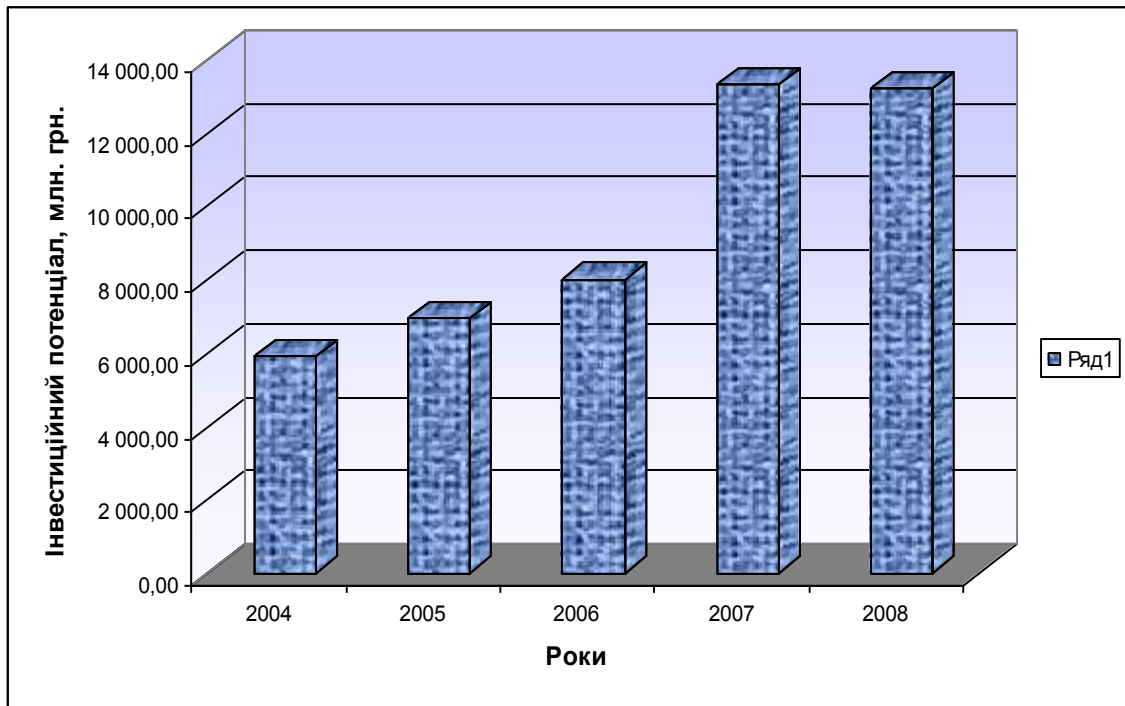

Рис. 2.7. Динаміка інвестиційного потенціалу Полтавського регіону за період з 2004 по 2008 рр.

Проте, зростання інвестиційного потенціалу регіону все одно стримується певними негативними факторами, які спричинюють свій вплив як з боку макро-середовища, так і на мезорівні.

Після проведення оцінки інвестиційного потенціалу Полтавської області можемо розробити економіко-математичну модель ефективного розвитку інвестиційного потенціалу, яка дозволить виявити пріоритетні напрями розвитку для підвищення інвестиційної привабливості регіону, що є кінцевою метою дослідження.

2.3. Економіко-математичне моделювання ефективного розвитку інвестиційного потенціалу регіону

Важливим етапом вирішення проблеми розвитку інвестиційного потенціалу регіону є обґрунтування відповідних факторів на основі економіко-математичного моделювання, які впливають на його стан та динаміку. Для проведення оцінки потенційних можливостей розвитку інвестиційного потенціалу регіону в роботі пропонується економічна прогнозна модель розвитку інвестиційного потенціалу, виходячи з фабули, що інвестиційний потенціал є важливим фактором, який впливає на соціально-економічний розвиток регіону в цілому. Під час розробки прогнозної моделі ефективного розвитку інвестиційного потенціалу доцільно припустити, що соціально-економічна система регіону є однією економічною одиницею, яка функціонує як єдиний організм. Проте в такій системі можна узагальнено розглядати інвестиційні процеси, процеси виробництва, динаміку населення, розвиток інфраструктури чи показники інноваційної діяльності.

За змістом основна мета прогнозної моделі, що розробляється, полягає у встановленні оптимального рівня та співвідношення основних факторів виробництва – праці, капіталу та землі, зокрема, капітальних інвестицій, інновацій, інвестицій в основний капітал та інших показників соціально-економічного розвитку регіону, які становлять систему, що впливає на загальний стан економіки регіону та його валовий дохід як основний результат її функціонування. В даному випадку дослідження впливу різних факторів на розвиток інвестиційного потенціалу регіону виконано із застосуванням регресивно-функціонального аналізу із врахуванням загального економічного потенціалу регіону, динаміки інвестиційних та інноваційних процесів, основних показників соціального становища регіону у макроекономічних параметрах.

Враховуючи взаємозв'язок інвестиційного потенціалу регіону (IPR) та валового регіонального продукту (VPR(X)) припускаємо, що IPR є частиною VPR(X), а саме:

$$IPR = A(X) * VPR(X), 0 < A(X) < 1, \quad (2.3)$$

де IPR - інвестиційний потенціал регіону;

VPR – валовий регіональний продукт;

X – пояснюючі змінні величини (фактори).

При цьому одні і ті самі фактори (X), наприклад, приток іноземних інвестицій в регіон, відповідно впливають як на інвестиційний потенціал регіону, так і на агрегований показник – валовий регіональний продукт, про що свідчить формула 2.3.

Для побудови багатофакторної регресійної моделі слід здійснити вибір можливих факторів, які впливають на показник IPR, що досліджується. Фактор повинен мати дві властивості:

а) кількісну оцінку;

б) наявну статистику.

Надалі такими факторами для Полтавського регіону є:

VPR – валовий регіональний продукт, млн. грн.;

X_2 – Наявний доход населення у розрахунку на одну особу, грн.;

X_3 – Інвестиції в основний капітал, тис. грн.;

X_4 – Загальна сума витрат на науково-технічну діяльність, млн. грн.;

X_5 – Мінімальна заробітна плата, грн.;

X_6 – Місячний прожитковий мінімум, грн.;

IPR – Інвестиційний потенціал регіону, млн. грн.;

Таким чином, кількість факторів $m = 6$, кількість вимірів $n = 5 \cdot 4 = 20$. Тобто $n > m + 1$ і ми можемо вести розрахунки за цими даними.

При обранні періоду для проведення аналізу враховувалася оптимальність щодо фактичної наявності даних про вищезазначені дані щодо обраних показників не пізніше 2008 року та не раніше 2004 року з причини зміни фактичної суті їх результату до обраного періоду.

Розглянемо більш детально мотиви обрання показників для аналізу:
1) валовий регіональний продукт був обраний, враховуючи його вагомність при відображенні результату економічних процесів, та розумінням позитивного впливу розвитку формуючих його економічних процесів на інвестиційний

потенціал регіону, що виражене в стабілізації, підвищенні інноваційності та розширенні процесів економічного розвитку регіону; 2) наявний доход населення у розрахунку на одну особу обрано, враховуючи важливість цього економічного ресурсу, який по результатам досліджень при прирості свого кількісного значення здійснює негативний вплив на розвиток інвестиційного потенціалу з причини блокування фінансового обороту регіону шляхом затримки фінансових ресурсів в населення, що викликано накопичуванням отриманого доходу та відсутністю довіри до банківської системи, як однієї з основних одиниць, що стимулює інвестиційні процеси; 3) інвестиції в основний капітал обрані для врахування їх впливу на нарощування потужності інвестиційних ресурсів регіону; 4) показник місячного прожиткового мінімуму - враховуючи його макроекономічне значення в рамках держави та позитивний вплив на розвиток інвестиційного потенціалу, завдяки збільшенню фінансового потоку, стимулюючого економічні процеси функціонування підприємств, якщо не враховувати інфляційні очікування; 5) показник мінімальної заробітної плати був обраний на засадах тієї ж мотивації, що і наявний доход населення, з врахуванням його макроекономічного рівня в рамках держави; 6) показник загальної суми витрат на науково-технічну діяльність обраний, враховуючи важливість впливу науково-технічної діяльності на розвиток економіки регіону.

Статистика цих факторів представлена поквартально з 2004 по 2008 рік (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Основні показники, що впливають на інвестиційний потенціал
Полтавської області**

Рік	Квартал	X₁	X₂	X₃	X₄	X₅	X₆	Y - інвестиційний потенціал
2004	I	2957,13	780,9	472784	4678,1	205	342	1346,44

	II	3316,21	947,2	549083	5609,4	205	355,49	1431,53
	III	3675,29	1384,8	707185	5888,8	216	362,23	1516,62
	IV	4034,37	1570,6	1157824	6818,3	237	362,23	1601,71
2005	I	4010,25	1155	538190	6154,7	262	382	1604,35
	II	4353,25	1444,6	779183	5772,7	290	423	1691,2
	III	4696,25	1949,9	971183	9723,1	317	423	1778,06
	IV	5039,25	2104	1420026	13208,8	332	423	1864,91
2006	I	5034,75	1482,8	705714	6500,4	350	453	1867,78
	II	5374,75	1763,9	953019	8149,6	350	465	1956,54
	III	5714,75	2273,7	1066838	8120,9	375	465	2045,29
	IV	6054,75	2543,8	2034221	10375,3	383	472	2134,05
2007	I	6316,75	1856,2	863967	8261	400	492	2663,94
	II	6831,42	2241,1	1250027	9631,6	420	525	3105,95
	III	7346,08	2889,7	1677549	10124,1	440	525	3547,95
	IV	7860,75	3395,3	2880600	14055,6	460	532	3989,98
2008	I	6886,625	2807,5	1325487	11204,6	515	592	3313,76
	II	6751,875	3161,8	1879932	13123,4	525	605	3303,86
	III	6617,125	3980,6	2452154	13639,6	525	607	3297,27
	IV	6482,375	4260	3182257	15904,9	565	626	3287,38
Загалом		109354	43993,4	26867223	186945	7372	9431,95	46676,08

Для відображення взаємозв'язку показника з одним фактором будемо використовувати однофакторну регресійну модель. В загальному випадку дана модель має наступний вигляд:

$$y_i = f(x_i, A) + E_i, \quad i=1, 2, \dots, n \quad (2.4)$$

де: y_i – значення моделюємого показника в i -ому періоді;

x_i – значення фактора в i -ому періоді;

A – постійні коефіцієнти (параметри моделі);

E_i – випадкова величина, що відображає ту частину варіації показника y_i , яка не пояснюється відповідними змінами фактору x_i ;

n – кількість періодів, за які розглядаються дані.

Чим нижче рівень можливих значень випадкової величини E , тим точніше описується процес взаємодії фактора x з показником y . Тому

параметри регресійної моделі знаходяться з умови мінімізації суми квадратів відхилень:

$$S = \sum (y_i - f(x_i, A))^2 \rightarrow \min \quad (2.5)$$

Для побудови регресійних залежностей використаємо емпіричний та логічний підходи. Емпіричний підхід полягає у детальному аналізі вихідних даних шляхом графічного представлення залежності y від x у вигляді ломаної лінії, а також побудови ряду пробних залежностей і вибору тієї з них, яка забезпечує необхідний рівень точності та володіє необхідним набором властивостей.

Будемо вважати, що приріст показника проходить пропорційно зміні фактора, тому в якості регресійної моделі використаємо лінійну:

$$y_i = a_0 + a_1 x_i, \quad i = 1, \dots, n \quad (2.6)$$

Параметр a_1 є коефіцієнтом регресії і показує, на скільки одиниць в середньому зміниться показник, якщо фактор зміниться на одиницю. Тісний зв'язок показника з фактором визначається коефіцієнтом кореляції:

$$r = \frac{\frac{1}{n} \sum y_i x_i - \bar{xy}}{\sigma_x \sigma_y}, \quad (2.7)$$

де σ_x , σ_y – середнє квадратичне відхилення, яке обчислюється за формулами:

$$\sigma_x = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum (\tilde{\alpha}_i - \bar{\alpha})^2}, \quad (2.8)$$

$$\sigma_y = \sqrt{\frac{1}{n-1} \sum (y_i - \bar{y})^2}, \quad (2.9)$$

$\bar{\tilde{o}}$, $\bar{\tilde{o}}$ – середнє арифметичне значення фактора x і показника y .

Метою кореляційного аналізу є визначення ступеню зв'язку між змінними для того, щоб визначити, які чинники варто включити в багатофакторну модель.

Чим ближче значення коефіцієнта кореляції до одиниці, тим тісніший зв'язок. При $|R| = 1$ є функціональна залежність, усі точки графіку залежності y від x лежать на прямій. При $R = 0$ лінійної залежності немає. Якщо $R > 0$, то залежність пряма, тобто зі зростанням фактору зростає показник, якщо $R < 0$, то залежність обернена.

Величина R^2 є коефіцієнтом детермінації і показує долю зміни (варіації) показника під дією фактору. Значення коефіцієнта детермінації знаходиться в межах від 0 до 1. Чим ближче R^2 до 1, тим варіація досліджуваного показника в більшій мірі характеризується впливом фактору.

Визначимо ступінь зв'язку між Y (інвестиційним потенціалом) та X_2 (наявним доходом населення у розрахунку на одну особу), побудуємо точкову діаграму залежності Y від X_2 і запропонуємо гіпотезу про вид функції залежності. Розрахуємо параметри рівняння регресії використавши формулу (2.6) та пакет «Аналіз даних», «Регресія» (рис. 2.8).

	A	B	C	D	E	F	G
1	ВИВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ						
2							
3	<i>Регресійна статистика</i>						
4	Множинний R	0,856831043					
5	R-квадрат	0,734159436					
6	Стандартна похибка	438,7352647					
7	Спостереження	20					
8							
9	<i>Дисперсійний аналіз</i>						
10		<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>	<i>F_{табл}</i>
11	Регресія	1	9568563,16	9568563,16	49,70975707	1,4106E-06	4,4139
12	Залишок	18	3464795,385	192488,6325			
13	У підсумку	19	13033358,54				
14							
15		<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>		
16	Y-перетинання	727,3100934	248,0771266	2,93179022	0,008911302		
17	Змінна X 2	0,730334053	0,103585921	7,050514667	1,4106E-06		

Рис. 2.8. Результати регресії залежності інвестиційного потенціалу регіону (Y) та наявного доходу населення у розрахунку на одну особу (X_2)

Результати регресійної статистики містить інформацію про наступні значення:

- коефіцієнт кореляції дорівнює $R = 0,8568$. Близькість його до одиниці свідчить про тісний додатній зв'язок залежності Y від X_2 . Оскільки $R > 0$, то залежність пряма, тобто зі зростанням фактору X_2 зростає показник Y ;

- коефіцієнт детермінації (R -квадрат) $R^2 = 0,734$ або $R^2 = 73,4\%$ вказує на долю варіації, яка пояснюється незалежною змінною в регресійній моделі. Тобто $73,4\%$ варіації Y може бути пояснене впливом фактору X_2 і тільки $26,6\%$ варіації можна пояснити іншими факторами, не включеними в рівняння регресії;

- стандартна похибка моделі $E = 438,7$ – можна вважати, що модель прийнятна для економічних досліджень;

- кількість спостережень рівна 20 (рис. 2.8).

Результати дисперсійного аналізу містять оцінку параметрів регресії, що дозволяють перевірити достовірність моделі. Зокрема:

- регресійна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{рег}} = 9568563,16$ (дисперсія обумовлена регресією);

- остаточна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{зал}} = 3464795,385$ (дисперсія помилки моделі);

- фактичне значення статистичного критерія Фішера $F = 49,709757$;

- табличне значення статистичного критерія Фішера $F_{\text{таб}} = 4,4139$.

Оскільки $F > F_{\text{таб}}$, то отримана модель достовірна з ймовірністю $0,95$.

Третя частина таблиці містить оцінки параметрів та їх значущість: значення вільного коефіцієнта регресії $a_0 = 727,31$ та значення параметра $a_1 = 0,7303$.

Порівняємо одержані t -критерії для коефіцієнтів моделі з табличним значенням критерію Стюдента на рівні значимості 0,95 та числом ступенів вільності $n-k=18$; $t_{таб} = 2,1009$, $t_{a1} = 7,050514667$, $t_{a0} = 2,93179022$.

Так як $t_{a1} > t_{таб}$, то отримане значення коефіцієнта a_1 достовірне з ймовірністю 0,95.

Так як $t_{a0} > t_{таб}$, то отримане значення коефіцієнта a_0 статистично відрізняється від 0. Це значить, що отримана оцінка коефіцієнта a_0 є точною, що свідчить, про достатню кількість спостережень ($n = 20$).

Достовірним є значення коефіцієнта a_1 згідно критерію Стюдента.

Для отриманих даних рівняння регресії має наступний вигляд:

$$Y = 727,31 + 0,7303X_1$$

Побудуємо відповідні графіки, згідно отриманих результатів та визначимо вигляд математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі (рис. 2.9).

Згідно отриманих результатів та визначення вигляду математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором X_2 (наявним доходом населення у розрахунку на одну особу, грн.) можна стверджувати, що даною функцією є поліноміальна функція, задана рівнянням:

$$y = -2E-07x^3 + 0,0016x^2 - 2,4539x + 2524,3 ,$$

$$R^2 = 0,8261.$$

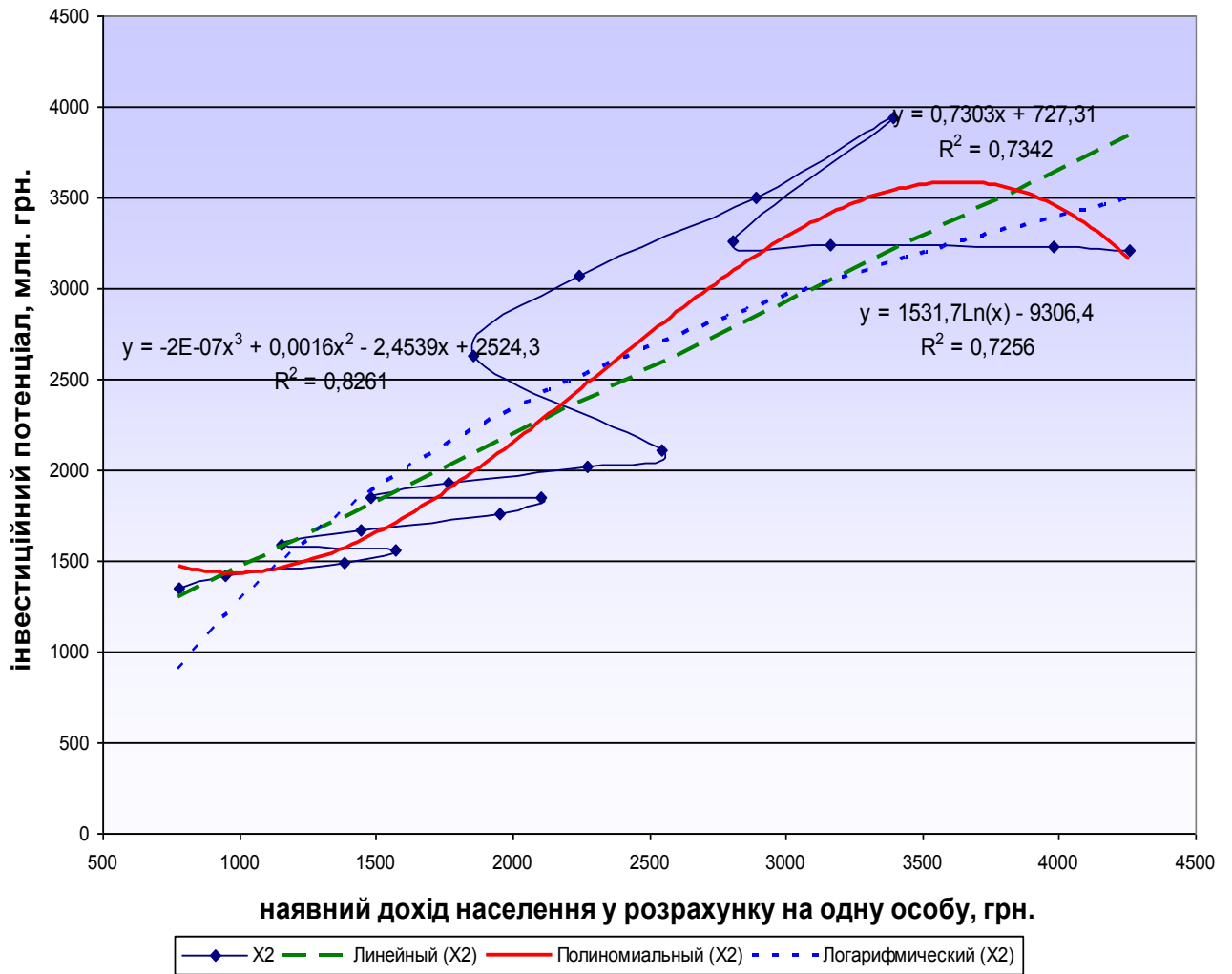

Рис. 2.9. Графік залежності між показником Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором X_2 (наявним доходом населення у розрахунку на одну особу, грн.)

Визначимо ступінь зв'язку між Y (інвестиційним потенціалом) та X_3 (інвестиції в основний капітал), побудуємо точкову діаграму залежності Y від X_3 (додаток В) і запропонуємо гіпотезу про вид функції залежності. Використавши пакет «Аналіз даних», «Регресія» до регресійної моделі отримаємо наступні результати (рис. 2.10).

	A	B	C	D	E	F	G
1	ВИВІД ПІДСУМКІВ						
2							
3	<i>Регресійна статистика</i>						
4	Множинний R	0,773308267					
5	R-квадрат	0,598005676					
6	Стандартна похибка	539,5129575					
7	Спостереження	20					
8							
9	Дисперсійний аналіз						
10		<i>df</i>					
11	Регресія	1	SS	MS	F	Значимість F	F_{tabl}
12	Залишок	18	7794022,381	7794022,381	26,77675157	6,37194E-05	4,4139
13	У підсумку	19	5239336,163	291074,2313			
14			13033358,54				
15		<i>Коефіцієнти</i>					
16	Y-перетинання	1235,690153	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-значення</i>		
17	Змінна X3	0,000817438	244,1051623	5,062122167	8,11772E-05		
18			0,00015797	5,174625742	6,37194E-05		

Рис. 2.10. Результати регресії залежності інвестиційного потенціалу регіону (Y) та інвестицій в основний капітал (X₃)

Проаналізувавши отримані показники зробимо наступні висновки:

– коефіцієнт кореляції дорівнює $R = 0,7733$. Близькість його до одиниці свідчить про тісний додатній зв'язок залежності Y від X₃. Оскільки $R > 0$, то залежність пряма, тобто зі зростанням фактору X₃ зростає показник Y;

– коефіцієнт детермінації (R-квадрат) $R^2 = 0,5980$ або $R^2 = 59,8\%$ вказує на долю варіації, яка пояснюється незалежною змінною в регресійній моделі. Тобто 59,8% варіації Y може бути пояснене впливом фактору X₃ і тільки 40,2% варіації можна пояснити іншими факторами, не включеними в рівняння регресії;

– стандартна похибка моделі $E = 539,5129575$, що становить 23,1%;

– що перевищує прийнятну для дослідження модель на 8,1%;

– кількість спостережень рівна 20.

Регресійна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{рег}} = 7794022,381$ (дисперсія обумовлена регресією);

остаточна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{зал}} = 291074,2313$ (дисперсія помилки моделі);

фактичне значення статистичного критерія Фішера $F = 26,77675$;

табличне значення статистичного критерія Фішера $F_{\text{таб}} = 4,4139$.

Оскільки $F > F_{\text{таб}}$, то отримана модель достовірна з ймовірністю 0,95.

Значення вільного коефіцієнта регресії дорівнює $a_0 = 1235,69$ та значення параметра $a_1 = 0,0008$.

Порівняємо одержані t -критерії для коефіцієнтів моделі з табличним значенням критерію Стюдента на рівні значимості 0,95 та числом ступенів вільності $n-k = 18$; $t_{\text{таб}} = 2,1009$, $t_{a_1} = 5,174625742$, $t_{a_0} = 5,062122167$.

Так як $t_{a_1} > t_{\text{таб}}$, то отримане значення коефіцієнта a_1 достовірне з ймовірністю 0,95.

Так як $t_{a_0} > t_{\text{таб}}$, то отримане значення коефіцієнта a_0 статистично відрізняється від 0. Це значить, що отримана оцінка коефіцієнта a_0 є точною, що свідчить, про достатню кількість спостережень ($n = 20$).

Достовірним є значення коефіцієнта a_1 згідно критерію Стюдента.

Для отриманих даних рівняння регресії має наступний вигляд:

$$Y = 1235,69 + 0,0008 X_1.$$

Побудуємо відповідні графіки, згідно отриманих результатів та визначимо вигляд математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі (рис. 2.11).

Згідно отриманих результатів та визначення вигляду математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором X_3 (інвестиціями в основний капітал, тис. грн.) можна стверджувати, що найкращою функцією є поліноміальна функція, представлена рівнянням

$$y = 2E-17x^3 - 4E-10x^2 + 0,002x + 511,59 ,$$

$$R^2 = 0,6418.$$

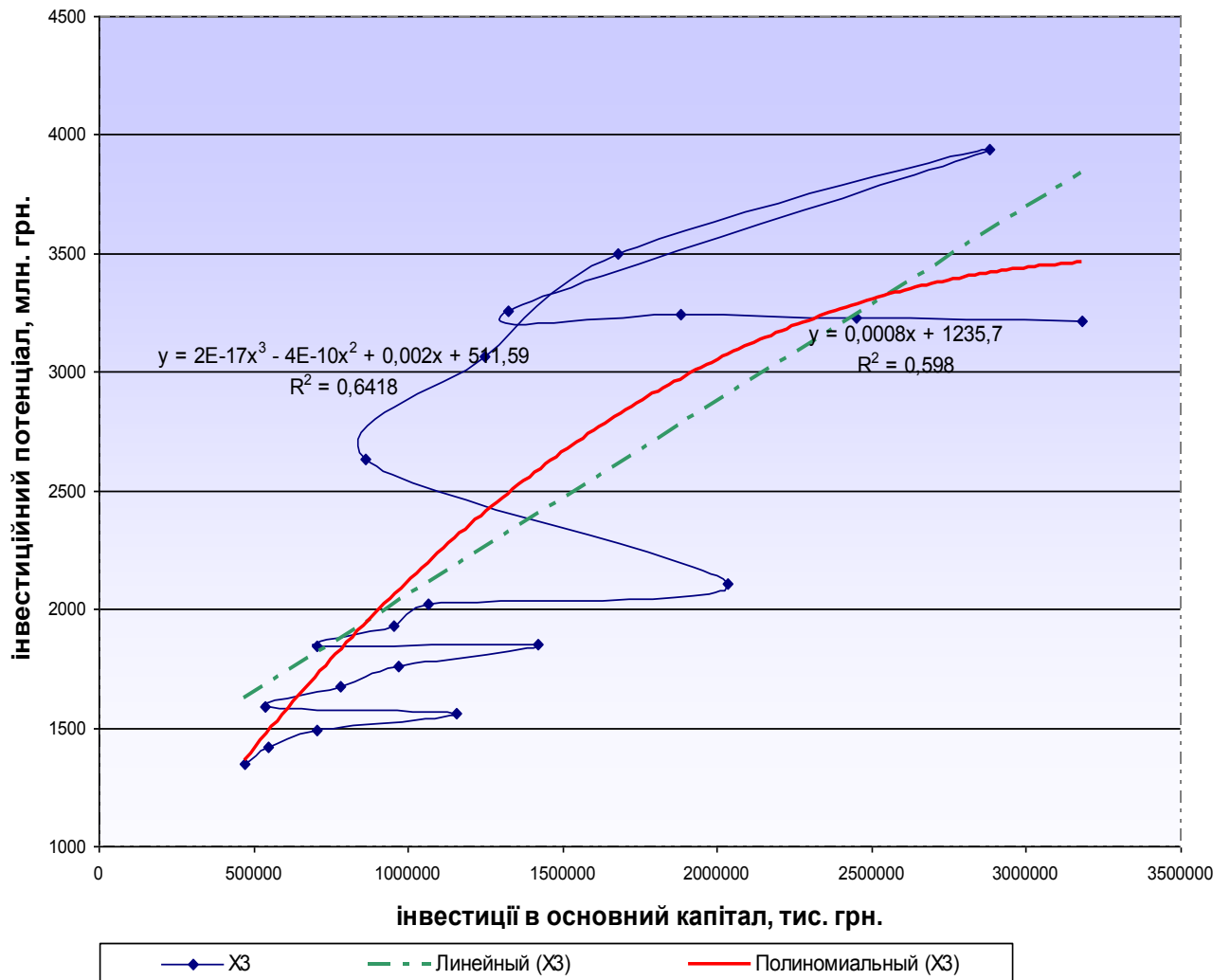

Рис. 2.11. Графік залежності між показником Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором X_3 (інвестиції в основний капітал, тис. грн.)

Визначимо ступінь зв'язку між Y (інвестиційним потенціалом) та X_4 (загальною сумою витрат на науково-технічну діяльність), побудуємо точкову діаграму залежності Y від X_4 і запропонуємо гіпотезу про вид функції залежності. Використавши пакет «Аналіз даних», «Регресія» до регресійної моделі отримаємо наступні результати (рис. 2.12).

	A	B	C	D	E	F	G
1	ВИВІД ПІДСУМКІВ						
2							
3	<i>Регресійна статистика</i>						
4	Множинний R	0,782377538					
5	R-квадрат	0,612114612					
6	Стандартна похибка	529,9606553					
7	Спостереження	20					
8							
9	Дисперсійний аналіз						
10		<i>df</i>					
11	Регресія	1	SS	MS	F	Значимість F	F_{tab}
12	Залишок	18	7977909,214	7977909,214	28,40546042	4,57398E-05	4,4139
13	У підсумку	19	5055449,331	280858,2962			
14			13033358,54				
15	<i>Коефіцієнти</i>						
16	У-перетинання	500,6346416	Стандартна похибка	t-статистика	P-значення		
17	Змінна X 4	0,196118681	363,7966214	1,376138788	0,185659537		
18			0,036797477	5,329677327	4,57398E-05		

Рис. 2.12. Результати регресії залежності інвестиційного потенціалу регіону (Y) та сумою витрат на науково-технічну діяльність (X_4)

Результати обчислень за цією програмою дають найбільш повну кількість характеристик взаємозв'язку.

Результати регресійної статистики містить інформацію про наступні значення:

– коефіцієнт кореляції дорівнює $R = 0,7824$. Близькість його до одиниці свідчить про тісний додатній зв'язок залежності Y від X_4 . Оскільки $R > 0$, то залежність пряма, тобто зі зростанням фактору X_4 зростає показник Y;

– коефіцієнт детермінації (R-квадрат) $R^2 = 0,6121$ або $R^2 = 61,21\%$ вказує на долю варіації, яка пояснюється незалежною змінною в регресійній моделі. Тобто 61,21% варіації Y може бути пояснене впливом фактору X_4 і тільки 38,79% варіації можна пояснити іншими факторами, не включеними в рівняння регресії.

– стандартна похибка моделі $E = 529,9606553$, що становить 22,7%;

– що перевищує прийнятну для дослідження модель на 7,7%;

– кількість спостережень рівна 20.

Таблиця результатів «Дисперсійний аналіз» містить оцінки параметрів регресії, що дозволяють перевірити достовірність моделі:

- регресійна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{рег}} = 7977909,214$ (дисперсія обумовлена регресією);

- остаточна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{зал}} = 280858,2962$ (дисперсія помилки моделі);

- фактичне значення статистичного критерія Фішера $F = 28,4056$;

- табличне значення статистичного критерія Фішера $F_{\text{таб}} = 4,5739$.

Оскільки $F > F_{\text{таб}}$, то отримана модель достовірна з ймовірністю 0,95.

Третя частина таблиці містить значення вільного коефіцієнта регресії $a_0 = 1500,635$ та значення параметра $a_1 = 0,1961$.

Порівняємо одержані t -критерії для коефіцієнтів моделі з табличним значенням критерію Стьюдента на рівні значимості 0,95 та числом ступенів вільності $n-k = 18$; $t_{\text{маб}} = 2,1009$, $t_{a1} = 5,3297$, $t_{a0} = 1,3761$.

Так як $t_{a1} > t_{\text{маб}}$, то отримане значення коефіцієнта a_1 достовірне з ймовірністю 0,95.

Так як $t_{a0} < t_{\text{маб}}$, то отримане значення коефіцієнта a_0 статистично дорівнює 0. Достовірним є значення коефіцієнта a_1 згідно критерію Стьюдента.

Для отриманих даних рівняння регресії має наступний вигляд:

$$Y = 500,635 + 0,196 X_1.$$

Побудуємо відповідні графіки, згідно отриманих результатів та визначимо вигляд математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі (рис. 2.13).

Згідно отриманих результатів та визначення вигляду математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором X_4 (загальною сумою витрат на науково-технічну діяльність, тис. грн.) можна стверджувати, що найкращими функціями, що описують дану залежність будуть дві функції:

$$1) y = -7E-10x^3 + 9E-06x^2 + 0,245x - 27,527 ,$$

$$R^2 = 0,6354;$$

$$2) y = 1831,6 \ln(x) - 14302 ,$$

$$R^2 = 0,6311.$$

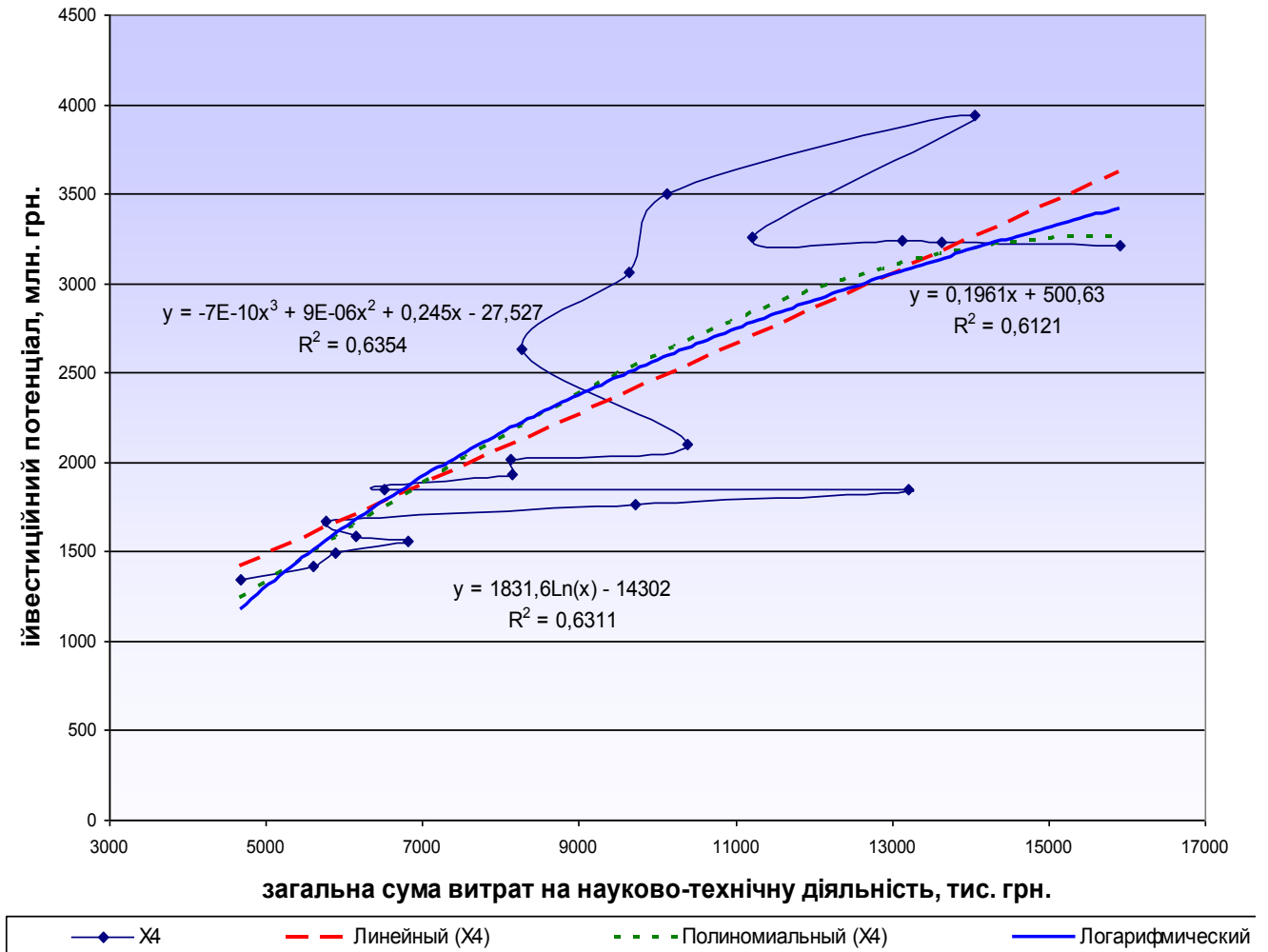

Рис. 2.13. Графік залежності між показником Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором X_4 (загальною сумою витрат на науково-технічну діяльність, тис. грн.).

Визначимо ступінь зв'язку між Y (інвестиційним потенціалом) та X_5 (мінімальна заробітна плата), побудуємо точкову діаграму залежності Y від X_5 і запропонуємо гіпотезу про вид функції залежності. Використавши пакет «Аналіз даних», «Регресія» до регресійної моделі отримаємо (рис. 2.14).

	A	B	C	D	E	F	G
1	ВИВІД ПІДСУМКІВ						
2							
3	<i>Регресійна статистика</i>						
4	Множинний R	0,898993807					
5	R-квадрат	0,808189865					
6	Стандартна похибка	372,6727985					
7	Спостереження	20					
8							
9	<i>Дисперсійний аналіз</i>						
10		<i>df</i>					
11	Регресія	1	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>	<i>F_{tabl}</i>
12	Залишок	18	10533428,28	10533428,28	75,8427991	7,16702E-08	4,4139
13	У підсумку	19	2499930,266	138885,0148			
14			13033358,54				
15	<i>Коефіцієнти</i>						
16	У-перетинання	-94,8789109	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>		
17	Змінна X5	6,588938988	291,0617966	-0,325975143	0,74820236		
18			0,756586015	8,708777132	7,167E-08		
19							

Рис. 2.14. Результати регресії залежності інвестиційного потенціалу регіону (Y) та мінімальної заробітної плати (X₅)

Проаналізувавши отримані показники можемо зробити наступні висновки.

Регресійний аналіз свідчить, що:

- коефіцієнт кореляції дорівнює $R = 0,8989$. Близькість його до одиниці свідчить про тісний додатній зв'язок залежності Y від X₅. Оскільки $R > 0$, то залежність пряма, тобто зі зростанням фактору X₅ зростає показник Y;

- коефіцієнт детермінації (R-квадрат) $R^2 = 0,8081$ або $R^2 = 80,8 \%$ вказує на долю варіації, яка пояснюється незалежною змінною в регресійній моделі. Тобто $80,8 \%$ варіації Y може бути пояснене впливом фактору X₅ і тільки $19,2 \%$ варіації можна пояснити іншими факторами, не включеними в рівняння регресії;

- стандартна похибка моделі $E = 372,672798$, що становить $15,9 \%$, отже можна вважати модель прийнятною для економічних досліджень;

- кількість спостережень рівна 20.

Дисперсійний аналіз містить оцінки параметрів регресії, що дозволяють перевірити достовірність моделі. Одержані наступні результати:

- регресійна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{рег}} = 10533428,28$ (дисперсія обумовлена регресією);

- остаточна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{зал}} = 138885,0148$ (дисперсія помилки моделі);

- фактичне значення статистичного критерія Фішера $F = 75,84$;

- табличне значення статистичного критерія Фішера $F_{\text{таб}} = 4,4139$.

Оскільки $F > F_{\text{таб}}$, то отримана модель достовірна з ймовірністю 0,95.

Друга частина таблиці містить значення вільного коефіцієнта регресії $a_0 = -94,8989$ та параметр $a_1 = 6,5889$.

Порівняємо одержані t -критерії для коефіцієнтів моделі з табличним значенням критерію Стьюдента на рівні значимості 0,95 та числом ступенів вільності $n-k=18$; $t_{\text{маб}} = 2,1009$, $t_{a1} = 8,70878$, $t_{a0} = -0,32597$.

Так як $t_{a1} > t_{\text{маб}}$, то отримане значення коефіцієнта a_1 достовірне з ймовірністю 0,95.

Оскільки $t_{a0} < t_{\text{таб}}$, то коефіцієнт a_0 статистично дорівнює 0. Достовірним є значення коефіцієнта a_1 згідно критерію Стьюдента.

Для отриманих даних рівняння регресії має наступний вигляд:

$$Y = 6,5889X_1 - 94,879.$$

Побудуємо відповідні графіки, згідно отриманих результатів та визначимо вигляд математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі (рис. 2.15).

Згідно отриманих результатів та визначення вигляду математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором X_5 (мінімальною заробітною платою, грн.) можна стверджувати, що найкращою функцією є поліноміальна функція, представлена рівнянням:

$$y = -0,0003x^3 + 0,2902x^2 - 96,764x + 11391,$$

$$R^2 = 0,9046.$$

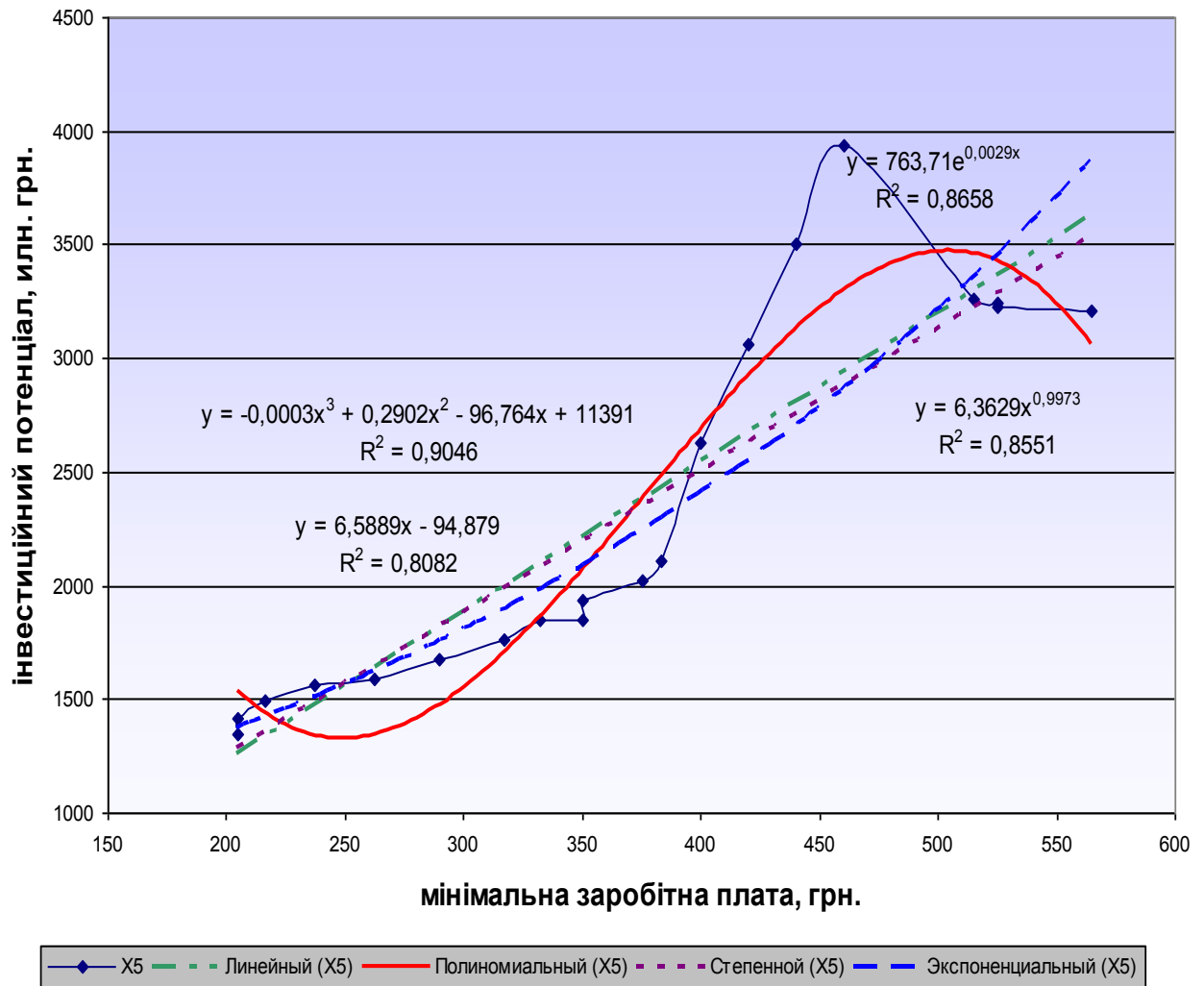

Рис. 2.15. Графік залежності між показником Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором X_5 (мінімальною заробітною платою, грн.)

Визначимо ступінь зв'язку між Y (інвестиційним потенціалом) та X_6 (місячний прожитковий мінімум), побудуємо точкову діаграму залежності Y від X_6 і запропонуємо гіпотезу про вид функції залежності. Використавши пакет «Аналіз даних», «Регресія» до регресійної моделі отримаємо (рис. 2.16).

	A	B	C	D	E	F	G
1	ВИВІД ПІДСУМКІВ						
2							
3	<i>Регресійна статистика</i>						
4	Множинний R	0,895687628					
5	R-квадрат	0,802256327					
6	Стандартна похибка	378,3931075					
7	Спостереження	20					
8							
9	Дисперсійний аналіз						
10		<i>df</i>					
11	Регресія	1	SS	MS	F	Значимість F	F_{tabl}
12	Залишок	18	10456094,36	10456094,36	73,02693269	9,45866E-08	4,4139
13	У підсумку	19	2577264,188	143181,3438			
14			13033358,54				
15	<i>Коефіцієнти</i>						
16	Y-перетинання	-1552,383377	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-значення</i>		
17	Змінна X6	8,240474932	462,5642403	-3,356038452	0,003517638		
18			0,964296772	8,545579716	9,45866E-08		

Рис. 2.16. Результати регресії залежності інвестиційного потенціалу регіону (Y) та місячного прожиткового мінімуму (X_6)

Проаналізувавши отримані показники зробимо наступні висновки.

Показники проведеного регресійного аналізу показують, що:

- коефіцієнт кореляції дорівнює $R = 0,8956876$. Близькість його до одиниці свідчить про тісний додатній зв'язок залежності Y від X_6 . Оскільки $R > 0$, то залежність пряма, тобто зі зростанням фактору X_6 зростає показник Y;

- коефіцієнт детермінації (R-квадрат) $R^2 = 0,802256$ або $R^2 = 80,2\%$ вказує на долю варіації, яка пояснюється незалежною змінною в регресійній моделі. Тобто $80,2\%$ варіації Y може бути пояснене впливом фактору X_6 і тільки $19,8\%$ варіації можна пояснити іншими факторами, не включеними в рівняння регресії.

- стандартна похибка моделі $E = 378,3931$, що становить $16,2\%$, отже можна вважати модель прийнятною для економічних досліджень;

- кількість спостережень рівна 20.

Таблиця результатів «Дисперсійний аналіз» містить оцінки параметрів регресії, що дозволяють перевірити достовірність моделі:

- регресійна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{рег}} = 10456094,36$ (дисперсія обумовлена регресією);

- остаточна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{зал}} = 143181,3438$ (дисперсія помилки моделі);

- фактичне значення статистичного критерія Фішера $F = 73,0269$;

- табличне значення статистичного критерія Фішера $F_{\text{таб}} = 4,4139$.

Оскільки $F > F_{\text{таб}}$, то отримана модель достовірна з ймовірністю 0,95.

Третя частина таблиці містить значення вільного коефіцієнта регресії $a_0 = -1552,383377$ та значення параметра $a_1 = 8,240474$.

Порівняємо одержані t -критерії для коефіцієнтів моделі з табличним значенням критерію Стюдента на рівні значимості 0,95 та числом ступенів вільності $n-k=18$; $t_{\text{таб}} = 2,1009$, $t_{a_1} = 8,5455797$, $t_{a_0} = -3,356038452$.

Так як $t_{a_1} > t_{\text{таб}}$, то отримане значення коефіцієнта a_1 достовірне з ймовірністю 0,95.

Оскільки $t_{a_0} < t_{\text{таб}}$, то коефіцієнт a_0 статистично дорівнює 0. Достовірним є значення коефіцієнта a_1 згідно критерію Стюдента.

Для отриманих даних рівняння регресії має наступний вигляд:

$$Y = 8,54558X_1 - 3,35603.$$

Аналогічно до попередніх розрахунків, побудуємо відповідні графіки, згідно отриманих результатів та визначимо вигляд математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі (рис. 2.17).

Згідно отриманих результатів та визначення вигляду математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором X_6 (місячним прожитковим мінімумом, грн.) можна стверджувати, що найкращою функцією є поліноміальна функція представлена рівнянням:

$$y = -0,0006x^3 + 0,8257x^2 - 377,12x + 57101, \\ R^2 = 0,9107.$$

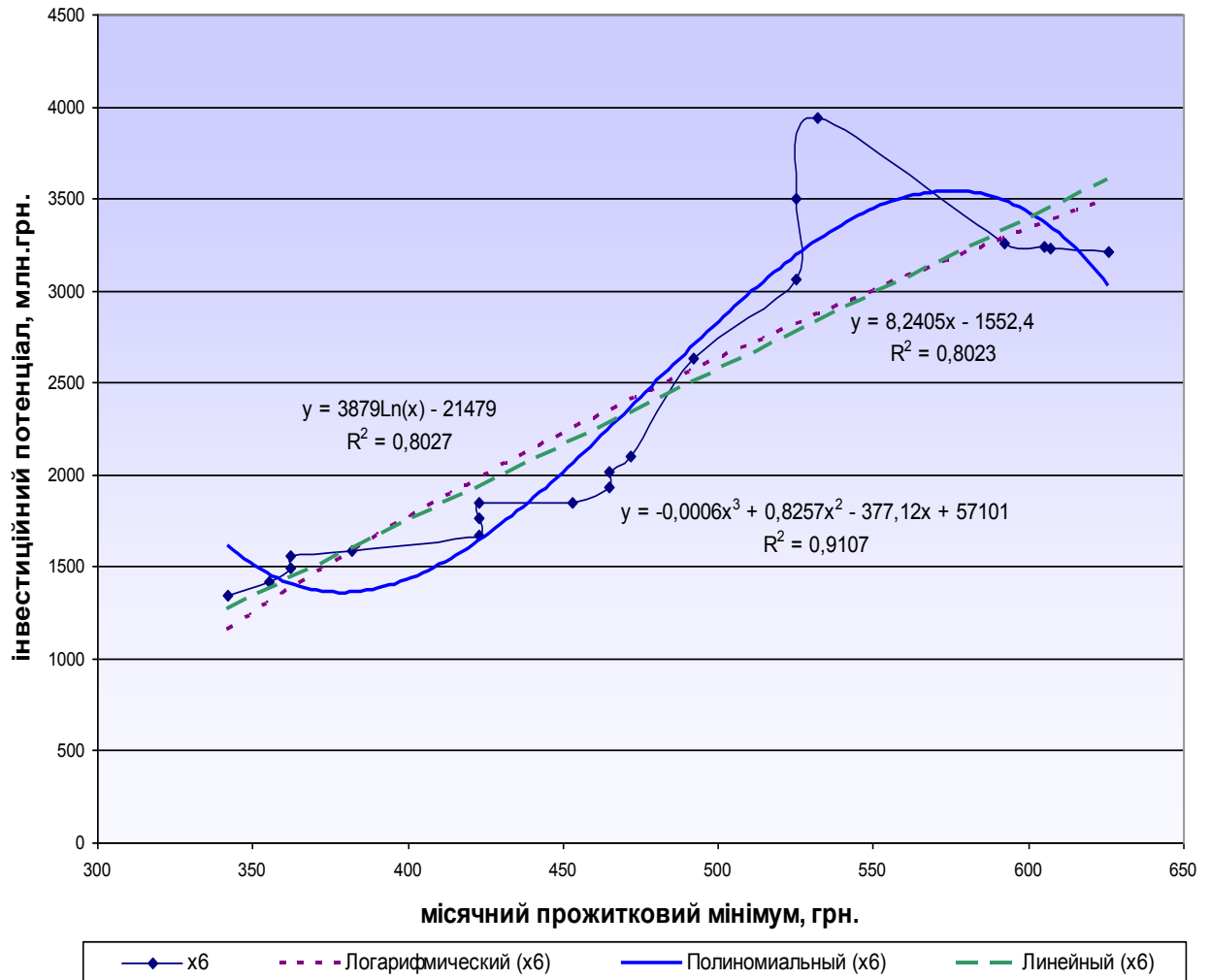

Рис. 2.17. Графік залежності між показником Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором X_6 (місячним прожитковим мінімумом, грн.)

Визначимо ступінь зв'язку між Y (інвестиційним потенціалом) та ВРП (валовим регіональним продуктом), побудуємо точкову діаграму залежності Y від ВРП і запропонуємо гіпотезу про вид функції залежності. Використавши пакет «Аналіз даних», «Регресія» до регресійної моделі отримаємо підсумки (рис. 2.18).

	A	B	C	D	E	F	G
1	ВИВІД ПІДСУМКІВ						
2							
3	<i>Регресійна статистика</i>						
4	Множинний R	0,945123984					
5	R-квадрат	0,893259345					
6	Стандартна похибка	278,0077166					
7	Спостереження	20					
8							
9	<i>Дисперсійний аналіз</i>						
10		<i>df</i>					
11	Регресія	1	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>	<i>F_{tabl}</i>
12	Залишок	18	11642169,32	11642169,32	150,6330291	3,50909E-10	4,4139
13	У підсумку	19	1391189,229	77288,29051			
14			13033358,54				
15		<i>Коефіцієнти</i>					
16	Y-перетинання	-661,4713435	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>		
17	Змінна X 1	0,547812671	251,8416628	-2,626536595	0,017115925		
18			0,044634633	12,27326481	3,50909E-10		
19							

Рис. 2.18. Результати регресії залежності інвестиційного потенціалу регіону (Y) та валового регіонального продукту (X₁)

Проаналізувавши отримані показники зробимо наступні висновки.

Показники проведеного регресійного аналізу свідчать, що:

– коефіцієнт кореляції дорівнює $R = 0,94512$. Близькість його до одиниці свідчить про тісний додатній зв'язок залежності Y від ВРП. Оскільки $R > 0$, то залежність пряма, тобто зі зростанням фактору ВРП зростає показник Y;

– коефіцієнт детермінації (R-квадрат) $R^2 = 0,893259$ або $R^2 = 89,3\%$ вказує на долю варіації, яка пояснюється незалежною змінною в регресійній моделі. Тобто 89,3% варіації Y може бути пояснене впливом фактору ВРП і тільки 10,7% варіації можна пояснити іншими факторами, не включеними в рівняння регресії.

– стандартна похибка моделі $E = 278,00771$, що становить 11,9% – отже можна вважати модель прийнятною для економічних досліджень;

– кількість спостережень рівна 20.

Дисперсійний аналіз містить оцінки параметрів регресії, що дозволяють перевірити достовірність моделі:

- регресійна сума квадратів відхилень $S^2_{\text{рег}} = 11642169$ (дисперсія обумовлена регресією);

- остаточної сума квадратів відхилень $S^2_{\text{зал}} = 77288,2951$ (дисперсія помилки моделі);

- фактичне значення статистичного критерія Фішера $F = 150,633$;

- табличне значення статистичного критерія Фішера $F_{\text{таб}} = 4,4139$.

Оскільки $F > F_{\text{таб}}$, то отримана модель достовірна з ймовірністю 0,95.

Третя частина таблиці містить значення вільного коефіцієнта регресії $a_0 = -661,47134$ та значення параметра $a_1 = 0,547813$.

Порівняємо одержані t -критерії для коефіцієнтів моделі з табличним значенням критерію Стюдента на рівні значимості 0,95 та числом ступенів вільності $n-k = 18$; $t_{\text{таб}} = 2,1009$, $t_{a_1} = 12,2732$, $t_{a_0} = -2,6265$.

Так як $t_{a_1} > t_{\text{таб}}$, то отримане значення коефіцієнта a_1 достовірне з ймовірністю 0,95.

Оскільки $t_{a_0} < t_{\text{таб}}$, то коефіцієнт a_0 статистично дорівнює 0. Достовірним є значення коефіцієнта a_1 згідно критерію Стюдента.

Для отриманих даних рівняння регресії має наступний вигляд:

$$Y = 0,547813 - 661,47134x$$

Побудуємо відповідні графіки, згідно отриманих результатів та визначимо вигляд математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі (рис. 2.19).

Згідно отриманих результатів та визначення вигляду математичної функції, що описує зв'язки між змінними моделі Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором ВРП (валовий регіональний продукт, млн. грн.) можна стверджувати, що найкращою функцією є поліноміальна функція представлена рівнянням:

$$y = -1E-08x^3 + 0,0003x^2 - 1,7952x + 4206,2, \\ R^2 = 0,956.$$

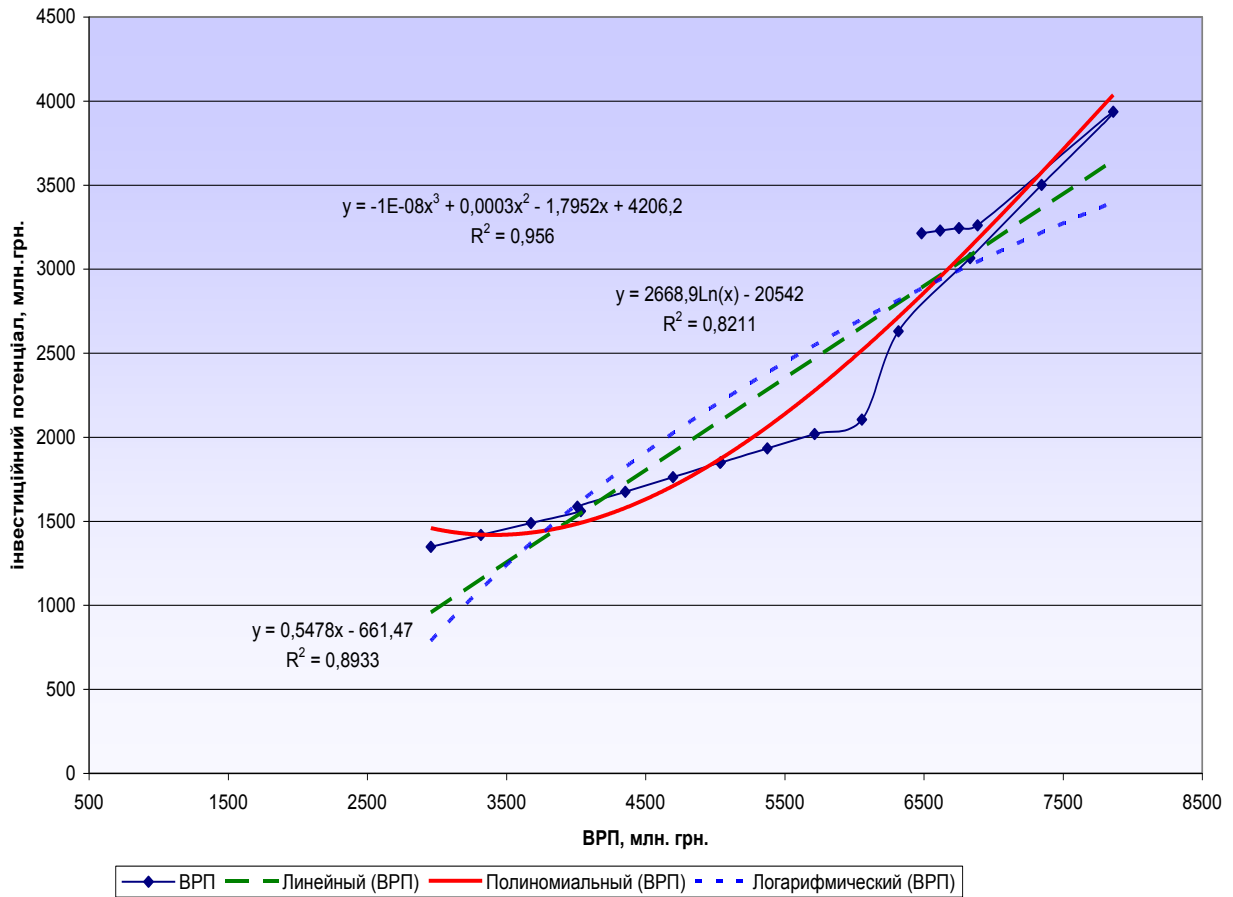

Рис. 2.19. Графік залежності між показником Y (інвестиційним потенціалом регіону, млн. грн.) та незалежним фактором ВРП (валовий регіональний продукт, млн. грн.)

Відповідно до проведеного дослідження на основі кореляційного аналізу можна стверджувати, що такі незалежні фактори як ВРП (X_1 , валовий регіональний продукт, млн. грн.), X_2 (наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн.), X_3 (інвестиції в основний капітал, тис. грн.), X_4 (загальна сума витрат на науково-технічну діяльність, тис. грн.), X_5 (мінімальна заробітна плата, грн.), X_6 (місячний прожитковий мінімум, грн.) необхідно включити в багатofакторну модель.

При побудові багатofакторної моделі важливим моментом є визначення функції f , яка задає форму залежності та відбір для включення в модель залежних факторів.

Основні етапи побудови регресійної моделі для заданого показника Y [6, с. 79]:

1. Відбір системи факторів X_i , які впливають на показник Y на основі змістовного аналізу задачі. Побудова матриці коефіцієнтів кореляції Y та X_i .
2. Побудова регресійної моделі.
3. Оцінка якості моделі.
4. Оцінка впливу окремих факторів на показник Y .

Прогнозна регресійна модель інвестиційного потенціалу регіону матиме вигляд

$$Y_i = f(X_1, \dots, X_n) + e_i = Y_{pi} + e_i, \quad (2.10)$$

де Y_i – інвестиційний потенціал регіону.

Y_{pi} – розрахункова залежна змінна;

X_1, \dots, X_n – фактори впливу на показник IPR;

$f(X)$ – математична функція;

i – порядковий номер вибірки;

n – номер вибірки;

e_i – стохастична змінна, яка описує вплив неврахованих у моделі факторів.

При цьому вибірка X_1, \dots, X_n повинна задовольняти основним вимогам [177, с. 266]:

- кожен з факторів повинен бути обґрунтований теоретично;
- у перелік факторів доцільно включати тільки найважливіші фактори, які здійснюють суттєвий вплив на досліджуваний показник, при цьому кількість факторів не повинна перевищувати однієї третьої довжини часового ряду;
- фактори не повинні бути лінійно залежні, однак повинні бути взаємопов'язані та корельовані.

Рівняння регресійної моделі матиме вигляд лінійної залежності:

$$Y = b_0 + b_1 X_1 + b_2 X_2 + b_3 X_3 + b_4 X_4 + b_5 X_5 + b_6 X_6, \quad (2.11)$$

де b_0 вільний член;

b_1, b_2, \dots, b_6 – коефіцієнти при факторах, обчислення яких може бути виконане методом найменших квадратів.

Для обчислення коефіцієнтів регресії скористаємось методом найменших квадратів та задачею мінімізації суми квадратів залишків [134, с. 76], [91, с. 60, 61]:

$$\min_{b_i} \sum_{t=1}^n (y^t - y'^t)^2 \equiv \min_{b_i} \sum_{t=1}^n \left(y^t - \sum_{i=0}^k b_i X_i^t \right)^2 \quad (2.12)$$

У матричному вигляді оцінки коефіцієнтів (матриця коефіцієнтів A) записується у вигляді:

$$A = (X'X)^{-1} X'Y$$

Щоб знайти оцінки коефіцієнтів, сформуємо вихідні матриці X та Y . Матриця X складається з 7-ми стовпців: 1-й складається з 1 (так як у моделі присутній вільний член), а інші 6-ть із вибірових значень факторів X_1 (валовий регіональний продукт, млн. грн.), X_2 (наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн.), X_3 (інвестиції в основний капітал, тис. грн.), X_4 (загальна сума витрат на науково-технічну діяльність, млн. грн.), X_5 (мінімальна заробітна плата, грн.), X_6 (місячний прожитковий мінімум, грн.). Матриця Y (Y - інвестиційний потенціал Полтавського регіону) складається з вибірових значень фактору Y . Таким чином маємо наступні матриці:

$$Y = \begin{pmatrix} 1348 \\ 1418,88 \\ 1489,76 \\ 1560,64 \\ 1586,51 \\ 1674,63 \\ 1762,75 \\ 1850,87 \\ 1847,54 \\ 1933,44 \\ 2019,34 \\ 2105,24 \\ 2629,77 \\ 3065,35 \\ 3500,93 \\ 3936,51 \\ 3259,81 \\ 3244,26 \\ 3228,7 \\ 3213,15 \end{pmatrix} \quad X = \begin{pmatrix} 1 & 2957,13 & 780,9 & 422784 & 4678,1 & 205 & 342 \\ 1 & 3316,21 & 947,2 & 549083 & 5609,4 & 205 & 355,49 \\ 1 & 3675,29 & 1384,8 & 707185 & 5888,8 & 216 & 362,23 \\ 1 & 4034,37 & 1570,6 & 1157824 & 6818,3 & 237 & 362,23 \\ 1 & 4010,25 & 1155 & 538190 & 6154,7 & 262 & 382 \\ 1 & 4353,25 & 1444,6 & 779183 & 5772,7 & 290 & 423 \\ 1 & 4696,25 & 1949,9 & 971183 & 9723,1 & 317 & 423 \\ 1 & 5039,25 & 2104 & 1420026 & 13208,8 & 332 & 423 \\ 1 & 5034,75 & 1482,8 & 705714 & 6500,4 & 350 & 453 \\ 1 & 5374,75 & 1763,9 & 953019 & 8149,6 & 350 & 465 \\ 1 & 5714,75 & 2273,7 & 1066838 & 8120,9 & 375 & 465 \\ 1 & 6054,75 & 2543,8 & 2034221 & 10375,3 & 383 & 472 \\ 1 & 6316,75 & 1856,2 & 863967 & 8261 & 400 & 492 \\ 1 & 6831,42 & 2241,1 & 1250027 & 9631,6 & 420 & 525 \\ 1 & 7346,08 & 2889,7 & 1677549 & 10124,1 & 440 & 525 \\ 1 & 7860,75 & 3395,3 & 2880600 & 14055,6 & 460 & 532 \\ 1 & 6886,625 & 2807,5 & 1325487 & 11204,6 & 515 & 592 \\ 1 & 6751,875 & 3161,8 & 1879932 & 13123,4 & 525 & 605 \\ 1 & 6617,125 & 3980,6 & 2452154 & 13639,6 & 525 & 607 \\ 1 & 6482,375 & 4260 & 3182257 & 15904,9 & 565 & 626 \end{pmatrix}$$

Результат обчислення транспонованої матриці X' :

	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	2957.13	3316.21	3675.29	4034.37	4010.25	4353.25	4696.25	5039.25	5034.75	5374.75	5714.75	6054.75	6316.75	6831.42	7346.08	7860.75	6886.625	6751.875	6617.125	6482.375
	780.9	947.2	1384.8	1570.6	1155	1444.6	1949.9	2104	1482.8	1763.9	2273.7	2543.8	1856.2	2241.1	2889.7	3395.3	2807.5	3161.8	3980.6	4260
	472784	549083	707185	1157824	538190	779183	971183	1420026	705714	953019	1066838	2034221	863967	1250027	1677549	2880600	1325487	1879932	2452154	3182257
	4678.1	5609.4	5888.8	6818.3	6154.7	5772.7	9723.1	13208.8	6500.4	8149.6	8120.9	10375.3	8261	9631.6	10124.1	14055.6	11204.6	13123.4	13639.6	15904.9
	205	205	216	237	262	290	317	332	350	350	375	383	400	420	440	460	515	525	525	565
	342	355.49	362.23	362.23	382	423	423	423	453	465	465	472	492	525	525	532	592	605	607	626

Результат добутку матриць $X'X$:

	20	109354	43993.4	2.7E+07	186944.9	7372	9431.95
	109354	6.37E+08	2.62E+08	1.6E+11	1.09E+09	43088234	5.4E+07
	43993.4	2.62E+08	1.15E+08	7.3E+10	4.68E+08	18146628	2.2E+07
	26867223	1.62E+11	7.27E+10	4.8E+13	2.96E+11	1.12E+10	1.4E+10
	186944.9	1.09E+09	4.68E+08	3E+11	1.95E+09	74974656	9.3E+07
	7372	43088234	18146628	1.1E+10	74974656	2959946	3668698
	9431.95	53738822	22262397	1.4E+10	92819854	3668698	4602064

Результат обчислення оберненої матриці $(X'X)^{-1}$:

$$(X'X)^{-1} = \begin{array}{|c|c|c|c|c|c|c|} \hline 28.8855 & -0.0008 & 0.0018 & 0.0000 & -0.0006 & 0.1255 & -0.1452 \\ \hline -0.0008 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 \\ \hline 0.0018 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 \\ \hline 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 & 0.0000 \\ \hline -0.00057 & 1.66E-08 & -6E-08 & -6.8E-11 & 4.75E-08 & -2.5E-06 & 2.5E-06 \\ \hline 0.125453 & -5.3E-06 & -3.3E-06 & 4E-09 & -2.5E-06 & 0.00066 & -0.00067 \\ \hline -0.14524 & 3.49E-06 & -6.8E-06 & 2.4E-09 & 2.54E-06 & -0.00067 & 0.00076 \\ \hline \end{array}$$

Обчислимо добуток матриць $X'Y$, та отримаємо наступний результат:

$$X'Y = \begin{array}{|c|} \hline 46676.1 \\ \hline 2.8E+08 \\ \hline 1.2E+08 \\ \hline 7.2E+10 \\ \hline 4.8E+08 \\ \hline 1.9E+07 \\ \hline 2.3E+07 \\ \hline \end{array}$$

Добуток двох останніх матриць дає результат обчислення коефіцієнтів

$A = (X'X)^{-1} X'Y$, одержуємо наступну матрицю коефіцієнтів:

$$A = \begin{array}{|c|} \hline -3061.08 \\ \hline 0.4774692 \\ \hline -0.047203 \\ \hline 0.0002181 \\ \hline 0.0141583 \\ \hline -10.98838 \\ \hline 13.810543 \\ \hline \end{array}$$

Використавши методи економетричного аналізу, отримали наступне рівняння регресії:

$$Y = -3061,08 + 0,4775 X_1 - 0,4772 X_2 + 0,0002 X_3 + 0,0142 X_4 - 10,988 X_5 + 13,81 X_6$$

Для перевірки адекватності та коректності отриманої прогнозної моделі проаналізуємо наступні параметри:

- коефіцієнт детермінації:

$$R^2 = \frac{(\sum (y_i - \bar{y})(\hat{y}_i - \bar{y}))^2}{\sum (y_i - \bar{y})^2 \sum (\hat{y}_i - \bar{y})^2}; \quad (2.13)$$

$$R^2 = 0,9316;$$

- коефіцієнт множинної кореляції:

$$R = \sqrt{R^2} ;$$

$$R = 0,9352;$$

- стандартна похибка

$$SE = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (Y_i - Y'')^2}{n - k - 1}} , \quad (2.14)$$

$$SE = 261,905.$$

Значення коефіцієнта детермінації становить $R^2 = 0,9316$, що вказує на високий ступінь наближеності лінії регресії за шкалою Чеддока, пояснює 93,16 % дисперсії результуючого показника та свідчить про можливість отримання якісного прогнозу. А відповідно 6,84 % характеризують вплив інших, не врахованих у моделі факторів.

Наближення отриманого сукупного коефіцієнта кореляції до одиниці у побудованій моделі ($R = 0,94$) вказує на наявність тісного взаємозв'язку між визначеними факторами та результуючим показником *IPR*.

Значний вклад у зростання рівня інвестиційного потенціалу здійснюють фактори X_6 , X_1 , X_4 та X_3 . Отримане значення показника $X_1 = 0,4775$ вказує, що при збільшенні значення фактору X_1 на 1 %, відбувається збільшення показника інвестиційного потенціалу регіону на 0,4775 млн. грн. Окрім того, аналіз отриманих від'ємних значень стандартизованих регресійних коефіцієнтів факторів X_2 , X_5 , вказує, що із їх збільшенням значення Y зменшується.

Результати статистичних обчислень, вказують що визначена стандартна похибка для запропонованої прогнозної моделі складає 261,9 або 11,2 %, тобто модель якісна.

Статистичну значимість моделі перевіримо відповідно до наступної послідовності [6, с. 55]:

1. Перевірка методом F-тесту, який дозволяє дослідити значимість досліджуваної регресії.
2. Якщо регресія статистично значима, то для подальшого аналізу використовуються t-тести окремих коефіцієнтів регресії, який дозволяє виявити вплив досліджуваної змінної X_i на параметр Y за умови, що всі інші фактори залишаються незмінними.

Проаналізуємо значимість регресії за допомогою F-тесту, метою якого є перевірка гіпотези H_0 про статистичну незначимість рівняння регресії, для чого порівнюється значення розрахункового (фактичного) $F_{\delta i \zeta \delta}$ та табличного $F_{\text{таб}}$ значень F-критерію Фішера. При цьому $F_{\delta i \zeta \delta}$ визначається із співвідношення

$$F_{\delta i \zeta \delta} = \frac{\sum \frac{(\hat{y} - \bar{y})^2}{m}}{\sum \frac{(y - \hat{y})^2}{n - m - 1}} = \frac{r_{xy}^2}{1 - r_{xy}^2} \cdot \frac{n - m - 1}{m}, \quad (2.15)$$

де n – число розмір вибірки;

m – число параметрів при змінних.

$F_{\delta \delta \delta \delta}$ характеризує максимально можливе значення критеріїв під впливом випадкових факторів зі ступенями свободи $k_1 = 6$, $k_2 = 13$.

Отримане значення $F_{\delta i \zeta \delta} = 16,9$ та відповідне йому $F_{\text{таб}} = 2,92$ задовольняє нерівність $F_{\delta i \zeta \delta} < F_{\delta \delta \delta \delta}$, а отже на рівні значимості $p = 0,05$ запропонована економіко-математична модель є статистично значимою.

Проаналізуємо значимість коефіцієнтів регресії за критерієм Стюдента. Відповідно до значень t -критерію висувається гіпотеза H_0 про випадковий характер показників, тобто незначну їх відмінність від нуля. Доведення гіпотези здійснюється за допомогою співставлення значень критерію $t_{\delta i \zeta \delta}$ для оцінюваних коефіцієнтів регресії ($t_{\delta i \zeta \delta} = \frac{b_i}{s_{b_i}}$) та $t_{\delta \delta \delta \delta}$ – максимально можливого

значення критерію під впливом випадкових факторів при заданих ступенях свободи $k = 13$.

Відповідно до отриманих даних коефіцієнти регресії b_0 , та b_1 є статистично значимими на рівні значимості $p = 0,05$. Значення інших коефіцієнтів регресії – статистично незначимі на рівні значимості $p = 0,05$ (так як значення $t(b_2) = - 0,13$, $t(b_3) = 0,73$, $t(b_4) = 0,25$, $t(b_5) = - 1.63$, $t(b_6) = 1,9$ менші ніж $t(13) = 2,91$).

Перевіримо значимість коефіцієнта детермінації R^2 за допомогою F -критерію Фішера. При цьому фактичне значення $F_{\delta i \zeta \delta}$ визначимо за формулою

$$F_{\delta i \zeta \delta} = \frac{R^2}{1 - R^2} \cdot \frac{n - m - 1}{m} \quad (2.16)$$

У нашому випадку $F_{\delta i \zeta \delta} = 29,5$. Порівнюючи отримане значення з $F_{\delta \delta \delta \delta}(1,18) = 4,41$ можемо стверджувати про статистичну значимість коефіцієнта детермінації на рівні значимості $p = 0,05$.

Аналіз коефіцієнту детермінації для кожного з факторів вказує досить високий взаємозв'язок між змінними, що входять до складу моделі.

Розрахунок прогнозних значень факторів $X_1 \dots X_6$, а також розрахунок економічної моделі за допомогою прикладних програм міститься у графічному вигляді в додатках (додаток В, Г).

Висновки до розділу 2

Таким чином, на основі проведеного економічного аналізу сучасного стану та динаміки розвитку інвестиційного потенціалу Полтавської області, правомірно зробити наступні висновки.

1. Процес розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону характеризується стабільністю, послідовністю та залежністю від загальної

економічної ситуації в державі. Фінансова криза 2008 року позначилася на основних економічних показниках, які визначають інвестиційний потенціал регіону.

2. Аналіз факторів, які впливають на залучення іноземних інвестицій в регіон показав, що на вибір інвесторами об'єктів для інвестування в регіоні здійснюють вплив як загальнодержавні фактори, характерні для всіх адміністративно-територіальних одиниць, так і регіональні – притаманні лише даній місцевості. Фактори можуть здійснювати сприятливий вплив і відігравати позитивну роль у формуванні інвестиційної привабливості регіону, і відповідно можуть бути негативними та несприятливо характеризувати інвестиційне середовище регіону.

3. Для економіки України характерною є загальна позитивна динаміка надходжень інвестицій. Це обумовлено наявністю на її території сукупності позитивних природно-географічних, економічних, соціальних, політико-правових, екологічних та технічних чинників, які характеризують її сукупний потенціал.

4. Розвиток інвестиційного потенціалу регіонів України можливий лише в умовах існування єдиної загальнодержавної економічної політики та взаємоузгодженості у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

5. Проведення функціонально-комплексної оцінки пріоритетності напрямів розвитку інвестиційного потенціалу свідчить про закономірний рух його розвитку. Розроблена економіко-математична модель прогнозування розвитку інвестиційного потенціалу дозволила визначити, що найбільше на об'єкт моделювання впливають: місячний прожитковий мінімум, валовий регіональний продукт, загальна сума витрат на науково-технічну діяльність та інвестиції в основний капітал.

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

3.1. Організаційно-правове забезпечення державної політики зростання інвестиційного потенціалу регіонів України

Проведене дослідження в 1 розділі дисертаційної роботи дало змогу надати наступне визначення поняття «регіональна економічна політика»: регіональна економічна політика - це функціональний нормативно-правовий та економічний вплив органів центральної та регіональної влади на економічну систему адміністративно-територіальної одиниці країни, який має на меті раціоналізацію суспільно-виробничих відносин та відображає сукупність інтересів населення регіону.

Враховуючи, що метою дослідження є обґрунтування конкретних пропозицій для розвитку інвестиційного потенціалу, необхідно розглянути інвестиційну складову регіональної політики. Оскільки, інвестиційна політика є однією з форм економічної, то державна інвестиційна політика – це функціональний нормативно-правовий та економічний вплив органів центральної влади на економічну систему адміністративно-територіальної одиниці країни, який корегується суб'єктом впливу в залежності від обраної стратегії і має на меті створення необхідних умов для вкладення фінансових активів усіма видами інвесторів в основний та оборотний капітал суб'єктів господарської діяльності.

Відповідно до Господарського кодексу України, інвестиційна політика є одним з основних напрямів економічної політики держави, вона спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як

пріоритетний напрямок структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним [34, ст. 10].

Предметом регіональної політики будь-якої держави є цілеспрямований розвиток її регіонів на основі конструктивного вирішення пріоритетних проблем адміністративно-територіальних одиниць. Як визначено Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» у ст. 2, стимулювання розвитку регіонів здійснюється з метою забезпечення їх сталого розвитку та ефективного використання наявного економічного потенціалу, природних та інших ресурсів; на засадах програмно-цільового підходу до розв'язання проблем соціально-економічного розвитку, створення сприятливого інвестиційного середовища в регіонах.

Державне регулювання інвестиційних процесів здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики та вдосконалення відповідних секторів функціонування держави. Воно базується на аналізі показників економічного і соціального розвитку України та її регіонів, державних і регіональних програмах розвитку економіки, використовуючи державний і місцевий бюджети в межах передбачених обсягів для державного фінансування інвестиційної діяльності, розвитку інвестиційного потенціалу, покращення інвестиційного клімату та розвитку окремих депресивних територій, які потребують додаткового державного втручання в процеси їх регулювання.

Держава має право створювати пільгові умови для здійснення інвестиційного процесу інвесторам, які реалізують суспільно значимі проекти, тобто активізувати додаткове фінансове джерело для підтримки функціонування стратегічно важливих напрямів соціально-економічної діяльності держави та регіону. Державне регулювання інвестиційної діяльності полягає в управлінні державними інвестиціями, а також у регулюванні умов інвестиційної діяльності та контролі за її здійсненням усіма інвесторами й учасниками інвестиційної діяльності за допомогою нормативного

регулювання, застосування різних форм, методів оцінки та аналізу цих складних процесів. Управління державними інвестиціями здійснюється державними органами влади та органами місцевого самоврядування і полягає у плануванні та визначенні умов та пріоритетів інвестування з використанням бюджетних та позабюджетних коштів держави. В Україні порядок державного управління інвестиційною діяльністю визначається Концепцією регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки, Законом України «Про інвестиційну діяльність», Програмою розвитку інвестиційної діяльності на 2002-2010 роки, Концепцією вдосконалення державного регулювання господарської діяльності, Концепцією державної регіональної політики, а також Законом України «Про захист іноземних інвестицій на Україні», Законом України «Про режим іноземного інвестування» та іншими нормативно-правовими актами.

Концепцією регулювання інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки (останні зміни внесені Постановою КМУ № 158 від 15.02.2002) зокрема, передбачено, що першочерговими напрямками пріоритетного інвестування є розвиток паливно-енергетичного комплексу і впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій; соціальної сфери, розширення і нарощування обсягів виробництва товарів широкого вжитку та послуг для населення, а також конкурентоспроможної продукції, що поставляється на експорт; розвиток агропромислового комплексу.

Згідно з Концепцією, в основу державного регулювання інвестиційної діяльності покладено такі принципи.

1. Послідовної децентралізації інвестиційного процесу;
2. Збільшення частки внутрішніх (власних) коштів суб'єктів господарювання у фінансуванні інвестиційних проектів;
3. Перенесення центру ваги з безповоротного бюджетного фінансування у виробничій сфері на кредитування;

4. Виділення бюджетних коштів переважно для реалізації державних пріоритетів, програм (проектів), спрямованих на здійснення структурної перебудови економіки, за адресним принципом;

5. Фінансування об'єктів, будівництво яких знову розпочинається за рахунок бюджетних коштів, як правило, на конкурсній основі.

Положення Концепції мають враховуватись державними органами управління під час формування щорічних державних програм економічного і соціального розвитку України, розроблення та вдосконалення нормативних актів з питань інвестиційної діяльності.

Бюджетні інвестиції є одним з найважливіших важелів державного регулювання соціально-економічного розвитку держави враховуючи їх обсяги та оперативність фінансової маси. Бюджетні кошти можуть надходити з державного та місцевого фондів, тому важливим є визначення ступеню їх збалансованої взаємодії з метою врегулювання економічного, зокрема інвестиційного розвитку регіону, який повинен базуватися на об'єктивних дослідженнях стану регіону та його участі в загальних процесах функціонування держави.

На сьогоднішній день в законодавстві не визначено поняття «бюджетні інвестиції», що не дає можливості повного розуміння процесів, що досліджуються та ускладнює пошук шляхів для формування ефективного механізму бюджетного інвестування.

Проведене дослідження дало нам змогу дійти до висновку, що бюджетні інвестиції – це заплановані та сформовані державою фінансові ресурси, направлені на реалізацію затверджених програм комплексного розвитку загального внутрішнього середовища держави на усіх рівнях його функціонування [145, с. 146].

В сучасних умовах розвитку економіки важливими напрямками для покращення її стану є вдосконалення законодавства, пошук механізму для збалансування державних та регіональних інтересів при фінансуванні регіональних програм розвитку, програм підвищення інвестиційної

привабливості регіонів. Бюджетні інвестиції мають стати основою для створення умов для широкого й ефективного залучення інвестицій, адже підвищення інвестиційного потенціалу регіонів можна досягти внутрішніми зусиллями, що надасть в майбутньому можливості для регіонального розвитку, і відповідно розвитку всієї держави в результаті чого підвищиться надійність вкладання фінансових ресурсів та ступінь отримання економічного ефекту усіма видами інвесторів.

Регіональну політику можна розглядати на двох рівнях: на макро- та на мезорівні. На рівні держави регіональна політика втілюється в нормативно-правовому регулюванні, направленому на розвиток регіонів, при якому суб'єктами управління є органи державної влади. На рівні регіону регіональна політика реалізується завдяки нормативно-правовим актам локальної дії, вплив яких розповсюджується на територію відповідного адміністративно-територіального утворення та в якості суб'єкта управління виступають місцеві органи влади.

Пріоритетами державної інвестиційної політики повинні бути модернізація виробництва і його структурна перебудова, підвищення конкурентоспроможності виробництва як регіонального, так і загальнодержавного значення, сприяння надходженню інвестицій в економіку держави, становлення інноваційно-орієнтованої моделі розвитку сучасної економіки, активізація участі України в економічних процесах на світовому рівні.

Конкретизуючи зміст регіональної інвестиційної політики можна сформулювати такі основні напрями державної інвестиційної політики:

- розвиток інвестиційного потенціалу;
- створення сприятливого інвестиційного клімату;
- підвищення інвестиційної привабливості регіонів.

В якості елементів, які складають ці напрями, виступають,
щодо розвитку інвестиційного потенціалу:

- підвищення ефективності використання наявних економічних ресурсів;

- стимулювання розвитку виробництва та відповідно збільшення валового регіонального продукту регіону;

- стимулювання інноваційної діяльності;

- побудова раціональної моделі використання наявного потенціалу регіону;

в напрямку створення сприятливого інвестиційного клімату:

- вдосконалення нормативно-правового регулювання, усунення колізій та недоліків законодавства, підвищення довіри інвесторів до економіки України;

- протидія корупції, яка є одним з основних факторів, які перешкоджають надходженню прямих іноземних інвестицій в економіку країни;

- посилення ролі держави як гаранта нормативно-правового регулювання суспільних відносин, побудова інвестиційної політики на принципах публічності, відкритості та гласності;

- підвищення механізму захисту прав інвесторів через зміну законодавства;

- забезпечення рівних конкурентних умов господарювання для усіх видів інвесторів, незалежно від форми їх власності, неутручання в приватні бізнесові відносини учасників інвестиційного процесу;

- лібералізація ринків інвестиційних проектів шляхом спрощення отримання необхідного пакету документів для іноземних інвесторів;

- сприяння становленню сучасної інституційної інфраструктури ринку, яка б забезпечила ефективну трансформацію національних заощаджень в інвестиції у виробництво;

в сфері підвищення інвестиційної привабливості економіки:

- проведення ґрунтовного аналізу та оцінки різних видів ресурсів держави, виявлення галузей, які потребують найбільшої допомоги та мають істотній вплив на економічний розвиток держави;

- оптимізація взаємоузгодженості інвестиційного потенціалу регіону та інвестиційного клімату регіону з метою взаємної адаптації цих процесів до їх потреб та можливостей;

- активізація участі України в світових економічних процесах з метою створення позитивного міжнародного іміджу держави.

Необхідною умовою розвитку соціально-економічного розвитку держави є посилення соціальної спрямованості інвестиційної діяльності країни, пріоритет інвестицій в людський капітал. При цьому основними напрямками державного інвестування повинні стати: розв'язання проблеми розвитку соціальної інфраструктури, залучення капіталу недержавного сектору для розв'язання пріоритетних задач соціально-економічного розвитку країни; підвищення ефективності діяльності державного сектору економіки; створення умов для нарощування інвестиційного потенціалу підприємств та регіонів шляхом розробки та впровадження програм реструктуризації підприємств, зменшення оподаткування та чітке визначення задач і напрямів реконструкторизації виробництва в інноваційному напрямку.

Однією з умов ефективного державного регулювання є врахування при його здійсненні розуміння цілісності та єдності процесів соціально-економічного розвитку держави з аналогічними процесами на регіональному рівні.

Зобразимо схематично взаємоузгодженість та взаємопов'язаність органів державної та місцевої влади при управлінні розвитком регіону, а також результатів їх діяльності (рис. 3.1).

Раціональна та ефективна регіональна економічна політика держави повинна стимулювати розвиток депресивних територій, проте вони не повинні існувати лише за рахунок субсидій та фінансової допомоги. Необхідно покращувати розвиток таких регіонів за рахунок підвищення ефективності використання власних можливостей, а не лише за рахунок державних джерел фінансування [148, с. 35].

Рис. 3.1. Схема цілісності регіонального та загальнодержавного регулювання соціально-економічним розвитком регіону

Сучасні інтеграційні процеси ставлять задачу розробки та втілення більш дієвого механізму розвитку регіонів, який би міг спиратись на досягнення зарубіжних країн в цьому напрямі. Одним з головних завдань покращення таких механізмів є стимулювання регіонального розвитку через більш ефективну та узгоджену діяльність управлінського апарату відповідних адміністративно-територіальних одиниць, яка була б направлена на розвиток виробничого, інвестиційного, соціального-економічного потенціалу кожної території.

Основними принципами, на які повинна спиратися оптимальна регіональна політика, повинні стати:

1. Вдосконалення законодавства України, зокрема, в сфері інвестування, яке мало б на меті проведення послідовної та прозорої регіональної політики.
2. Підтримка депресивних територій, залучення інвестицій в такі регіони, стримане субсидювання.
3. Розвиток ринкової інфраструктури, збільшення кількості робочих місць.
4. Державна підтримка регіональної фінансової інфраструктури.
5. Пошук шляхів для створення регіонального економічного балансу.

3.2. Розробка регіональної програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону (на прикладі Полтавської області)

Регіональна інвестиційна політика - це реалізація обраної стратегії по залученню інвестицій в економіку регіону. Результатом її раціонального впровадження повинен бути сталий соціально-економічний розвиток в частині впливу фінансових ресурсів інвестиційного походження на об'єкти інвестицій та опосередкований вплив на загальний розвиток в цілому. Головною метою інвестиційної політики є розвиток інвестиційного потенціалу регіону, створення сприятливого інвестиційного клімату та як результат взаємодії суті обох вищезазначених категорій покращення стану інвестиційної привабливості регіону.

Державне регулювання регіонального розвитку за допомогою економічного механізму здійснюється як на державному рівні, так і на регіональному. Державні органи повинні здійснювати регулювання процесів регіонального розвитку завдяки створенню нормативно-правової бази загальнодержавного масштабу, та відповідних їй програм економічного

розвитку, метою реалізації яких є організація виробництва в масштабах країни, вирішення великих екологічних і соціальних проблем, організація міжрегіональних та міждержавних економічних зв'язків.

Регіональні органи управління задіють механізм реалізації регіональної політики на локальному рівні шляхом оптимізації використання місцевих ресурсів, раціоналізації функціонування господарств, вирішення місцевих проблем економічного, соціального, екологічного характеру.

Специфічні умови існування регіону та його особлива структура потенційних можливостей вимагають адаптувати до цього структуру регіональної політики. Тому регіональна політика для свого успішного впровадження повинна бути повністю узгоджена з регіональними особливостями.

Розглянемо більш докладніше механізм регулювання соціально-економічного розвитку на рівні регіону. На регіональному рівні одним з головних його елементів є розробка та впровадження регіональних програм, направлених на покращення функціонування певного сектору економіки.

Проаналізувавши основні чинники, які характеризують стан інвестиційної привабливості Полтавського регіону, розробивши економіко-математичну модель прогнозування ефективного розвитку інвестиційного потенціалу регіону, пропонуємо авторську програму розвитку інвестиційного потенціалу Полтавської області, яка враховує передумови та загрози, існуючі в цьому регіоні (додаток Д).

Головною метою програми є створення оптимальної схеми пріоритетів, економіко-правових інструментів, необхідних дій для розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону. Програма має на меті досягнути необхідного рівня інвестиційної привабливості шляхом стимулювання розвитку інвестиційного потенціалу, що спричинить активізацію залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій в економіку Полтавського регіону. Кінцевою метою програми є можливість стимулювання економіки Полтавського регіону шляхом розвитку інвестиційного потенціалу, що надасть необхідний поштовх

до позитивних змін та оптимізації економічних процесів. В інноваційному аспекті розроблена програма спрямована на забезпечення розвитку та використання можливостей науково-технічного потенціалу Полтавської області, який є одним з основних джерел, що стимулюють інвестиційний потенціал.

Програма розвитку інвестиційного потенціалу Полтавської області заснована на таких принципах:

- принцип цілісності, який характеризується взаємоузгодженістю існуючої нормативно-правової бази України з Програмою розвитку інвестиційного потенціалу;

- принцип об'єктивності, який полягає в використанні для розробки Програми тільки реальних чинників детермінації економічного процесу;

- принцип верховенства загальнодержавних інтересів, який виражений в збереженні напряму дії усіх створених програм розвитку на шляху реалізації основних пріоритетів обраної стратегії розвитку України;

- принцип правового забезпечення нормативною базою економічної самостійності регіонів з подальшою підтримкою децентралізації регіональних владних повноважень;

- принцип екологічного збереження існуючого рівня навколишнього середовища;

- принцип соціальності, який виражений в першочерговому вирішенні проблеми існування суспільства завдяки позитивним перетворенням соціально-економічного благоустрою держави;

- принцип актуальності, що полягає в адаптованості ідей Програми до реально існуючого стану соціально-економічного середовища Полтавського регіону;

- принцип ефективності, який забезпечений намаганням оптимізації дієвої структури Програми;

- принцип реалістичності, виражений в реальній можливості реалізації провідних ідей запропонованої Програми;

- принцип системності, який реалізується в наявності чіткої структури складових елементів Програми;

- принцип послідовності, який реалізується завдяки логічній побудові дієвих структурних елементів Програми.

Розглянемо далі основні напрями реалізації Програми розвитку інвестиційного потенціалу Полтавської області.

Важливим напрямом забезпечення зростання інвестиційного потенціалу Полтавського регіону є створення механізму пільгового кредитування сільгоспвиробників. Такий механізм передбачає створення спеціальних програм кредитування виробників сільськогосподарської продукції, заснований на адаптуванні структури кредитного договору до особливостей їх діяльності, пов'язаної насамперед з сезонністю виробництва та потребою в зменшенні кредитного навантаження на початкових етапах користування кредитом. Передбачається, що фінансово-кредитною платформою для реалізації запропонованого механізму будуть фінансово-кредитні організації регіонального походження, які в процесі виконання покладеної на них функції реалізують свої потенційні можливості, чим забезпечать додатковий розвиток інвестиційного потенціалу регіону.

Стимулювання діяльності та створення нових науково-дослідних інститутів з пріоритетом напрямку досліджень в галузі сільського господарства, інженерії, тваринництва та рослинництва забезпечить інноваційними ідеями розвиток сільського господарства, як провідної галузі економіки Полтавського регіону шляхом впровадження новостворених ідей та механізмів, які оптимізують його діяльність.

Підтримка діяльності приватних селянських фермерських господарств, шляхом створення пільгових умов їх діяльності скоротить відтік людського капіталу з сільської місцевості, та забезпечить розвиток приватного фермерства, як однієї зі складових інвестиційних ресурсів регіону. Враховуючи позитивну дію попереднього механізму реалізації програми, відмітимо, що наступним кроком в стимулюванні приватного фермерства буде організація кооперативів.

Напрямок їх діяльності повинна бути оптимізація збуту сільськогосподарської продукції фермерських господарств, що призведе до збалансування всього виробничого процесу в цілому завдяки досягненню ним предкінцевої стадії, тобто можливості реалізувати виготовлену продукцію.

Забезпечення інформатизацією сільгоспвиробників щодо використання новітніх досягнень в галузі тваринництва та рослинництва. Це надасть їм змогу вільно користуватися новітньою інформацією в галузі сільського господарства та використовувати її на практиці, що забезпечить стійкість та прогресивність процесу виробництва.

Завдяки стимулюванню збільшення чисельності сільського населення шляхом створення позитивних умов його життєдіяльності, забезпечення належного рівня соціального захисту, відновиться розвиток необхідного людського ресурсу для відновлення виробничого потенціалу сільських територіальних одиниць, основним напрямом діяльності яких є сільське господарство, що в свою чергу забезпечить оптимальну економічну взаємодію міських та сільських територіальних утворень.

Сприяння створенню малих та середніх підприємств, напрямом діяльності яких є виробництво мінеральних добрив, надасть можливість локально забезпечити необхідною сировиною процесу сільгоспвиробничого напрямку, що підвищить їх продуктивність.

В свою чергу, сприяння створенню та розвитку підприємств, напрям діяльності яких пов'язаний з виробництвом альтернативних видів палива чи проектуванням і обслуговуванням обладнання для забезпечення цього процесу, стимулюватиме інноваційний розвиток енергозбереження при функціонуванні виробничих підприємств та надасть змогу використовувати їх відходи в продуктивних напрямках переробки, що не тільки призведе до економії фінансових ресурсів виробництва, але й збереже навколишнього середовище Полтавського регіону.

Стимулювання діяльності фінансово-кредитних установ регіонального походження, необхідне для підвищення локального рівня інвестування

бізнесових процесів надасть змогу створити у Полтавському регіону власну розвинену та потужну фінансово-кредитну платформу, діяльність якої буде максимально адаптована до його потреб.

Створення спеціальної комісії по аналізу наповненості сегментів ринку Полтавського регіону та інформаційного відділу, який би займався доведенням отриманої дослідницької інформації до інвесторів. Це надасть змогу виділити частково чи повністю не зайняті сегменти ринку Полтавської області, діяльність на яких буде приносити відповідний прибуток, підвищений завдяки слабкій конкуренції, а також забезпечить наповнення ринку новими підприємствами та організаціями.

Пошук міжрегіональних та зарубіжних ринків збуту для реалізації конкурентоспроможної продукції регіональних виробників з метою збільшення обсягів виробництва та підвищення інвестиційного потенціалу, забезпечить вигідну реалізацію виробленої продукції та створить додаткову можливість продовження співпраці регіональних виробників з підприємствами загального ринку держави та світовим ринком, що призведе до стабілізації виробничих процесів регіону та збільшенню їх потужності.

Активізація приватизації крупних виробничих об'єктів, надасть змогу відновити діяльність потужних державних підприємств, які реалізують не весь потенціал своїх можливостей, забезпечить розвиток загальної інфраструктури ринку, враховуючи відновлення своїх виробничих потужностей цими підприємствами.

Стимулювання інновацій в технологічному циклі функціонування підприємств адаптує виробництво до прогресивних тенденцій розвинених країн світу та підвищить конкурентоспроможність виробленої продукції, що забезпечить попит на неї та додатковий розвиток економіки.

Інновації є важливим джерелом розвитку будь-якого виду підприємницької діяльності, що особливо важливо в умовах постійно прогресуючого виробництва підприємств інших регіонів України та світу. Створення нової чи вдосконалення вже існуючої пільгової системи

функціонування інноваційних підприємств регіону надасть додатковий поштовх для розвитку інновацій в Полтавському регіоні шляхом збереження фінансових ресурсів у відповідному обсязі в виробничому процесі підприємства, що буде ним використано для нарощування потужностей виробництва та активізації участі у загальнодержавних ринкових процесах.

Стимулювання інновацій в області лісового господарства дозволить прагматично використовувати наявні лісові ресурси, забезпечить оптимізацію діяльності таких господарств, та надасть змогу більш раціонально корегувати обсяги споживання деревини і відповідно забезпечити збереження навколишнього середовища.

Підвищення ефективності використання водних ресурсів, забезпечить збереження та оптимальне використання унікального природного ресурсу - води, яка забезпечує значну кількість напрямів функціонування економіки регіону. В свою чергу, це гарантує стабільність водокористування в подальшому.

Інформування зацікавлених суб'єктів щодо змісту програм інвестиційного розвитку потрібна як продуктивний метод залучення інвестицій в Полтавський регіон. Вона повинна здійснювати шляхом доведення до потенційних інвесторів інформації, яка б переконувала їх в ефективності вкладання фінансових ресурсів в економіку Полтавської області.

Інформатизація та розширення функціональності державних консультаційних інвестиційних органів надасть змогу забезпечити всією необхідною інформацією інвестора, який планує вкладати кошти в Полтавський регіон, чи потребує консультації з приводу поточних питань вже задіяного інвестиційного процесу. Інформатизація повинна носити переконливий та узгоджуючий характер, направлений на доцільність вкладання інвестицій в Полтавський регіон.

Стимулювання підвищення витрат на науково-технічну діяльність підприємств та впровадження інновацій реалізується завдяки впливу створених процесів інформатизації, яка доведе до керівництва підприємств доцільність та

необхідність використання у виробництві інновацій, результатів науково-дослідних розробок та створення відділу науково-технічної діяльності при функціонуючому виробництві.

Оптимізація діяльності органів державної та регіональної влади в напрямку протидії корупції має на меті активізувати діяльність вповноважених органів влади в даному напрямі, забезпечити збалансованість державної підтримки економічної діяльності та інвестування зокрема, зберегти законність цих процесів, та зменшити корупцію як фактор, стримуючий будь який прогрес.

Збалансування та адаптація політики інвестиційного розвитку з загальною промисловою політикою та політикою збереження обраних принципів довгострокового розвитку держави, а також визначення її направленості, скорегованої в напрямку планової перебудови чи вдосконалення вже існуючого промислового ландшафту, дозволить максимально узгодити напрями стимулювання економічних та інвестиційних процесів, зберігаючи обрані стратегічні напрями розвитку Полтавського регіону.

Стимулювання інвестування в людський капітал є необхідним заходом для активізації розвитку інвестиційного потенціалу, враховуючи, що людський капітал є основою функціонування багатьох видів виробництв, а його якість є необхідною передумовою оптимізації процесу їх функціонування.

Важливою є активізація діяльності геологорозвідувальних організацій, які займаються аналізом та розробкою системи природних копалин, враховуючи унікальність даного виду виробництва. Цей захід розвитку інвестиційного потенціалу регіону необхідний, тому що розробка джерел природних ресурсів забезпечить додатковою сировиною існуючі виробництва та надасть змогу підняти ступінь ресурсної незалежності Полтавського регіону

Створення пільгових умов на заснування інвестованих бізнесових структур, діяльність яких направлена на охорону навколишнього середовища та створення і використання альтернативних систем енергоносіїв забезпечить збереження навколишнього середовища Полтавської області та задіє механізм використання виробництвами новітніх розробок в області енергозбереження.

3.3. Механізми та інструменти реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону

Враховуючи необхідність визначення сутності явища, яке досліджується, роз'яснимо сутність поняття «механізм» та «реалізація». Механізм (лат. *Mechané* - знаряддя, машина) - це система елементів, що перетворюють рух одних елементів в потрібний рух інших елементів. Реалізація (лат. *realis* - речовий, дійсний) - це впровадження в життя плану чи ідеї [162]. Адаптуючи ці визначення до мети їх використання та місця розташування у запропонованому етапі дослідження, зазначимо, що створена система елементів, завдяки задіянню руху яких впроваджується в життя запропонована програма, відображає економічну суть механізму її реалізації. Запропонований механізм діє за принципом трьох складових руху системи управління розвитком інвестиційного потенціалу:

- першочергова дія вихідного джерела руху системи, місце якого в запропонованій програмі виконують органи регіональної влади й інші зазначені організації та органи, направлена діяльність яких спричиняє рух елементів системи;
- задіяння руху елементів, підібраних для активації третьої стадії дії механізму, а саме впровадження всіх засобів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону;
- кінцева, третя стадія дії, виражена в ефекті фактичного розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону з урахуванням застосування засобів реалізації програми.

Мета дії запропонованого механізму реалізації направлена на створення умов для гармонійного розвитку визначених в програмі складової економічних процесів, активізація функціонування якої призведе до додаткових позитивних змін в економіці Полтавського регіону, та розвитку держави, як соціально-економічного інституту. Також відмітимо, що важливим є аспект узгодженості запропонованої програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону з

існуючими програмами розвитку, які реалізуються діями органів влади. Принципи та ідеї, на засадах яких побудована програма, дозволяють стверджувати, що її впровадження слугує реалізації засад загального розвитку, як категорії, та економічного розвитку, як засобу створення благополуччя держави та її народу.

Ефективність дії механізму реалізації розвитку інвестиційного потенціалу залежить від багатьох факторів, починаючи з активності впровадження запропонованих елементів програми до узгодженості та збалансованості цих дій, з врахуванням можливих змін функціонування держави як соціально-економічного інституту.

Запропонована програма може використовуватися в повному обсязі або частково шляхом включення в інші розроблені програми елементів її структури.

Ініціаторами розроблення (комплексних) програм з використанням наукових досліджень можуть бути структурні підрозділи обласної державної адміністрації, територіальні органи міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування. Контроль за виконанням програми здійснює Головне управління економіки обласної державної адміністрації.

При створенні програми розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону автор намагався врахувати усі наявні можливості для здійснення цього розвитку, не дивлячись на існування великої кількості перешкод.

Зупинимось докладніше на перешкодах та позитивних факторах, що сприятимуть виконанню програми, які по суті є чинниками, стримуючими функціонування механізму реалізації програми чи сприяючими цьому. Позитивними факторами при задіяні механізму реалізації програми є :

- територіальна стабільність держави;
- відносно стабільне становище держави на світовій арені;
- відсутність військових дій глобального чи державного масштабу;

- постійність обраного політичного курсу держави;
- послідовне та у відповідності до методичних рекомендацій впровадження програми;
- контроль за органами, які задіяні в реалізації програми;
- контроль за реалізацією програми.

Негативними факторами відповідно є усі фактори, які за суттю своїх проявів протилежні позитивним факторам.

Враховуючи необхідність структурованості механізму реалізації програми, відобразимо цей механізм за обраними групами інструментів впровадження запропонованої програми. Перелічимо їх :

- сільгоспвиробнича;
- економіко-аналітична;
- науково-технічна;
- інформаційна;
- еколого-ресурсна;
- освітня;
- антикорупційна;
- фінансово-кредитна;
- нормативно-правова.

Механізм реалізації програми заснований на визначенні необхідного переліку сукупності державних органів для забезпечення виконання обраних методів стимулювання розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону.

Зупинимось докладніше на обраних групах інструментів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону. Керуючись принципом послідовності, обґрунтуємо обрані інструменти.

Сільгоспвиробнича група складається з інструментів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону, які здійснюють структурування, оптимізацію та адаптацію до потреб економіки регіону сільськогосподарського

сектору, використовуючи його наявні та потенційні можливості як частини економіки Полтавського регіону. Вважаємо за необхідне:

- створення програми пільгового кредитування сільгоспвиробників фінансово-кредитними установами регіонального походження, завдяки оптимальній структуризації кредитних угод з врахуванням особливостей діяльності сільгоспвиробників;
- здійснення державної підтримки функціонування приватних селянських фермерських господарств шляхом оптимізації умов їх діяльності;
- створення комісії для підтримки та розвитку кооперативної діяльності приватних сільгоспвиробників;
- створення комісії інформаційної підтримки сільгоспвиробників на предмет доведення до них новітніх досягнень в галузі рослинництва та тваринництва;
- створення програм відновлення сприятливих умов життєдіяльності сільського населення та забезпечення належного рівня його соціального захисту;
- державна підтримка та створення бізнес-планів з організації виробництва мінеральних добрив з послідувачим поширенням цієї інформації на інформативних ресурсах.

Економіко-аналітична група складається з інструментів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону, які використовують можливості аналізу та прогнозування економічних процесів, завдяки чому максимально реалізується об'єктивність економічного ефекту від практичного впровадження результатів досліджень у вигляді сформованих висновків щодо предмету аналізу. Такими інструментами є:

- створення аналітичної комісії по аналізу наповненості сегментів ринку Полтавського регіону та інформаційного відділу, який буде займатися доведенням отриманої дослідницької інформації до інвесторів;

- створення аналітичної комісії по аналізу міжрегіональних та зарубіжних ринків збуту для реалізації продукції регіональних підприємств та інформаційного відділу який буде займатися доведенням отриманої дослідницької інформації до виробників;

- створення аналітичної комісії по аналізу можливості реалізації альтернативних рішень у виробництві та інтенсифікації діяльності крупних регіональних підприємств, які недостатньо реалізують свої потенційні потужності, завдяки проведенню їх повної або часткової приватизації;

- дослідження стратегічно важливих напрямів промислової політики регіону та її розробка з врахуванням результатів цих досліджень.

Науково-технічна група складається з інструментів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону, метою впровадження яких є забезпечення використання вдосконалених методів виробництва та новітніх розробок в області інновацій, зокрема:

- використання у виробництві результатів розробок науково-дослідних інститутів шляхом їх інформатизації;

- державна підтримка діяльності інноваційних підприємств регіону;

- державна підтримка створення науково-дослідних інститутів та стимуляція їх діяльності шляхом оптимізації умов впровадження результатів проведених досліджень завдяки проведенню державних конкурсів інновацій.

Інформаційна група складається з інструментів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону, які забезпечують поширення інформації, використання якої буде сприяти залученню інвестицій та оптимізувати функціонування підприємств Полтавського регіону, а саме:

- застосування засобів масової інформації для поширення та доведення програм інвестиційного розвитку до потенційних інвесторів та зацікавлених осіб;

- інформатизація науково-дослідницькими установами виробничих підприємств регіону щодо отриманих результатів проведених досліджень;

- активізація діяльності регіональних органів інвестиційного спрямування для доведення інформації щодо об'єктів інвестування для потенційних інвесторів.

Еколого-ресурсна група складається з інструментів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону, які в процесі їх впровадження забезпечать посилення захисту навколишнього середовища та нададуть змогу оптимізувати використання природних ресурсів Полтавського регіону. Інструментами цієї групи є:

- державна підтримка та створення бізнес-планів з організації виробництва альтернативних видів палива з послідувачим поширенням цієї інформації на інформативних ресурсах;
- державна підтримка впровадження наукових досягнень в області лісового господарства;
- аналіз наявного стану водних ресурсів та розробка програм ефективності використання та вдосконалення їх користування;
- державна підтримка діяльності геологорозвідувальних організацій;
- створення пільгових умов функціонування підприємств, діяльність яких пов'язана з виробництвом очисних споруд для зменшення забруднення навколишнього середовища.

Фінансово-кредитна група складається з інструментів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону, які забезпечують розвиток регіональних фінансово-кредитних установ, як одного з основних джерел інвестування. На нашу думку, головним фінансовим інструментом регіонального рівня є:

- державна підтримка і надання додаткового пріоритету регіональним фінансовим установам при проведенні конкурсу на фінансово-кредитне обслуговування державних підприємств та державних проектів.

Освітня група складається з інструментів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону, які в результаті свого впровадження

забезпечать розвиток продуктивних можливостей діяльності людського капіталу та підвищать його якість, завдяки чому оптимізується робота виробничого процесу підприємств Полтавського регіону. Таким інструментом є:

- заохочення підприємств до участі у підвищенні кваліфікації персоналу, залучення наукових спеціалістів по запропонованій державній програмі.

Антикорупційна група складається з інструментів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону, які в результаті свого впровадження забезпечать блокування несанкціонованого відтоку бюджетних фінансових ресурсів, підвищення інвестиційного іміджу Полтавського регіону та оптимізують діяльність регіональних органів влади. Для досягнення цієї мети необхідним є:

- створення планів активізації антикорупційної діяльності, їх впровадження та контроль за виконанням.

Нормативно-правова група складається з інструментів реалізації програми розвитку інвестиційного потенціалу регіону, які в результаті впровадження дозволять вдосконалити нормативно-правову базу та адаптувати її стан відповідно до потреб економічного розвитку регіону. До цієї групи можна віднести:

- сприяння депутатськими комісіями обласної ради впровадженню запропонованих напрямів реалізації програми шляхом створення необхідних умов для її функціонування.

Елементи визначених груп інструментів реалізують можливості своєї дії засновуючись на принципі активності та заохочення. Обмеження дії негативних процесів, які стримують дію механізму реалізації програми, обмежується завдяки активації позитивної дії запропонованих інструментів.

Бюджетно-фінансове забезпечення, яке використовується для задіяння механізму реалізації запропонованої програми, здійснюється на основі необхідності. Враховуючи особливість запропонованих інструментів реалізації

програми, відмітимо, що в багатьох випадках їх задіяння не потребує інтенсивного фінансового стимулювання, а лише оптимізує діяльність обраних для регуляції соціально-економічних секторів функціонування Полтавського регіону. Але там, де це необхідно, фінансування здійснюється не прямим забезпеченням грошовими коштами, а зменшенням обсягу коштів, які надходять до бюджету від господарювання підприємств, тобто пріоритет реалізації програми направлений на створення пільгових умов для їх діяльності.

Необхідним є розуміння процесів здійснення суб'єктами органів влади в межах своїх повноважень дій, направлених на забезпечення впровадження програми. Система органів влади, які здійснюють розробку та реалізацію регіональної програми розвитку інвестиційного потенціалу Полтавської області, потребує аналізу з метою визначення повноважень взаємопов'язаних суб'єктів управління у відповідність до розроблених напрямів розвитку інвестиційного потенціалу, координації їх зусиль. Загальна схема управління розвитком інвестиційного потенціалу Полтавського регіону запропонована на рис. 3.2.

Механізм реалізації функціонує завдяки стимулюванню діяльності органів регіональної влади, вповноважених на регуляцію економічних процесів визначеного напрямку шляхом запропонованого вдосконалення та оптимізації цих процесів, використовуючи для цього обрані інструменти.

При реалізації завдань обраного напрямку важливим є задіяння усіх наявних можливостей органів регіональної влади, обраних для впровадження програми розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону. Це дозволить максимально реалізувати запропоновану програму. Необхідною умовою впровадження запропонованої програми є взаємоузгодженість діяльності усіх обраних для реалізації процесу розвитку інвестиційного потенціалу Полтавської області органів державної та регіональної влади.

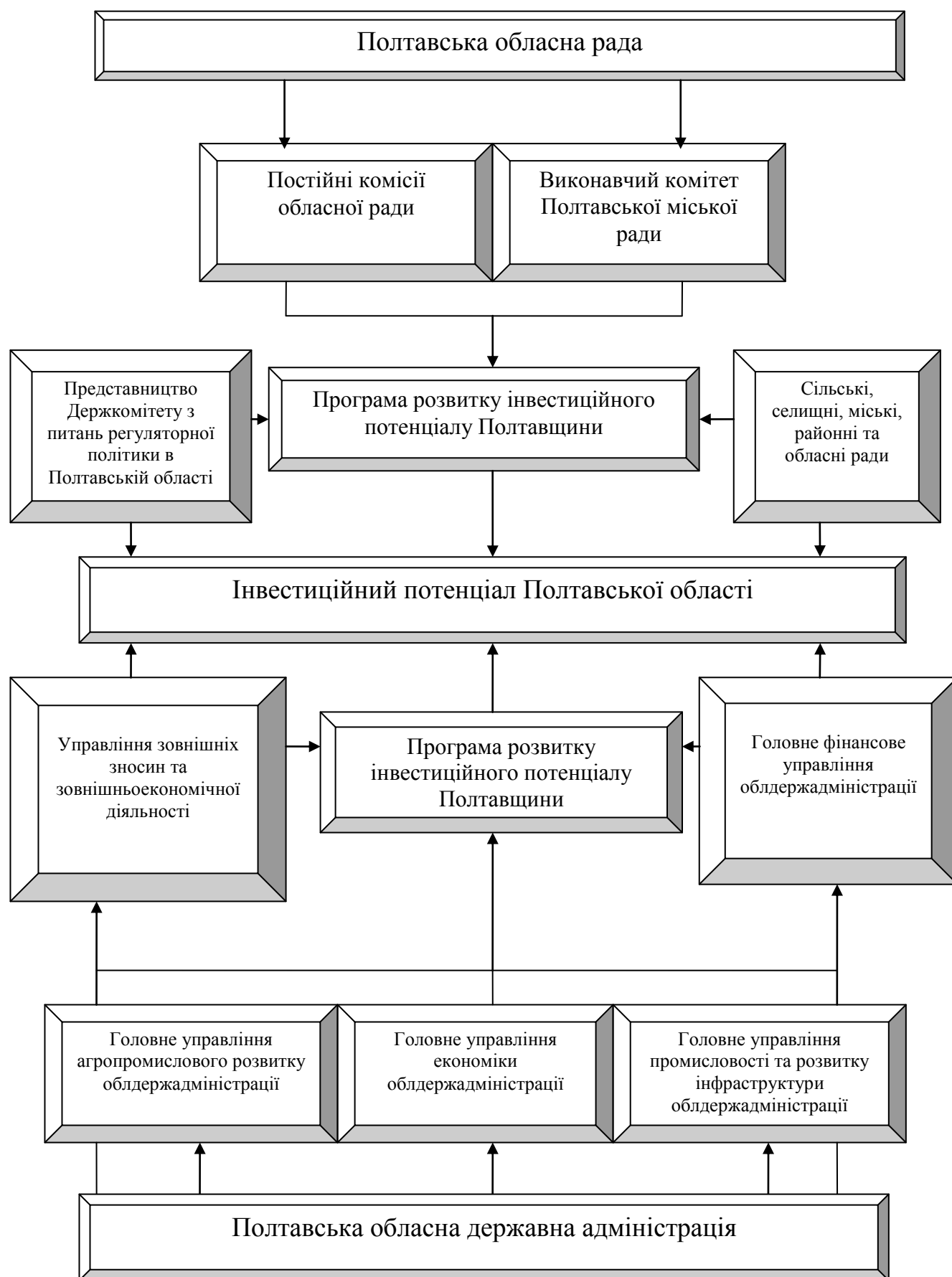

Рис. 3.2. Схема управління розвитком інвестиційного потенціалу Полтавської області

Термін реалізації Програми встановлюється відповідними державними органами, проте передбачає орієнтацію на часовий проміжок 3-5 років.

Висновки до розділу 3

1. Аналіз нормативно-правової бази, яка забезпечує законодавчий фундамент інвестиційних процесів та їх державне регулювання показав, що її стан та обсяг є достатнім для стимулювання надходження інвестицій, проте вона повинна розширюватися і доповнюватися з точки зору адаптації до потреб реалізації оптимальних програм розвитку інвестиційного потенціалу. Дослідження змісту державної політики зростання інвестиційного потенціалу регіону дало змогу дійти до висновків, що спираючись на інструменти державного регулювання інвестиційних процесів можливо досягнути їх оптимізації, завдяки корегуванню структури та системи їх використання.

2. Розв'язання проблеми розвитку інвестиційного потенціалу на регіональному рівні зумовлює вирішення задачі розробки та впровадження ефективних наукового обґрунтованих програм регіонального розвитку, які повинні спиратися на такі принципи:

- принцип цілісності, який характеризується взаємоузгодженістю програми розвитку інвестиційного потенціалу з існуючою нормативно-правовою базою України;

- принцип об'єктивності, який полягає у використанні для розробки програми тільки реальних чинників детермінації економічного процесу;

- принцип верховенства загальнодержавних інтересів, який виражений в збереженні напряму дії усіх створених програм розвитку на шляху реалізації основних пріоритетів обраної стратегії розвитку України;

- принцип правового забезпечення нормативною базою економічної самостійності регіонів з подальшою підтримкою децентралізації регіональних владних повноважень;

- принцип екологічного збереження існуючого рівня природного середовища;
- принцип соціальності, який виражений в першочерговому вирішенні проблеми існування суспільства завдяки позитивним перетворенням соціально-економічного благоустрою держави;
- принцип реалістичності, виражений в реальній можливості реалізації провідних ідей програми.

3. Державне регулювання регіонального розвитку здійснюється на основі створення нормативно-правової бази загальнодержавного масштабу та відповідних їй соціально-економічних програм. Метою їх реалізації має стати організація виробництва в масштабах країни, розв'язання загальнодержавних екологічних і соціальних проблем, організація міжрегіональних та міждержавних економічних зв'язків. Регіональні органи управління реалізують механізм регіональної політики на локальному рівні шляхом оптимізації використання місцевих ресурсів, раціоналізації функціонування господарств, вирішення місцевих проблем економічного, соціального, екологічного характеру.

Ефективність управління розвитком інвестиційного потенціалу на регіональному рівні визначається адаптацією до пріоритетних напрямів економічної діяльності, визначених стратегією розвитку регіону. Основним засобом розвитку інвестиційного потенціалу регіону, покращення інвестиційного клімату тощо є проведення збалансованої та послідовної регіональної економічної політики, головним інструментом якої у підвищенні інвестиційної привабливості є затвердження і впровадження відповідних регіональних програм розвитку.

4. Для вирішення проблеми розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону автором розроблена регіональна програма розвитку, яка передбачає таку структуру :

- система принципів, на яких заснована програма, є її провідною складовою та окреслюють мету її реалізації;

- напрями реалізації програми, які є орієнтиром для її впровадження;
- механізм реалізації запропонованих заходів, який створений для досягнення мети програми;
- система органів, необхідних для впровадження програми та нагляду за її реалізацією.

5. Розроблено схему управління розвитком інвестиційного потенціалу Полтавської області, яка передбачає взаємодію місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також їх структурних підрозділів в загальному взаємоузгодженому процесі державного регулювання інвестиційними процесами.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення й представлено розв'язання наукової задачі – розвиток інвестиційного потенціалу регіону шляхом проведення ефективної та збалансованої регіональної економічної політики. Результати дослідження характеризуються науковою новизною і є підставою для висновків, які мають теоретичне й практичне значення.

1. Визначено, що в умовах трансформаційних змін в економіці держави для формування і нарощування економічного потенціалу регіону, інвестиціям відведена провідна роль в стимулюванні її розвитку шляхом формування додаткових фінансових джерел, які можуть забезпечити позитивні економічні зміни на регіональному та загальнодержавному рівнях, що забезпечить синергетичну динаміку економіки в цілому. Важливою умовою економічного зростання держави є визначення напрямів соціально-економічного розвитку її регіонів.

Особливістю сучасного етапу розвитку економіки є необхідність розробки науково обґрунтованих заходів ефективного впровадження економічних важелів соціально-економічного розвитку суспільства на регіональному рівні. Підвищення інвестиційної привабливості регіонів є наслідком реалізації заснованої на раціональному підході, структурованої, логічної, реалістичної, з оптимально підібраними інноваційними економічними рішеннями регіональної інвестиційної політики.

2. Сформульовано авторський підхід до визначення поняття «інвестиційний потенціал регіону», в якому інвестиційний потенціал визначається як сукупність потенційно стабільних та здатних до розвитку економічних ресурсів регіону, які характеризують ступінь його інвестиційної привабливості та здатні до концентрації, направленої на реалізацію запланованої інвестиційної стратегії, а також поняття «регіональна економічна політика», яке автором розуміється як функціональний нормативно-правовий

економічний вплив органів центральної та регіональної влади на економічну систему адміністративно-територіальної одиниці країни, який має на меті раціоналізацію суспільно-виробничих відносин та відображає сукупність інтересів населення регіону. Визначено терміни «регіон», «економічний розвиток регіону», «інвестиційний клімат регіону» та «інвестиційна привабливість регіону». Розроблено понятійну модель, яка відображає процес їх взаємодії, що забезпечує теоретичне обґрунтування механізму розвитку інвестиційного потенціалу регіону.

3. На основі вивчення зарубіжного досвіду встановлено, що надходженню прямих іноземних інвестицій в економіку України та її регіонів сприятиме:

- вдосконалення нормативно-правової бази, направлене на: зменшення податкового навантаження на суб'єктів господарської діяльності, фінансовою платформою функціонування яких є як внутрішній капітал, так і зовнішній; усунення прогалін та колізій в законодавстві;

- вирішення пріоритетних задач розвитку економіки й забезпечення умов їх реалізації: розроблення та впровадження програм пільгового кредитування підприємств, що займаються інвестиційною й інноваційною діяльністю, напрям діяльності яких є пріоритетним для регіонального економічного розвитку; стимулювання притоку прямих іноземних інвестицій у сільське господарство та високотехнологічні капіталомісткі проекти відповідно до запланованої стратегії розвитку цих секторів економіки; спеціальне оподаткування експортно орієнтованих підприємств, діяльність яких пов'язана з інноваціями й виробництвом високотехнологічної продукції, що користується попитом на світовому ринку; активізація діяльності геологорозвідувальних організацій шляхом збільшення видатків на розвиток їх діяльності; створення нової чи вдосконалення вже існуючої системи державних грантів на найм робочої сили, навчання та освоєння нової системи виробництва людським капіталом, надання грантів на НДДКР, створення підприємств з іноземним капіталом, діяльність яких направлена на охорону

навколишнього середовища й використання альтернативних систем енергоносіїв;

– активізація інформаційного забезпечення вітчизняних і зарубіжних інвесторів у напрямі підтримки їх діяльності, розв'язання проблемних та спірних питань при інвестуванні.

4. Розроблена класифікація факторів, які впливають на надходження інвестицій у Полтавський регіон, дозволила виділити найсуттєвіші негативні чинники, а саме: відсутність дієвого механізму створення умов для зацікавленості іноземних інвесторів у капіталовкладеннях; недостатня платоспроможність населення для стимулювання необхідного попиту на певні групи товарів; незадовільна демографічна ситуація, висока смертність і низька народжуваність населення, надмірне демографічне навантаження; міграція сільського населення до міст; нерозвиненість відносин на ринку землі; недостатня забезпеченість сировиною паливно-енергетичного комплексу; наявність забруднювальних виробництв із застарілими технологіями, наслідком чого є забруднення навколишнього середовища, особливо водних ресурсів.

З метою обмеження впливу негативних факторів запропоновано механізм компенсуючих заходів, що ґрунтується на зменшенні їх впливу шляхом використання наявних позитивних факторів у регіоні, зокрема таких: наявність потенційно прибуткових і вже сформованих об'єктів для капіталовкладень; вільних сегментів ринку; розвинена структура банківського ринку та ринку кредитного капіталу; розгалужена регіональна транспортна інфраструктура; забезпеченість регіону робочою силою й кваліфікованими кадрами; наявність підприємств з високим технічним та інноваційним потенціалом; розроблення й упровадження регіональних програм із метою створення сприятливих умов для залучення інвестицій в економіку регіону; сприятливі кліматичні умови, родючі ґрунти, зручне положення відносно джерел сировини й палива; достатня екологічна чистота регіону за рахунок наявних лісових, водних та рекреаційних ресурсів.

5. Виявлено високу ймовірність загрози розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону. Оцінка та аналіз стану інвестиційного потенціалу Полтавського регіону показали, що він характеризується стабільністю і динамічністю, що є основою його сталого розвитку в коротко- й довгостроковому періодах. Проте, зниження розрахованого показника інвестиційного потенціалу Полтавської області наприкінці періоду, який аналізувався, дозволяє твердити про існування загроз, що можуть погіршити його подальший розвиток. Тому важливим є аналіз усіх чинників, які впливають на стан інвестиційного потенціалу й стимулюючи які можливо забезпечити його зростання в майбутньому.

6. Розроблено економіко-математичну модель ефективного розвитку інвестиційного потенціалу регіону, що дозволила здійснити функціонально-комплексну оцінку пріоритетності напрямів розвитку інвестиційного потенціалу, а саме за допомогою методу аналізу ієрархічного впливу різних факторів щодо їх вибору з послідуною оцінкою досягнутого ефекту, а також визначення коефіцієнтів регресії методом найменших квадратів та задачею мінімізації суми квадратів залишків.

Для побудови регресійних залежностей було використано емпіричний та логічний підходи, а саме виконаний детальний аналіз вихідних даних шляхом графічного представлення залежності, а також побудований ряд пробних залежностей і вибір тієї з них, яка забезпечує необхідний рівень точності, володіє необхідним набором властивостей.

Доведено, що в більшій мірі на розвиток інвестиційного потенціалу в Полтавському регіоні впливають такі фактори, як місячний прожитковий мінімум, валовий регіональний продукт, загальна сума витрат на науково-технічну діяльність підприємствами області та обсяг інвестицій в основний капітал.

7. Регіональну політику доцільно розглядати на двох рівнях: на макро- та на мезорівні. На рівні держави регіональна політика втілюється в нормативно-правовому регулюванні, при якому суб'єктами управління є

органи державної влади. На рівні регіону регіональна політика реалізується завдяки нормативно-правовим актам локальної дії, і в якості її суб'єктів виступають місцеві органи влади.

Конкретизуючи зміст регіональної інвестиційної політики можна сформулювати такі основні її напрями: розвиток інвестиційного потенціалу; створення сприятливого інвестиційного клімату; підвищення інвестиційної привабливості регіонів.

Здійснено науково-методологічне обґрунтування необхідності створення програми розвитку регіонального інвестиційного потенціалу, структура та механізм задіяння якої повинні відображати загальну стратегію розвитку України та реалізацію регіонально важливих напрямів вдосконалення функціонування економіки, мати визначені та реальні методи свого впровадження, окреслити систему органів державної влади які забезпечать її виконання.

8. Запропоновано програму розвитку інвестиційного потенціалу Полтавської області, в основу якої покладено систему принципів і напрямів для забезпечення ефективного інвестиційного розвитку регіону. Розроблена комплексна регіональна програма розвитку інвестиційного потенціалу регіону містить систему заходів по її реалізації, аналіз очікуваних результатів, а також систему контролюючих та відповідальних органів відповідно до кожного напрямку програми. Обґрунтовано, що її реалізація має бути заснована на принципах: цілісності, об'єктивності, верховенства загальнодержавних інтересів, соціальності, актуальності, екологічності, ефективності, реалістичності, системності та послідовності.

9. Розроблена схема ефективного управління розвитком інвестиційного потенціалу регіону, яка передбачає взаємодію й узгоджену співпрацю органів державної влади та місцевого самоврядування в напрямі підтримки сталого розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону.

Наукові результати, які викладені у дисертації, використані для обґрунтування концептуальних засад розвитку інвестиційного потенціалу

Полтавської області, є основою для забезпечення підвищення інвестиційної привабливості регіону, і використані Полтавською обласною радою при розробці регіональних програм розвитку регіону, а також окремими суб'єктами регіонального рівня, які впливають на регіональний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алаев Э.Б. Социально–экономическая география: понятийно–терминологический словарь / Э.Б. Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 350 с.
2. Алымов А.Н. Конкурентоспособность национальной экономики: препр. / А.Н. Алымов, В.Н. Емченко; НАН Украины. Ин-т экономики. – К., 2001. – 59 с.
3. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
4. Асаул А.В. Систематизация факторов, характеризующих инвестиционную привлекательность регионов / А.В. Асаул // Регіональна економіка. – 2004. – № 2. – С. 53–62.
5. Бакитжанов А., Инвестиционная привлекательность региона: методические подходы и оценка / А. Бакитжанов, С. Филин // Инвестиции в России. – 2001. – № 5. – С. 12.
6. Бараз В. Р. Корреляционно-регрессионный анализ связи показателей коммерческой деятельности с использованием программы Excel : учеб. пособие / В. Р. Бараз. – Екатеринбург: ГОУ ВПО «УГТУ–УПИ», 2005. – 102 с.
7. Барановський О.І. Залучення інвестицій: питання теорії і практики: монографія / О.І. Барановський, М.М. Туріяньська. – Донецьк: Астро ПП, 1999. – 272 с.
8. Беленький П. Теоретико-методологічні засади регіонального розвитку економіки України / П. Беленький, О. Дуров // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 7–17.
9. Бережна І.В. Удосконалення інноваційного механізму регіонального розвитку (за матеріалами АР Крим) / І.В. Бережна // Регіональна економіка. – 2003. – № 3. – С. 101–106.

10. Бланк И.А. Фінансовій менеджмент / И.А. Бланк. – К.: МП «ИТЕМ ЛТД», «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995. – 448 с.
11. Бондарчук І.Економічна мотивація іноземного інвестування в Україні / І.Бондарчук // Вісник Української Академії державного управління при Президентові України. – 1999. – № 3. – С. 85–101.
12. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи / Л.М. Борщ. – К.: Знання, 2002. – 318 с.
13. Бубенко П.Т. Регіональні аспекти інноваційного розвитку / П. Бубенко // Регіональна економіка. – 2002. – № 3. – С.216–221.
14. Бубенко П.Т. Направления практической деятельности по созданию основ инновационной экономики / П.Т. Бубенко, В.А. Гусев, З.А. Симсон // Проблемы науки. – 2003. – № 3. – С. 9–17.
15. Бугай С. Регіональна політика в Україні: термінологічна невизначеність та загальні проблеми становлення / С. Бугай, Е. Щепанський // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4. – С. 301–302.
16. Буткевич С.О. Інвестиційний клімат в Україні / С.О. Буткевич // Економіка і управління. – 2003. – № 3. – С. 68–72.
17. Бутко М. Сучасна проблематика оцінки інвестиційної привабливості регіону: (на прикладі Чернігівської області) / М. Бутко // Економіка України. – 2005. – № 11. – С. 30–37.
18. Бутко М.П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці / М.П. Бутко. – К.: Знання України, 2005. – 476 с.
19. Бутко М.П. Методологічні засади формування інвестиційного потенціалу регіональних господарських систем / М.П. Бутко, А.О. Акименко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 5. – С. 3–7.
20. Бутко М.П. Фінансові ресурси регіону в умовах ринкової трансформації / М.П. Бутко, К.О. Білокур // Фінанси України. – 1998. – № 10. – С.23–33.

21. Вайцеховська В. В. Іноземне інвестування в умовах інтеграції України у світову економіку / В.В. Вайцеховська // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 8. – С. 55–60.
22. Ванькович Д.В. Аналіз фінансових джерел формування інвестиційних ресурсів в Україні / Д.В. Ванькович // Фінанси України. – 2007. – №7. – С. 72–84.
23. Ватаманюк З.Г. Розвиток інституційного інвестування в Україні / З.Г. Ватаманюк, Т.М. Кушнір // Фінанси України. – 2007. – №3. – С.124–131.
24. Волосович С. Заощадження населення та інвестиційний потенціал України [текст] / С. Волосович // Фінанси України. – 1998. – № 8. – С. 83–90.
25. Гапак Н. М. Формування бізнесового клімату як фактору управління економікою регіону (на матеріалах Закарпатської області): дис. канд. екон. наук: 08.02.03 / Гапак Наталія Мирославівна. – Ужгород: Ужгородський національний ун-т. – 2004.
26. Геєць В.М. Інновативно-інноваційний шлях розвитку – модернізаційний проект розвитку української економіки і суспільства початку ХХІ століття / В.М. Геєць // Банківська справа. – 2003 – № 4 (52). – С. 16–21.
27. Герасимчук З.В. Політика розвитку проблемних регіонів: методологічні засади формування та реалізації: монографія / З. В. Герасимчук, В. Л. Галушак. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 248 с.
28. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації: монографія / З. В. Герасимчук. – Луцьк: Надстир'я, 2001. – 528 с.
29. Герасимчук З.В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону: монографія / З.В. Герасимчук, І.В. Вахович. – Луцьк: ЛДТУ, 2002. – 248 с.

30. Гладкий Ю. Н. Основы региональной политики: учебник / Ю.Н. Гладкий, А.П. Чистобаев. – СПб, 1998. – 190 с.
31. Голикова Т.В. Державне управління територіальним економічним розвитком: теорія і практика: монографія / Т.В. Голикова. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 296 с.
32. Головне управління статистики у Полтавській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poltavastat.pi.net.ua>.
33. Гомельська В.В. Організаційно-економічні аспекти поліпшення інвестиційного клімату регіону / В.В. Гомельська // Регіональна економіка. – 2003. – № 3. – С. 62–70.
34. Господарський кодекс України від 16.01.03 // ВВР. – 2003. – № 8, № 19–20, № 21–22. – Ст.144.
35. Гранберг А.Г. Оптимизация территориальных пропорций народного хозяйства / А.Г. Гранберг. – М.: «Экономика», 1973. – 248 с.
36. Гудзь П.В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій / П.В. Гудзь – Донецьк: ІЕПД НАН України, ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2001. – 270 с.
37. Гуменюк Д.О. Участь держави у формуванні інноваційно-інвестиційного потенціалу / Д.О. Гуменюк // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 51–59.
38. Гутман Г. В. Управление региональной экономикой / Г.В. Гутман, А.А. Мироедов, С.В. Федин – М.: Финансы и статистика, 2001. – 176 с.
39. Даниленко, А.А. Світові тенденції та особливості розвитку прямих іноземних інвестицій / А. А. Даниленко // Фінанси України. – 2009. – № 4. – С. 99–108.
40. Данилишин Б. Проблеми та пріоритети регіонального розвитку України / Б. Данилишин // Економіка України. – 2005. – №12. – С. 89–90.
41. Данілов О.Д. Структура інвестицій, інновацій та випуску промислової продукції в Україні / О.Д. Данілов // Фінанси України. – 2008. – №5. – С. 115–123.

42. Дацишин М. Інвестиційний рейтинг регіонів України за підсумками 2003 року / М. Дацишин // Пріоритети. – 2004. – № 9 (15). – С. 25–33.
43. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / За ред. З.С.Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 768 с.
44. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року затв. Постановою КМУ від 21 липня 2006 р. № 1001. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
45. Державний комітет статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
46. Добрынин А.И. Региональные пропорции воспроизводства / А.И. Добрынин. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1977. – 127 с.
47. Долишній М.І. Актуальні завдання регіональної політики України в сучасних умовах / М.І. Долишній // Регіональна економіка. – 2004. – № 3. – С. 16–32.
48. Долишній М.І. Глобалізація і регіональні детермінанти раціоналізації / М.І. Долишній, С. Й. Вовканич // Регіональна економіка. – 2001. – № 3. – С. 7–27.
49. Долишній М. Організаційно-економічні напрямки активізації інноваційної діяльності в Україні: регіональні аспекти / М. Долишній, Є. Бойко, С. Ішук // Регіональна економіка. – 2004. – № 1. – С. 48–54.
50. Долишній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети / М.І. Долишній – К.: Наукова думка, 2006. – С. 17.
51. Долишній М. Проблеми та перспективи підтримки банками розвитку економіки регіонів / М. Долишній // Економіка України. – 2005. – № 9. – С. 4–11.
52. Дорогунцов С. Екологічні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України / С. Дорогунцов // Економіка України. – 2002. – № 10. – С. 65.
53. Дубіщев В.П. Регіон в системі відносин господарського комплексу держави / В.П. Дубіщев. – Полтава, 1996. – 183 с.

54. Жилєнкова М.М. Система показників оцінки соціально-економічного розвитку регіонів України / М.М. Жилєнкова // Статистика України. – 2005. – № 4. – С. 51–53.
55. Зайчиков В.В. Фінансова регіональна політика держави / В.В. Зайчикові // Фінанси України. – 2005. – № 6. – С. 29–35.
56. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000р. № 1602-III // ВВР. – 2000. – № 25. – Ст. 195.
57. Закон України «Про захист іноземних інвестицій в Україні» від 10.09.1991р. № 1540а-XII // ВВР. – 1991. – № 46. – Ст. 616.
58. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991р. № 1560-XII станом на 14.01.2009р. // ВВР. – 1991. – № 47. – Ст. 646, Ст. 647.
59. Закон України «Про іноземні інвестиції» від 13.03.1992р. № 2198-XII станом на 25.02.2000р. // ВВР. – 1992. – № 26. – ст. 357.
60. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996р. № 93/96-ВР станом на 24.11.2009р. // ВВР. – 1996. – № 19. – Ст. 80.
61. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005р. № 2850-IV // ВВР. – 2005. – № 51. – ст. 548.
62. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000р. № 1602-III // ВВР. – 2000. – № 25. – Ст.195.
63. Закон України «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження» від 17.02.2000р. № 1457-III // ВВР. – 2000. – № 12. – Ст. 97.
64. Запатріна О. В. Бюджетна політика стимулювання економічного зростання та механізми її реалізації / О. В. Запатріна, Т. Б. Лебеда // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С.38–45.

65. Зенченко, С.В. Инвестиционный потенциал региона: сборник научных трудов / С.В. Зенченко, М.А. Шемёткина. – Сев.Кав.: СевКавГТУ, 2007. – № 6. – С.54–56.
66. Инвестиционная политика региона / В.А. Онищенко; НАН Украины. Ин-т экон.-прав. исслед. – Донецк, 2001. – 259 с.
67. Иванов С.В. Методологічні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону / С.В. Иванов // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2004. – Т.2, № 192. – С. 626–632.
68. Иванов С.В. Оцінка інвестиційного потенціалу регіону / С.В. Иванов // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2004.– Т.21, № 191. – С. 100–103.
69. Иванова Н. Ю. Оцінка інвестиційної привабливості регіону: порівняльний аналіз сучасних методик / Н.Ю. Иванова. А.І. Данилів // Наукові записки. – 2006. – № 56. – С. 16–22.
70. Ілляшенко К.В. Можливості підвищення ефективності інвестицій за рахунок зниження ризиків / К.В. Ілляшенко // Економіка і регіон: наук.вісн. – Полтава: ПолтНТУ, 2007. – № 2. – С. 75–77.
71. Інвестиційний клімат Ірландії / Investment Climate Statement – Ireland. Bureau of Economic, Energy and Business Affairs. – 2009.
72. Інвестиційний клімат Польщі / Investment Climate Statement – Poland. Bureau of Economic, Energy and Business Affairs. – 2009.
73. Інвестиційна політика України на регіональному рівні / Інститут Реформ. Недержавний аналітичний центр. – К., 2003. – Вип. 16. – С.52.
74. Індекс сприйняття корупції. Transparency International Corruption Perception Index 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transparency.org>.
75. Інститути та інструменти розвитку територій. На шляху до європейських принципів / під ред. С. Максименка. – К.: Міленіум, 2001. – 244 с.

76. Калач Г. Заощадження населення як чинник формування інвестиційних ресурсів держави / Г. Калач // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 6. – С.13–16.
77. Керецман В.Ю. Державне регулювання регіонального розвитку: теоретичні аспекти: монографія / В.Ю. Керецман. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 188 с.
78. Керецман В.Ю. Регіональний моніторинг як інформаційно-аналітична база державного регулювання розвитку регіонів / В.Ю. Керецман // Статистика України. – 2004. – №4. – С. 23–27.
79. Климахіна О. Методика оцінки економічного потенціалу регіону / О. Климахіна // Економіка України. – 2005. – №8. – С. 38–42.
80. Кноглер М. Ринкова реформа і регіональна політика / М. Кноглер, О. Секареєв // Економіка України. – 1995. – № 1. – С. 65–68.
81. Коваленко Е.Г. Региональная экономика и управление: учебное пособие / Е.Г. Коваленко. – СПб.: Питер, 2005. – 288 с.
82. Конституція України від 28.06.96р. // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
83. Концепція державної регіональної політики: затв. Указом Президента України від 25 травня 2001 року № 341/2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
84. Кукурудза І.І. Інвестиційна політика в Україні: досвід, проблеми, перспективи: наукове повідомлення / І.І. Кукурудза // Вісник Академії економічних наук України. – 2003. – №1. – С. 137–138.
85. Лазебник Л. Інвестиційний клімат та економічна мотивація іноземного інвестування в Україні / Л.Лазебник // Фінанси України. – 1997. – № 4. – С. 82–89.
86. Лайко Г.П. Інвестиційна привабливість регіонального сільськогосподарського виробництва / Г.П. Лайко // Економіка АПК. – 2003. – № 12. – С. 73–76.
87. Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятия: монографія / Е.В. Лапин. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 310 с.

88. Лемішко О.О. Інвестиції в основний капітал та їх вплив на економіку України / О.О. Лемішко // Фінанси України. – 2007. – № 7. – С.46–61.
89. Лесечко М. Д. Інвестиційний клімат: теорія і практика: монографія / М.Д. Лесечко, А.О. Чемерис, О.М. Чемерис заг. ред. Чемериса А.О. – Львів: ЛФ УАДУ, 2001 – 160 с.
90. Лисин Б. Инновационный потенциал как фактор развития / Б. Лисин, В. Фридлянов // Инновации. – 2002. – № 7. – С. 25.
91. Ліщинський О. О. Економетрія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.О. Ліщинський, В.В. Рязанцева, О.О. Юнькова. К.: МАУП, 2003. – 208 с.
92. Лукінов І.І. До питання про концепцію і модель сучасного економічного розвитку України / І.І. Лукінов // Економіка України. – 2001. – № 1. – С.4–9.
93. Лукінов І.І. Регіональна політика та регіональна наука / І.І. Лукінов // Регіональна економіка. – 1996. – № 1–2. – С. 11–18.
94. Любимов Л.Л. Основы экономических знаний: учебник / Л.П. Любимов, Н.А. Раннева. – М.: Вита-Пресс, 2002. – 496 с.
95. Макарій Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств / Н. Макарій // Економіст. – 2001. – № 1 – С. 52 – 60.
96. Макогон Ю.В. Нова регіональна економічна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку / Ю.В. Макогон // Схід. – 2005. – № 3(69). – С. 14–27.
97. Максименко С. Місцевий та регіональний розвиток в Україні: досвід Полтавщини / С. Максименко. За ред. С. Максименка. – К.: Міленіум, 2001. – 285 с.
98. Манжула А. Адміністративно-правові аспекти соціально-економічного розвитку регіону / А. Манжула // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 7. – С. 44–48.
99. Маниліч М.І. Відтворюваний потенціал регіону на прикладі Чернівецької області: дис. канд. екон. наук: 08.10.01 / Михайло Іванович Маниліч. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАНУ, 2003.

100. Мартиненко В. До питання про визначення інвестиційного потенціалу економіки України / В. Мартиненко // Зб. наук. праць УАДУ. – 2000. – Вип. 2. – Ч. IV. – С.130–134.
101. Мельник М.І. Категоріальні засади регіонального інвестиційного ринку / М.І. Мельник // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ: Вип. III. Економічні науки. – Чернівці: АНТ Лтд., 2004. – С. 35–46.
102. Мельник М.І. Класифікація факторів формування інвестиційного клімату як передумова вирішення проблем інноваційного розвитку регіонів / М.І. Мельник // Економіка і регіон: наук. вісн. – Полтава: ПолтНТУ, 2005. – № 2. – С. 39–45.
103. Мельник М.І. Оцінка інвестиційного потенціалу Карпатського регіону // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Механізми реалізації регіональної політики: збірник наукових праць. Вип. 2 (XL) / НАН України. Інститут регіональних досліджень. редкол.: відп. ред. академік НАН України М.І. Долішній. Ч. 1. – Львів, 2003. – С. 141–152.
104. Мешко Н. П. Інвестиційно-інноваційний потенціал регіону: критерії оцінки та проблеми формування / Н. П. Мешко // Економічний простір. – 2008. – № 10. – С. 78–88.
105. Миргородська Л. Оцінка потенціалу заощаджень населення України / Л. Миргородська // Економіст. – 2006. – № 1. – С. 35–37.
106. Многолітня К.М. Інвестиційний потенціал України: проблеми та перспективи / К.М. Многолітня // Стратегія розвитку України. –2007. – № 1/2. – С. 517–522.
107. Мортіков В.В. Інвестиції і зовнішні ефекти / В.В. Мортіков // Фінанси України. – 2007. – № 2. – С. 120–126.
108. Москвін С. Характеристика інвестиційного клімату в Україні та перспективи його покращання / С. Москвін // Економіка України. – 2002. – № 10. – С. 24–28.

109. Научно-прикладные основы формирования инвестиционной политики Полтавского региона / В.А. Онищенко; НАН Украины. Ин-т экон.-прав. исслед. – Донецк, 2001. – 99 с.
110. Онищенко В.О. Аналіз факторів впливу на іноземні інвестиції / В.О. Онищенко, Т.В. Романова // Економіка і регіон: наук.вісн. – Полтава: ПолтНТУ, 2008. – № 2. – С. 3–7.
111. Онищенко В.А. Влияние кредитно-банковской системы на формирование инвестиционной политики региона / В.А. Онищенко // Вісник технологічного університету Поділля. Ч. 2. Економічні науки. – 2000. – № 4. – С. 10–14.
112. Онищенко В.О. Інноваційний фактор формування інвестиційного потенціалу регіону / В.О. Онищенко, Т.В. Романова // Актуальні проблеми ринкової економіки / Вісник Львівського державного інституту новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола; Редкол.: Відп. ред. Комарницький І.М. – Львів, 2009. – № 6. – С. 183–189.
113. Онищенко В.О. Місце кредитно-банківської системи в інвестиційному процесі господарського механізму регіону / В.О. Онищенко // Міжвідомчий науковий збірник «Економіка України: реалії, перспективи розвитку ринкових відносин». Т. 20. – К.: НДІ «Проблеми людини», Запорізький державний технічний університет, 2000. – С. 300–318.
114. Онищенко В.О. Особливості формування ефективної регіональної економічної політики в сучасних умовах розвитку інтеграційних процесів / В.О. Онищенко, Т.В. Романова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009. – Т. 1, № 5. – С. 42–44.
115. Онищенко В.О. Природа та функції банківського процента і його роль в інвестиційному процесі регіонів / В.О. Онищенко // Вісник Харківського державного економічного університету. – 2000. – № 1(13). – С. 78–82.
116. Онищенко В.О. Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку регіону (на прикладі Полтавської області) / В.О. Онищенко, Т.В. Романова,

- А.В. Дудка // Економіка і регіон: наук.вісн. – Полтава: ПолтНТУ, 2009. – № 2. – С. 3–7.
117. Онищенко В.О. Система банків як основа інвестиційної діяльності регіону / В.О. Онищенко // Регіональні перспективи. – 2000. – № 1(8). – С. 32–35.
118. Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку промисловості регіону / НАН України. Інститут регіональних досліджень. ред. кол.: наук. ред. д.е.н., проф. Бойко Є.І. – Львів, 2003. – 192 с.
119. Орловська Ю.В. Стратегічне управління інвестиціями в регіональний розвиток / Ю.В. Орловська. – К.: Знання України, 2004. – 336 с. – Бібліограф.: с. 300–318.
120. Основи формування інвестиційної політики регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.10.01 / В.О. Онищенко; НАН України. Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк, 2002. – 37 с.
121. Офіційний сайт Європейського Союзу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europa.eu>.
122. Офіційний сайт Інституту Реформ . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ir.org.ua>.
123. Павленко І.А. Економіка та організація інноваційної діяльності: навч. посібник / І.А. Павленко. – К.: КНЕУ, 2004. – 204 с.
124. Паламарчук М. М. Економічна і соціальна географія України (з основами теорії) / М. М. Паламарчук, О. М. Паламарчук. – К.: Знання, 1998. – 416 с.
125. Парламентські слухання 20 червня 2007 року «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/news>.
126. Паславський О.Я. Індивідуальний інвестор на фінансовому ринку України / О.Я. Паславський // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 47–54.

127. Передумови розвитку форм територіального устрою в Україні / В. Онищенко // Регіональна економіка. – 2001. – № 3. – С. 131–137.
128. Петкова Л.О. Інвестиційна привабливість регіонів / Л.О. Петкова // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 40–46.
129. Петкова Л.О. Муніципальні інвестиції та кредити: навч. посібник / Л.О. Петкова, В.В. Проскурнін. – К.: Асоціація міст України та громад, Гнозіс, 2006. – 158 с.
130. Пилип'як О. Інвестиційна привабливість регіонів України: соціально-демографічний аспект / О. Пилип'як // Економіка України. – 2004. – № 8. – С. 82–85.
131. Плахтій М.О. Вплив інвестиційних процесів на економічний розвиток регіону / М.О. Плахтій // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 54–61.
132. Покатаєва К. П. Теоретичні аспекти визначення категорій «інвестиційний потенціал» та «інвестиційна привабливість» / К.П. Покатаєва // Коммунальное хозяйство городов : науч.-техн. сб. Серия : Экономические науки. – К. : Техника. – 2007. – Вып. 75. – С. 262–268.
133. Поповкін В. А. Регіонально–цілісний підхід в економіці: монографія / В.А. Поповкін. – К.: Наукова думка, 1993. – 219 с.
134. Поттосина С. А. Экономико-математические модели и методы : учеб. Пособие для студ. Экон. Спец. БГУИР всех форм обуч. / С.А. Поттосина, В. А. Журавлев. – Мн. : БГУИР, 2003. – 94 с.
135. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія / за заг. ред. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 582 с.
136. Продуктивні сили економічних районів України / Б.М. Данилишин, Л.Г. Чернюк, О.В. Горська, М.І. Фащевський, Л.С. Антонієва, І.М. Щедрова, М.П. Нікітюк, Д.В. Клиновий – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2000. – 520 с.

137. Прокопенко В.Л. Теоретичні аспекти системного дослідження економіки регіонів / В.Л. Прокопенко // Теорії мікро-макроекономіки: зб. наук. пр. Вип. 17. – К., 2006. – С. 32–37.
138. Пухир С.Т. Перспективні напрямки підвищення інвестиційного потенціалу регіону (на матеріалах Львівської області) / С.Т. Пухир, М.І. Мельник // Наукові записки: науково-технічний збірник Української академії друкарства. Вип.7. – Львів, 2004. – С.112–117.
139. Региональная экономика: учебное пособие / Под ред. М.В. Степанова. – М.: ИНФРА – М, Изд-во Рос.экон. акад., 2002. – 463 с.
140. Регіональна політика та управління у країнах Європи: матеріали до навчального курсу / Упоряд. М.О. Лендел, В.Ю. Керецман. – Ужгород: [б.в.], 2001. – 248 с.
141. Регіональна політика як предмет науково-теоретичного аналізу / О. Бабінова. // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2009. – № 3. – С. 143–150.
142. Регіональна політика: методологія, методи, практика / НАН України. Інститут регіональних досліджень; ред. кол.: відп. ред. акад. НАН України М.І. Долішній – Львів, 2001. – 700 с.
143. Рейтинг для інституційних інвесторів. Institutional Investor's Country Credit Ratings. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.institutionalinvestor.com>.
144. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: навч. посібник / Є.П. Качан, Т.Є. Царик, Д.В. Ткач та ін; за ред. Є.П. Качана. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2005. – 704 с.
145. Романова Т.В. Бюджетне забезпечення розвитку інвестиційного потенціалу регіонів України / Т.В. Романова // Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції: 14-16 жовтня 2009 року У 2 т. Том 1. / Відповідальний редактор Хомяков В.І. – Черкаси: ЧДТУ, 2009. – С. 145–147.

146. Романова Т.В. Інвестиції в Україну: процес подолання світової фінансової кризи та перспективи розвитку / Т.В Романова, А.В. Дудка // Стратегії інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта : міжнар. наук.-практ. конф., 7-10 кв. 2010 р. : тези доп. – Х., 2010. – С. 273–276.
147. Романова Т.В. Інвестиційно-інноваційний потенціал Полтавського регіону: стан та динаміка розвитку / Т.В Романова // Вчені записки Кримського інженерно-педагогічного університету. Випуск 19. економічні науки. – Сімферополь: НІЦ КІПУ, 2009. – С. 121–125.
148. Романова Т.В. Проблеми розвитку інвестиційного потенціалу регіонів України в умовах фінансової кризи / Т.В. Романова // Розвиток національної промисловості у сучасному контексті: пріоритети, проблеми, регулювання: Тези доп. і повід. міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 19-20 жовт. 2009 р.): В 2 т. Т. 2 / НАН України. – Ін-т економіки пром-сті; Редкол.: О.І. Амоша (відп. ред.) та ін. – Донецьк, 2009. – С. 33–35.
149. Романова Т.В. Світовий досвід забезпечення зростання інвестиційного потенціалу регіонів в процесі реалізації державної економічної політики / Т.В. Романова // Проблеми глобалізації та моделі стійкого розвитку економіки : праці. конф., 24-26 бер. 2010 р., Луганськ / Гол. ред. кол. Рамазанов С.К. – Л., 2010. – С. 845–847.
150. Романова Т.В. Стан фінансового ринку регіону як один із чинників впливу на залучення інвестицій / Т.В. Романова // Розвиток фінансових ринків та інститутів в умовах міжнародної інтеграції: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава 19-20 лютого 2009 р.): Тези доп.: У 2 ч. – Ч. II. / Відп. ред. Р.В. Шинкаренко. – Полтава: ПолтНТУ, 2009. – С.136–138.
151. Романова Т.В. Теоретико-методологічні засади оцінки інвестиційного потенціалу регіонів / Т.В Романова // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки [Текст] : Випуск 24: У двох частинах / М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2009. – Частина I. – С. 209–213.

152. Романова Т.В. Формування інвестиційного потенціалу як пріоритет регіональної економічної політики / Т.В Романова // Проблеми економіки й управління у промислових регіонах: зб. наук. праць : в 2 т. / НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень / відп. ред. В.К. Мамутов. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2008. – С. 33–37.
153. Романова Т.В. Теоретичні аспекти дослідження понять «інвестиційний потенціал», «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість» на регіональному рівні. / Т.В. Романова // Економіка і регіон: наук.вісн (спеціальний випуск 2). – Полтава: ПолтНТУ, 2010. – № 25–С2. – С. 112–115.
154. Сайт Конференція ООН по торгівлі та розвитку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org>.
155. Сайт Полтавської обласної державної адміністрації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.obladmin.poltava.ua>.
156. Семиноженко В.П. Новий регіоналізм / В.П. Семиноженко, Б.М. Данилишин. – К. : Наукова думка, 2005. – 358 с.
157. Сивелькин В.А. Статистическая оценка инвестиционного климата на региональном уровне / В.А. Сивелькин, В.Е. Кузнецова // Вопросы статистики. – 2003. – № 11. – С. 64–68.
158. Симоненко В.К. Регіональна політика: системний підхід / В.К. Симоненко // Економіка України. – 1996. – № 6. – С. 31–36.
159. Симоненко В.К. Регионы Украины: проблемы развития / В.К. Симоненко. – К.: Наукова думка, 1997. – 264 с.
160. Слава С.С. Місцевий економічний розвиток: сучасні концепції та методи. Вибірковий огляд досвіду США в контексті умов України / С.С. Слава, Г.П. Грін. – Ужгород: Мистецька лінія, 2000. – 236 с.
161. Словарь иностранных слов. – М.: Русский язык, 1986. – 608 с.
162. Советский энциклопедический словарь / под ред. А.М. Прохорова. – М.: Советская энциклопедия, 1982. – 1600 с.

163. Современные направления формирования инвестиционного процесса в Украине / В. Онищенко // Экономика Украины. – 2001. – № 10. – С. 46–50.
164. Сонько С.П. Ринок і регіоналістика / С.П. Сонько, В.І. Мусшафін – К.: Ніка-Центр, 2002. – 395 с.
165. Спесивцева А.А. Методики оценки инвестиционной привлекательности региона / А.А. Спесивцева // Совершенствование механизма хозяйствования в современных условиях : междунар. науч.-практ. интернет-конф., 30.10.06 – 15.12.06 / БГТУ им. В.Г. Шухова. – Белгород, 2006. – С. 28–31.
166. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: навч. посіб. / Д.М. Стеченко. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вікар, 2002. – 374 с.
167. Стратегическое управление: регион, город, предприятие /под ред. Д.С. Львова, А.Г. Гранберга, А.П. Егоршина. – М.: Экономика, 2005. – 608 с.
168. Стребел П. Управленческие технологии внедрения инноваций / П. Стребел // Маркетинг. – 2000. – №1 (50). – С. 76–81.
169. Тертичка В. Державна політика. Аналіз та здійснення в Україні / В. Тертичка. – К.: Основи, 2002. – 750 с.
170. Точицкая И. Политика привлечения прямых иностранных инвестиций: обзор международного опыта и рекомендации для Беларуси. – Аналитическая записка [Исследовательский центр ИПМ]. – 2009. – 21 с.
171. Тумусов Ф.С. Инвестиционный потенциал региона: теория, проблемы, практика / Ф.С. Тумусов. — М.: Экономика, 1999. – 272 с.
172. Тянь Р.Б. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів / Р.Б. Тянь, С.В. Каламбет, С.В. Іванов // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2004. – Т.3, № 193. – С. 861–865.
173. Уманець Т.В. Методологічні аспекти управління економічним розвитком регіону / Т.В. Уманець // Регіональна економіка. – 2006. – № 1. – С.22–35.

174. Управління інвестиціями на підприємстві / Г.В. Козаченко, О.А. Антіпов, О.М. Ляшенко, Г.І. Дібніс. – К.: Лібра, 2004. – 368 с.
175. Уткин Э.А. Государственное и региональное управление / Э.А. Уткин., А.Ф. Денисов. – М.: ИКФ «ЭКМОС», 2002. – 320 с.
176. Федоренко В.Г. Інвестиції та економіка України / В.Г. Федоренко // Економіка України. – 2007. – № 5. – С. 12–16.
177. Федосеев В. В. Экономико-математические методы и прикладные модели: учеб. пособие для вузов / В. В. Федосеев, А. Н. Гармаш, Д.М. Дайитбегов и др.; под ред. В. В. Федосеева. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 391 с.
178. Федулова Л.І. Проблемність регіонів: особливості регіональної політики в умовах нової економіки / Л.І. Федулова, Н.Ю. Буга // Регіональна економіка. – 2008. – № 3. – С. 31–41.
179. Хвесик М.А. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка: навчальний посібник / Михайло Хвесик, Людмила Горбач, Павло Пастушенко,. –К.: Кондор, 2005. – 342 с.
180. Хмарська І.В. Проблеми формування та оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України / І.В. Хмарська // Регіональна економіка. – 2003. – № 3. – С. 138–146.
181. Хохлов Н.П. Актуальные проблемы инвестиционного обеспечения экономического роста / Н.П. Хохлов // Економіка і регіон: наук. вісн. – Полтава: ПолтНТУ, 2005. – № 2. – С. 8–10.
182. Червова Л. Порівняльний аналіз динаміки інвестицій в економіку України / Л. Червова // Економіка України. – 2007. – № 3. – С.32–41.
183. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли; пер. с англ. – М.: ИНФРА – М., 1997. – 1024 с.
184. Школа І. М. Економічний потенціал регіону: пріоритети використання: монографія / І. М. Школа, Т. М. Ореховська, І.Д. Козменко та ін.; за ред. І. М. Школи. –Чернівці, 2003. – 464 с.

185. Шляхи підвищення інвестиційної діяльності в Україні: монографія / В.Г. Федоренко, Д.В. Степанов, О.Г. Чувадинський та ін.; під керівництвом і наук. ред. В. Г. Федоренка; Акад. екон. наук України, Київський нац. ун-т буд-ва і архітектури, Акад. буд-ва України. – Ніжин:Аспект-Поліграф, 2003. – 723 с.
186. Шосталь, С.О. Активізація інвестиційного процесу в Україні: проблеми та шляхи їх розв'язання / С. О. Шосталь // Статистика України. – 2008. – № 3. – С. 119–122.
187. Ягодка А. Перекося регіональної економічної політики держави / А. Ягодка, М. Діба, С. Кондратюк // Економіка України. – 2004. – № 8. – С. 28–35.
188. Яковенко О. Державна регіональна політика як складова адміністративної реформи / О. Яковенко // Вісник Української Академії державного управління при Президентіві України. – 2001. – № 2. – С. 9–15.
189. Янель Ю.А. Заощадження домогосподарств України та їх мотивація / Ю.А. Янель // Економіка. Фінанси. Право. – 2006. – № 6. – С. 9–13.
190. Brazil Tax Guide. – [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://www.justlanded.com>. – 2009.
191. Dunning, J. H. Multinational enterprises and the global economy. / J. H. Dunning. – Wokingham: Addison-Wesley. – 1993.
192. Foreign Capital Utilization in China: prospects and Future Strategy, World Bank Beijing Office. – 2007. – 28 September.
193. Euromoney's Country Risk Rankings. – [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://www.euromoney.com/>.
194. Moody's Investor service. – [Електронний ресурс]. // Режим доступу: <http://www.moody.com/cust/default.asp>.
195. Irish Taxation Institute. – [Electronic resource] // <http://www.taxireland.ie/>.
196. Legal Guide for the Foreign Investor in Brasil. – [Electronic resource] // <http://www.braziltradenet.gov.br>.

197. Ministry of Finance of India. – [Electronic resource // finmin.nic.in/fipbweb/fipb/fipb_index.html].
198. Poncet Sandra. Inward and Outward FDI in China | S. Poncet. – Panthéon-Sorbonne-Economie, Université Paris 1 CNRS. – 2007.
199. Reinventing European Growth, Ernst & Young 2009 European Attractiveness Survey. – [Electronic resource] // [http: www.ey.com](http://www.ey.com).
200. UNESCAP. Investment Promotion and Enterprise Development. Bulletin for Asia and Pacific. – No 1. – 2003.
201. World Bank Beijing Office. Foreign Capital Utilization in China: Prospects and Future Strategy. – No 39008. – 2006.
202. World Investment Report 2009: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development | United Nations Conference on trade and development. – New York and Geneva, 2009. – 314 p.

Додаток А
Систематизація поглядів вітчизняних вчених на зміст категорії «регіональна економічна політика»

№ п/п	Автор	Джерело	Визначення
1.	Ю. Гладкий та А. Чистобаєв	Гладкий Ю. Н. Основы региональной политики: учебник / Ю.Н. Гладкий, А.П. Чистобаев – СПб, 1998. – 190 с. – С. 19.	Це сфера діяльності з управління політичним, економічним, соціальним і екологічним розвитком країни в просторовому, регіональному аспекті, яка відображає як взаємовідносини між державою і регіонами, так і регіонів між собою.
2.	М. Кноглер та О. Секарєв	Кноглер М. Ринкова реформа і регіональна політика / М. Кноглер, О. Секарєв // Економіка України. – 1995. – № 1. – С. 65–68.	Сукупність заходів, спрямованих на усунення відмінностей в економічній діяльності та життєвому рівні, наявних між територіально відокремленими частинами країни.
3.	Е. Алаєв	Алаєв Э.Б. Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь / Э.Б. Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 350 с. – С. 189.	Сфера діяльності з управління економічним, соціальним і політичним розвитком країни в просторовому, регіональному аспекті, тобто пов'язану з взаємовідносинами між державою і районами, а також районів між собою.
4.	М. Долішній	Регіональна політика: методологія, методи, практика / НАН України. Інститут регіональних досліджень; ред. кол.: відп. ред. акад. НАН України М.І. Долішній – Львів, 2001. – 700 с. – С. 11.	У широкому розумінні регіональна політика – це система цілей і дій, що спрямовані на реалізацію інтересів держави щодо регіонів та внутрішніх інтересів самих регіонів, яка реалізується за допомогою методів, що враховують історичну, етнічну, соціальну, економічну та екологічну специфіку територій.
5.	В. Симоненко	Симоненко В.К. Регіональна політика: системний підхід / В.К. Симоненко // Економіка України. – 1996. – № 6. – С. 31–36.	Практична діяльність держави в усіх регіонах країни, а з другого боку, – соціально-економічна політика, здійснювана на базі загальнодержавного законодавства самими регіонами для досягнення тих чи інших регіональних і місцевих цілей і завдань
6.	В. Семиноженко та Б. Данилишин	Семиноженко В. П. Новый регионализм / В. П. Семиноженко, Б.М. Данилишин. – К.: Наукова думка, 2005. – 358 с. – С. 19.	Діяльність держави, спрямована на адміністративно-економічну оптимізацію регіональної структури країни та відносин між центром і територіями з метою забезпечення збалансованого розвитку за рахунок максимально ефективного використання внутрішніх і заохочення зовнішніх ресурсів в умовах глобалізації міжнародної економіки.
7.	С.П. Качан	Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: навч. посібник / С.П. Качан, Т.С. Царик, Д.В. Ткач та ін; за ред. С.П. Качана. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2005. – 704 с. – С. 637.	Сукупність організаційних, правових та економічних заходів, здійснюваних державою у сфері регіонального розвитку відповідно до її поточних і стратегічних цілей.
8.	З.С. Варналій	Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / за ред. З.С.Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 768 с. – С. 28.	Сфера діяльності з управління економічним, соціальним, екологічним і політичним розвитком країни в регіональному аспекті відповідно до заздалегідь розробленої програми.

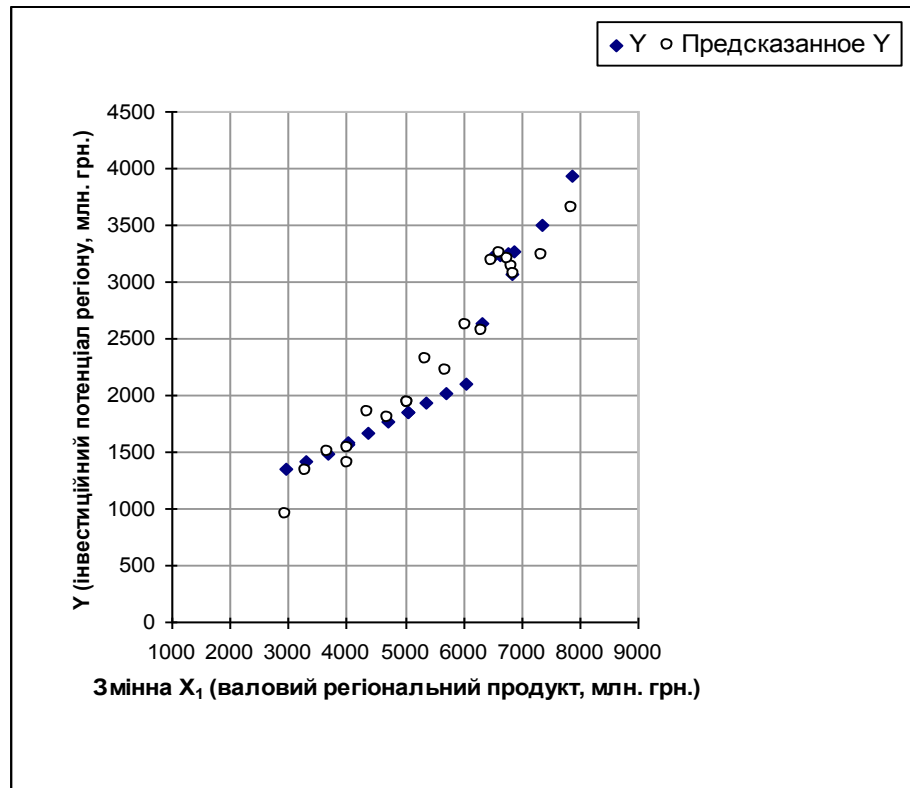
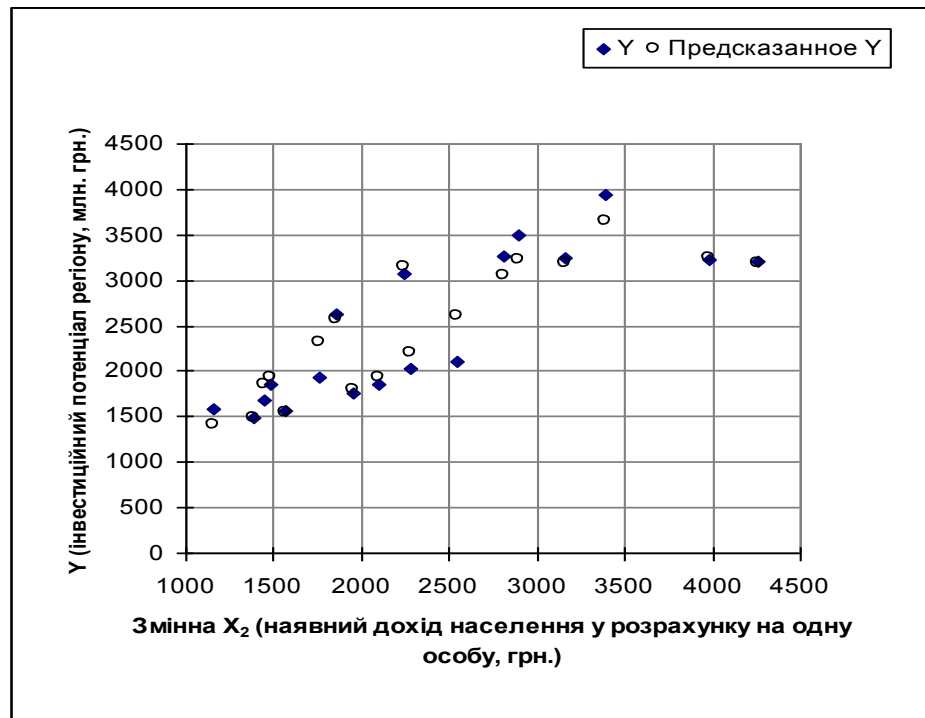
Додаток Б

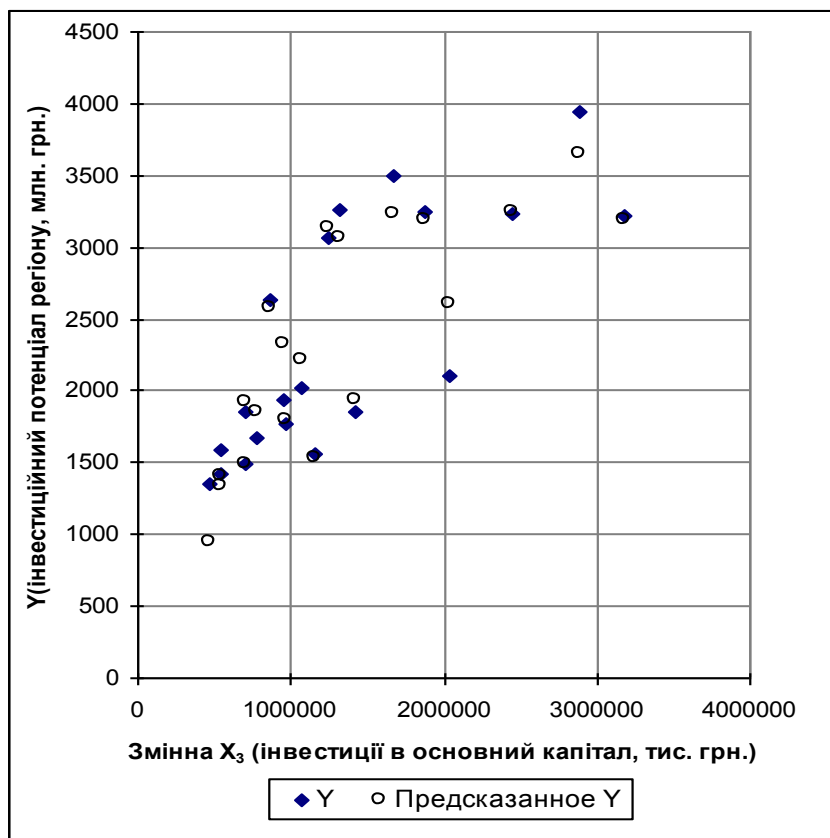
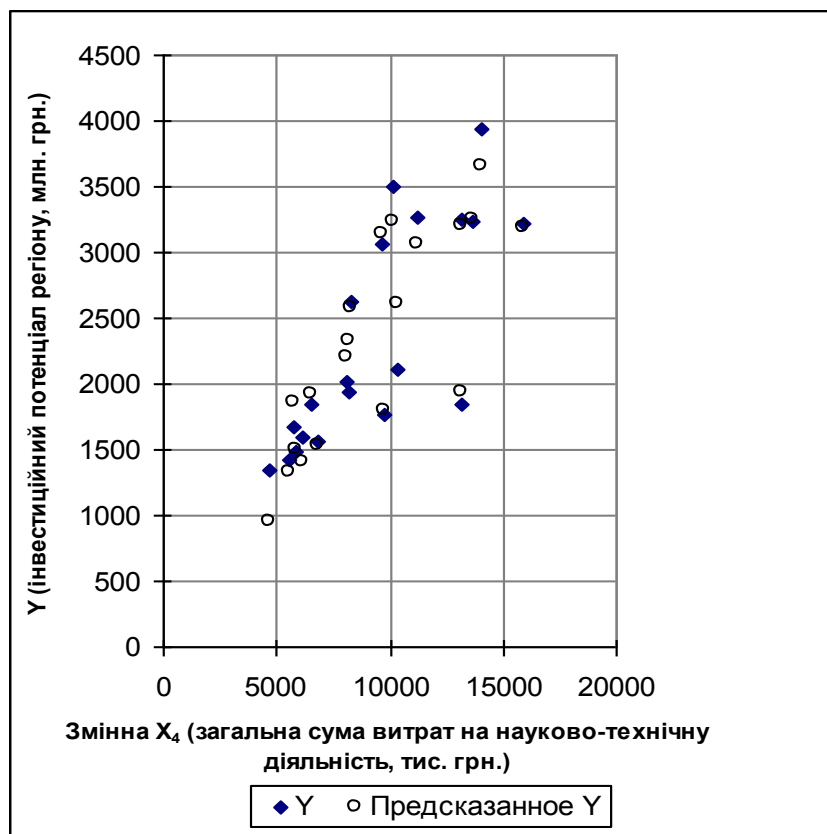
Систематизація поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених на зміст категорії «інвестиційний потенціал»

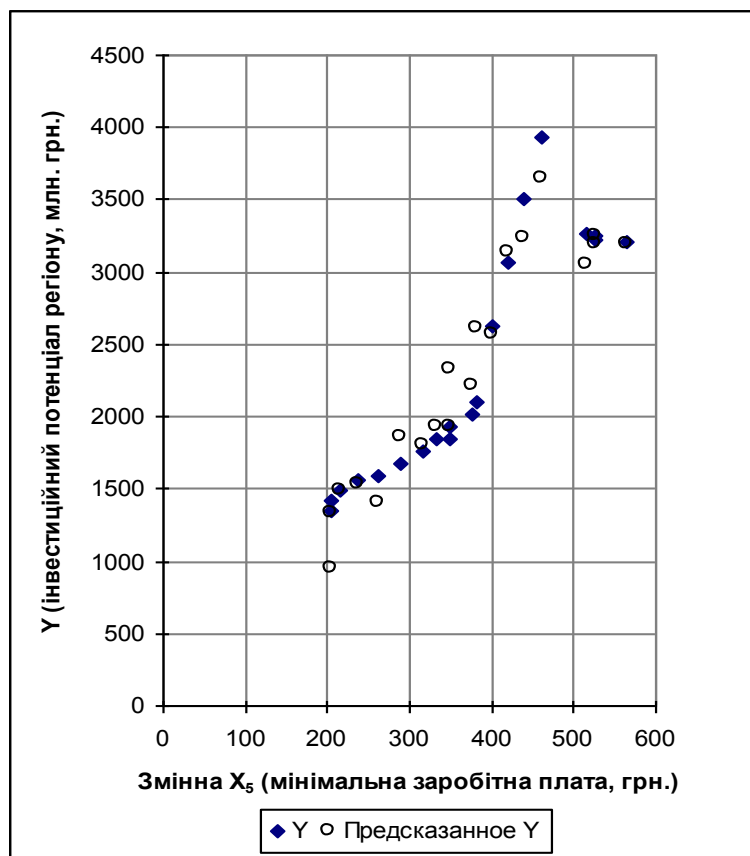
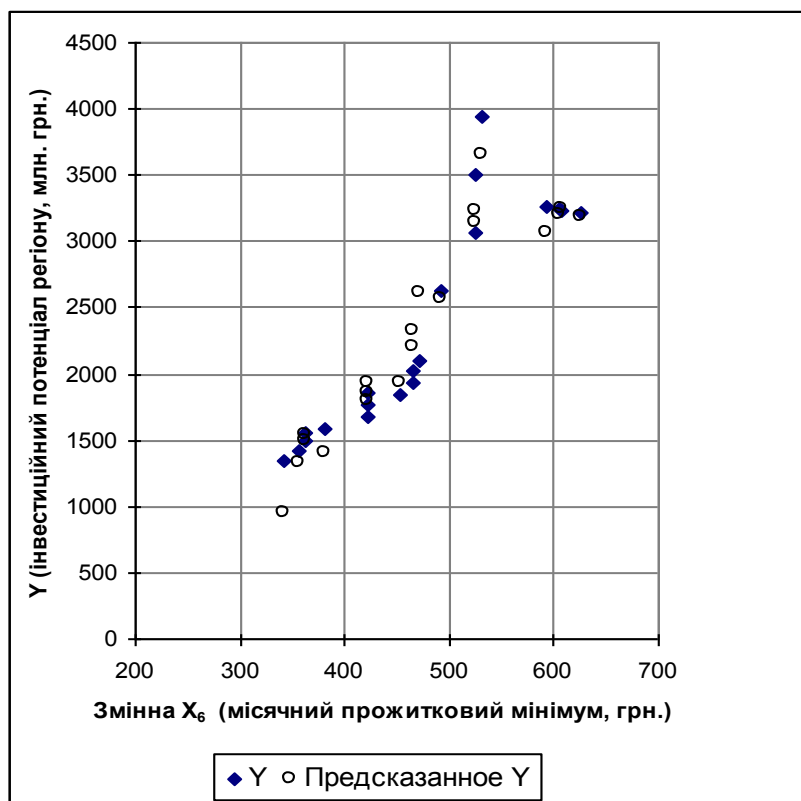
№ п/п	Автор	Джерело	Визначення
1	К.П. Покатаєва	Покатаєва К. П. Теоретичні аспекти визначення категорій «інвестиційний потенціал» та «інвестиційна привабливість» / К.П. Покатаєва // Коммунальное хозяйство городов : науч.-техн. сб. Серия : Экономические науки. – К. : Техника. – 2007. – Вып. 75. – С. 262–268.	Комплексна характеристика сукупної здатності економіки регіону щодо здійснення інвестиційної діяльності у всіх сферах, що охоплює не тільки наявний інвестиційний капітал, але й сукупність об'єктивних передумов для інвестування, тобто так само визначається рівнем розвитку та ефективності часткових потенціалів: економічним, фінансовим, виробничим, ресурсно-сировинним, інноваційним, трудовим, інституціональним, інфраструктурним, соціальним потенціалом регіону.
2	Зенченко С. В. та Шемьоткіна М. А.	Зенченко, С.В. Инвестиционный потенциал региона: сборник научных трудов / С.В. Зенченко, М.А. Шемёткина. – Сев.Кав.: СевКавГТУ, 2007. – № 6. – С.54–56.	Сукупність наявних в регіоні факторів виробництва та сфер застосування капіталу, тобто – це кількісна характеристика, що враховує макроекономічні характеристики, насиченість території чинниками виробництва (природними ресурсами, робочою силою, основними засобами, інфраструктурою і т.п.), споживчий попит населення та інші показники.
3	Ф. С. Тумусов	Тумусов Ф.С. Инвестиционный потенциал региона: теория, проблемы, практика / Ф.С. Тумусов. — М.: Экономика, 1999. — 272 с. — С. 36.	Сукупність інвестиційних ресурсів, що складають ту частину накопиченого капіталу, яка представлена на інвестиційному ринку у формі потенційного інвестиційного попиту, здатного перетворитися в реальний інвестиційний попит, що забезпечує задоволення матеріальних, фінансових і інтелектуальних потреб відтворення капіталу.
4	Мешко Н.П.	Мешко Н. П. Инвестиционно-инновационный потенциал региона: критерии оценки та проблемы формирования / Н. П. Мешко // Экономический простр. – 2008. – № 10. – С. 78–88.	Максимальна спроможність суб'єктів ринку та складових фінансової інфраструктури генерувати інвестиційні ресурси та трансформувати їх в інноваційні продукти і процеси, ефективно використовуючи характерні регіональні особливості і забезпечуючи стає економічне зростання та реалізацію соціально-економічних програм регіону.

Додаток В

Розрахунок прогнозних значень факторів $X_1 \dots X_6$ в економіко-математичній моделі прогнозування ефективного розвитку інвестиційного потенціалу

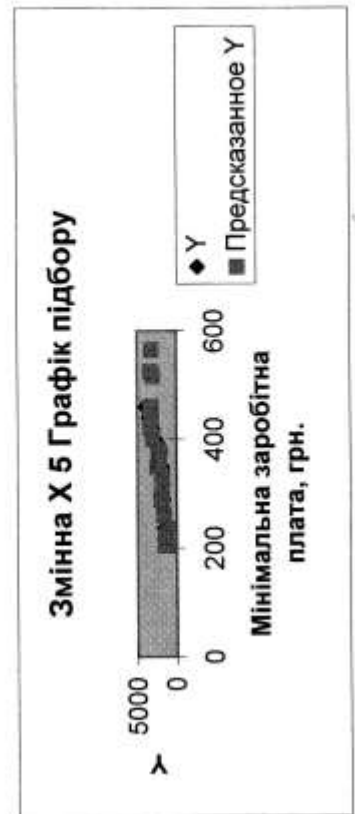
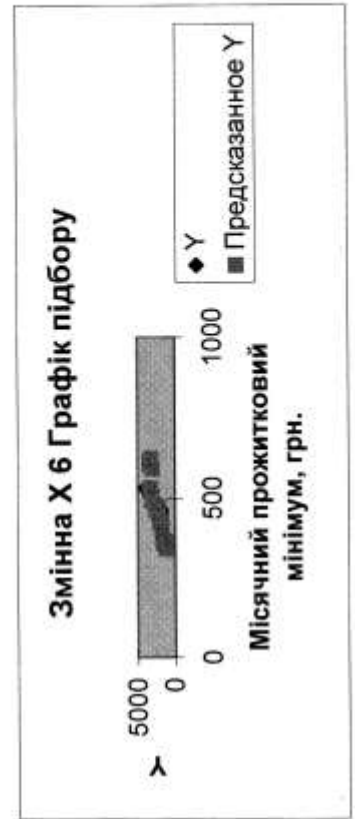
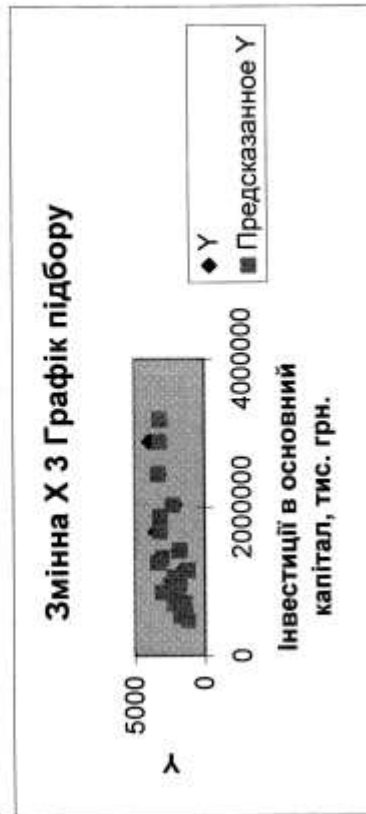
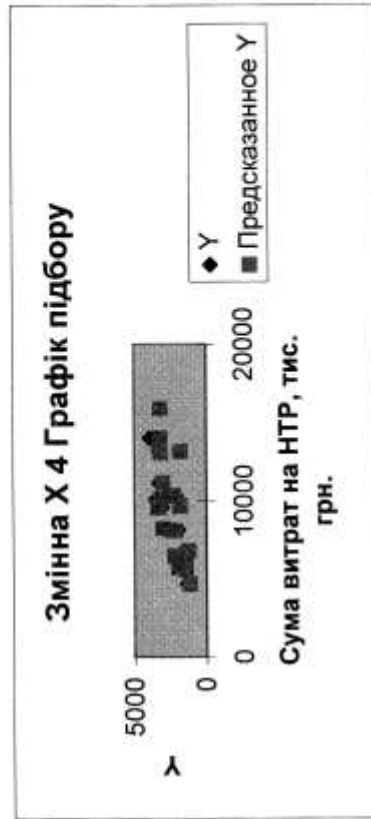
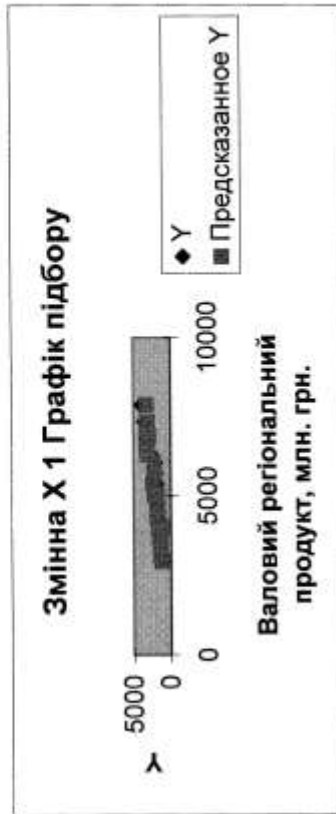
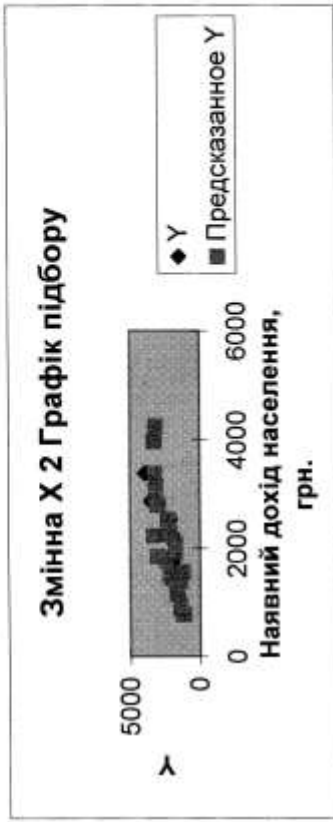
Рис. 1. Змінна X_1 . Графік підборуРис.2. Змінна X_2 . Графік підбору.

Рис. 3. Змінна X₃. Графік підбору.Рис. 4. Змінна X₄. Графік підбору.

Рис. 5. Змінна X_5 . Графік підбору.Рис. 6. Змінна X_6 . Графік підбору.

Додаток Г
Результати регресійно-дисперсійного аналізу

	A	B	C	D	E	F	G
5	ВИВІД ПІДСУМКІВ						
6							
7	<i>Регресійна статистика</i>						
8	Множинний R	0,970192926					
9	R-квадрат	0,941274313					
10	Нормований R-квадрат	0,91417015					
11	Стандартна похибка	232,6582729					
12	Спостереження	20					
13							
14	Дисперсійний аналіз						
15		<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>	<i>F_{крит}</i>
16	Регресія	6	11278944,31	1879824,052	34,72803435	2,85419E-07	2,915
17	Залишок	13	703688,3351	54129,87193			
18	У підсумку	19	11982632,65				
19							
20		<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна похибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>	<i>Верхні 95%</i>
21	Y-перетинання	-3110,698349	1214,041476	-2,562266949	0,023637422	-5733,475496	-487,9212017
22	Змінна X 1	0,532697632	0,112679535	4,727545535	0,000395089	0,289268297	0,776126967
23	Змінна X 2	0,113265797	0,348640302	0,324878669	0,750441757	-0,639925782	0,866457376
24	Змінна X 3	-3,45131E-05	0,000269268	-0,128173761	0,899973071	-0,000616231	0,000547204
25	Змінна X 4	0,044720257	0,052813623	0,846756107	0,412447977	-0,069376637	0,158817152
26	Змінна X 5	-11,91139449	6,129916885	-1,943157585	0,073970739	-25,15427477	1,331485786
27	Змінна X 6	13,36227939	6,264059569	2,13316608	0,052545472	-0,170398535	26,89495732
28							
29							
30							
31	ВИВІД ЗАЛИШКУ						
32							
33	<i>Спостереження</i>	<i>Передбачене Y</i>	<i>Залишки</i>				
34	1	1160,880956	293,4403204				
35	2	1398,988872	55,33240501				
36	3	1414,628665	39,69261142				
37	4	1211,548717	242,7725594				
38	5	1670,717815	47,97523285				
39	6	1892,453456	-173,7604085				
40	7	1798,115411	-79,42236335				
41	8	1777,289212	-58,59616425				
42	9	2161,395077	-185,003912				
43	10	2418,798844	-442,4076782				
44	11	2173,545172	-197,1540065				
45	12	2269,813071	-293,4219051				
46	13	3025,005532	258,1330847				
47	14	3319,298343	-36,15972609				
48	15	3161,804286	121,3343308				
49	16	3208,676267	74,46234939				
50	17	2999,539925	236,9415746				
51	18	3160,939324	75,54217552				
52	19	3283,741386	-47,25988616				
53	20	3168,922094	67,55940621				

ВИВІД ПІДСУМКІВ

Регресійна статистика	
Множинний R	0,916685726
R-квадрат	0,84031272
Нормований R-квадрат	0,783281548
Стандартна похибка	369,6981412
Спостереження	20

Дисперсійний аналіз

	df	SS	MS	F	Значимість F	F _{табл.}
Регресія	5	10069158,63	2013831,726	14,7342707	3,76237E-05	2,958
Залишок	14	1913474,018	136676,7156			
У підсумку	19	11982632,65				

	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%
У-перетинання	-1360,92215	1837,295778	-0,740720229	0,471104835	-5301,529664	2579,68536
Змінна X 2	-0,426507272	0,523445385	-0,81480759	0,428826057	-1,549185963	0,69617142
Змінна X 3	0,000289092	0,000413815	0,698601606	0,496242884	-0,000598453	0,00117664
Змінна X 4	-0,03771308	0,079215944	-0,476079406	0,641361784	-0,207614382	0,13218822
Змінна X 5	3,595918988	8,228618444	0,437001547	0,668775315	-14,05271226	21,2445502
Змінна X 6	6,937283222	9,716608238	0,7139614	0,486984457	-13,90276871	27,7773352

Рівняння регресії: Y=	-0,427 X2	+	0,0003 X3	+	3,596 X5	+	6,937 X6	-	1 360,922
-----------------------	-----------	---	-----------	---	----------	---	----------	---	-----------

ВИВІД ПІДСУМКІВ

Регресійна статистика	
Множинний R	0,945123964
R-квадрат	0,893259345
Нормований R-квадрат	0,887329309
Стандартна похибка	278,0077166
Спостереження	20

Дисперсійний аналіз

	df	SS	MS	F	Значимість F	F _{табл}
Регресія	1	11642169,32	11642169,32	150,6330291	3,50909E-10	4,4139
Залишок	18	1391189,229	77288,29051			
У підсумку	19	13033358,54				

	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-значення	Нижні 95%	Верхні 95%	Верхні 95,0%
Y-перетинання	-661,4713435	251,8416628	-2,626536595	0,017115925	-1190,571043	-132,3716443	-132,3716443
Змінна X 1	0,547812671	0,044634633	12,27326481	3,50909E-10	0,454038787	0,641586556	0,641586556

Рівняння регресії: Y=	0,548 X1	- 661,471
-----------------------	----------	-----------

Продовження додатку Г

	A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	ВИВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ								
2									
3	Регресійна статистика								
4	Множинний R	0,856831043							
5	R-квадрат	0,734159436							
6	Нормований R-квадрат	0,719390516							
7	Стандартна похибка	438,7352847							
8	Спостереження	20							
9									
10	Дисперсійний аналіз								
11		df	SS	MS	F	Значимість F	F _{tab}		
12	Регресія	1	9568563,16	9568563,16	49,70975707	1,4106E-06	4,4139		
13	Залишок	18	3464795,385	192488,6325					
14	У підсумку	19	13033358,54						
15									
16		Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	R-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%	Нижні 95,0%	Верхні 95,0%
17	Y-перетинання	727,3100934	248,0771266	2,93179022	0,008911302	206,1193914	1248,500795	206,1193914	1248,500795
18	Змінна X 2	0,730334053	0,103585921	7,050514667	1,4106E-06	0,51270811	0,947959997	0,51270811	0,947959997
19									
20									
21									
22	Рівняння регресії: Y=	0,730 X2		+	727,31				

ВИВІД ПІДСУМКІВ

Регресійна статистика	
Множинний R	0,773308267
R-квадрат	0,598005676
Нормований R-квадрат	0,575672658
Стандартна похибка	539,5129575
Спостереження	20

Дисперсійний аналіз

	df	SS	MS	F	Значимість F	F _{табл}
Регресія	1	7794022,381	7794022,381	26,77675157	6,37194E-05	4,4139
Залишок	18	5239336,163	291074,2313			
У підсумку	19	13033358,54				

	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%	Нижні 95,0%	Верхні 95,0%
Y-перетинання	1235,690153	244,1051623	5,062122167	8,11772E-05	722,8442384	1748,536068	722,8442384	1748,536068
Змінна X 3	0,000817438	0,00015797	5,174625742	6,37194E-05	0,000485554	0,001149321	0,000485554	0,001149321

Рівняння регресії: Y=	0,001 X3	+	1 235,69
-----------------------	----------	---	----------

ВИВІД ПІДСУМКІВ

Регресійна статистика	
Множинний R	0,782377538
R-квадрат	0,612114612
Нормований R-квадрат	0,590565424
Стандартна похибка	529,9606553
Спостереження	20

Дисперсійний аналіз

	df	SS	MS	F	Значимість F	F _{tabl}
Регресія	1	7977909,214	7977909,214	28,40546042	4,57398E-05	4,4139
Залишок	18	5055449,331	280858,2962			
У підсумку	19	13033358,54				

	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%	Нижні 95,0%	Верхні 95,0%
У-перетинання	500,6346416	363,7966214	1,376138788	0,185659537	-263,6736973	1264,942981	-263,6736973	1264,942981
Змінна X 4	0,196118681	0,036797477	5,329677327	4,57398E-05	0,11881005	0,273427312	0,11881005	0,273427312

Рівняння регресії: Y=	0,196 X4	+	500,635
-----------------------	----------	---	---------

ВИВІД ПІДСУМКІВ

Регресійна статистика	
Множинний R	0,898993807
R-квадрат	0,808189865
Нормований R-квадрат	0,797533746
Стандартна похибка	372,6727985
Спостереження	20

Дисперсійний аналіз

	df	SS	MS	F	Значимість F	F _{табл}
Регресія	1	10533428,28	10533428,28	75,8427991	7,16702E-08	4,4139
Залишок	18	2499930,266	138885,0148			
У підсумку	19	13033358,54				

	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%	Нижні 95,0%	Верхні 95,0%
У-перетинання	-94,8789109	291,0617966	-0,325975143	0,74820236	-706,3770534	516,6192316	-706,3770534	516,6192316
Змінна X 5	6,588938988	0,756586015	8,708777132	7,167E-08	4,999410756	8,17846722	4,999410756	8,17846722

Рівняння регресії: Y=	6,589 X5	- 94,879
-----------------------	----------	----------

ВИВІД ПІДСУМКІВ

Регресійна статистика	
Множинний R	0,895687628
R-квадрат	0,802256327
Нормований R-квадрат	0,791270568
Стандартна похибка	378,3931075
Спостереження	20

Дисперсійний аналіз

	df	SS	MS	F	Значимість F	F _{таб}
Регресія	1	10456094,36	10456094,36	73,02693269	9,45866E-08	4,4139
Залишок	18	2577264,188	143181,3438			
У підсумку	19	13033358,54				

	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика *	P-Значення	Нижні 95%	Верхні 95%	Нижні 95,0%	Верхні 95,0%
У-перетинання	-1552,38377	462,5642403	-3,356038452	0,003517638	-2524,194783	-580,5719711	-2524,194783	-580,5719711
Змінна X 6	8,240474932	0,964296772	8,545579716	9,45866E-08	6,214562595	10,26638727	6,214562595	10,26638727

Рівняння регресії: $Y =$	8,240 X6	-	1 552,383
--------------------------	----------	---	-----------

Додаток Д

ПРОЕКТ

**ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ
ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Зміст

Вступ.....	201
1. Мета Програми.....	202
2. Оцінка сучасного стану інвестиційного потенціалу Полтавської області	203
3. Принципи реалізації Програми розвитку інвестиційного потенціалу.....	204
4. Основні напрямки реалізації Програми	205
5. План заходів до виконання Програми.....	207

Вступ

Програма розвитку інвестиційного потенціалу Полтавської області розроблена у відповідності до вимог та практичних завдань для досягнення соціально-економічного розвитку України і враховує головні цілі, які визначені у «Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року № 1001). Програма заснована на результатах досліджень практичних та теоретичних аспектів регіонального інвестиційного процесу, проведених протягом 2007-2010 рр. При розробці Програми використано науково обґрунтоване розуміння сутності та співвідношення економічних категорій «інвестиційного потенціалу регіону», «інвестиційного клімату регіону» та «інвестиційної привабливості регіону», який виражений в розумінні, що «інвестиційний потенціал регіону» є основою для розвитку інвестиційних процесів та в результаті взаємодії з існуючим «інвестиційним кліматом регіону» здатен міняти його динаміку, а також сам змінюватися під його впливом.

Інвестиційний потенціал регіону – це сукупність потенційно стабільних та здатних до розвитку економічних ресурсів регіону, які характеризують ступінь його інвестиційної привабливості та здатні до концентрації, направленої на реалізацію запланованої інвестиційної стратегії.

Нормативно-правовою базою при розробці Програми стали:

- Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 № 2850-IV;
- Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 № 1602-III;
- Указ Президента «Про Концепцію державної регіональної політики» від 25.05.2001 року;
- Указ Президента України від 10.04.2006 № 300/2006 «Про план першочергових заходів у сфері інвестиційної діяльності»;

- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 року № 477 «Про схвалення програми «Інвестиційний імідж України»;
- Указ Президента України від 28.10.2005 № 1513/2005 «Про заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні»;
- Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні».

В сучасних умовах розвитку економічних процесів України постає проблема пошуку фінансових джерел для забезпечення безперервності та оптимізації поставлених стратегічних цілей економічного благоустрою держави та її регіонів. Розвиток інвестиційного потенціалу регіонів зумовить необхідні зміни в стані інвестиційної привабливості, що в свою чергу призведуть до активізації інвестування та забезпечить необхідний обсяг фінансування процесів позитивних економічних перетворень України та її регіонів.

1. Мета Програми

Метою Програми є створення оптимальної схеми пріоритетів, економіко-правових інструментів, необхідних дій для розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону. Програма має на меті досягнути необхідного рівня інвестиційної привабливості шляхом стимулювання розвитку інвестиційного потенціалу, що спричинить активізацію залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій в економіку Полтавського регіону. Кінцевою метою Програми є можливість стимулювання економіки Полтавського регіону шляхом розвитку інвестиційного потенціалу, що надасть необхідний поштовх до позитивних змін та оптимізації економічних процесів, які відбуваються на сучасному етапі розвитку області. В інноваційному аспекті розроблена Програма прагне досягнути розвитку та використання можливостей науково-технічного потенціалу Полтавської області, який є одним з основних джерел, стимулюючих інвестиційний потенціал.

2. Оцінка сучасного стану інвестиційного потенціалу Полтавської області

Таблиця 1

Оцінка інвестиційного потенціалу Полтавської області

Показник	2004	2005	2006	2007	2008
Річні обсяги прибутку підприємств, млн. грн.	1878,40	1618,80	1401,70	4519,70	1192,80
Бюджетні інвестиційні ресурси, млн. грн.	137,00	112,00	180,00	432,00	387,00
Інвестиційні ресурси населення, млн. грн.	1208,60	1964,90	2624,50	3859,70	5137,70
Інвестиції в основний капітал за рахунок власних коштів підприємств, млн. грн.	2321,00	2870,00	3157,00	4329,00	5993,00
Інтелектуальні інвестиційні ресурси, млн. грн.	25,28	37,39	35,45	41,58	54,60
Річний темп інфляції, %	0,1138	0,1137	0,1112	0,1183	0,1235
Внутрішній інвестиційний потенціал, млн. грн.	4 955,76	5 861,82	6 594,45	11 713,15	11 264,71
Прямі іноземні інвестиції та інвестиційні залучення з інших регіонів, млн. грн.	940,54	1076,7	1409,21	1594,67	1937,56
Сукупний інвестиційний потенціал, млн. грн.	5 896,30	6 938,52	8 003,66	13 307,82	13 202,27

Графічне зображення динаміки інвестиційного потенціалу Полтавського регіону представлено на рис. 1.

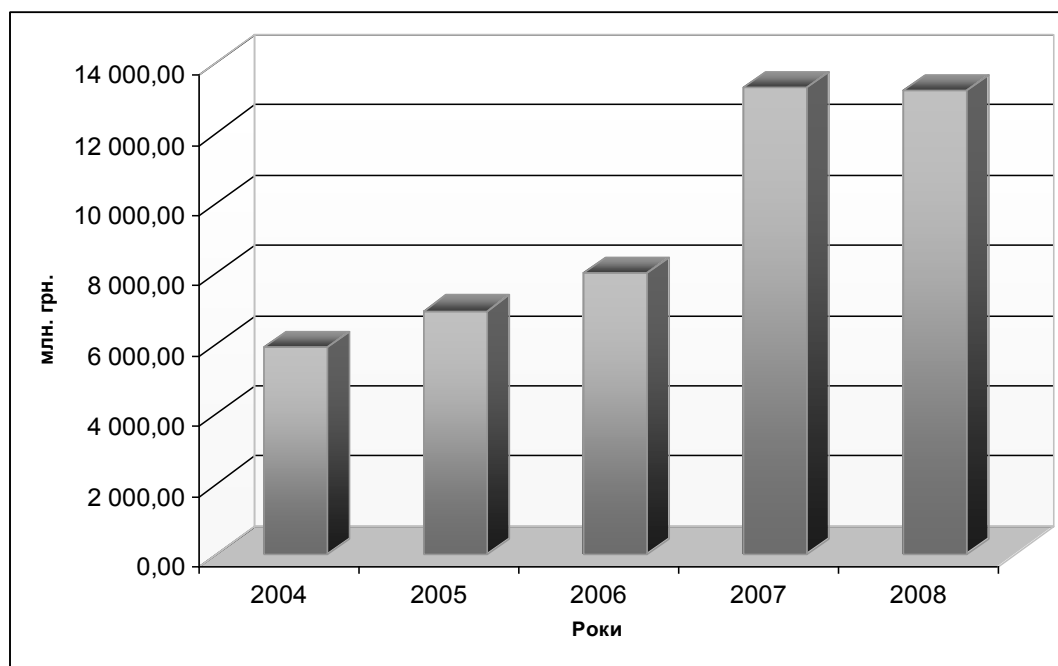

Рис. 1. Динаміка інвестиційного потенціалу Полтавського регіону за період з 2004 по 2008 рр.

3. Принципи реалізації Програми

Принципами реалізації Програми є :

- принцип цілісності, який характеризується взаємоузгодженістю програми розвитку інвестиційного потенціалу з існуючою нормативно-правовою базою України;

- принцип об'єктивності, який полягає в використанні для розробки Програми тільки реальних чинників детермінації економічного процесу;

- принцип верховенства загальнодержавних інтересів, який виражений в збереженні напряму дії усіх створених програм розвитку на шляху реалізації основних пріоритетів обраної стратегії розвитку України;

- принцип правового забезпечення нормативною базою економічної самостійності регіонів з подальшою підтримкою децентралізації регіональних владних повноважень;

- принцип екологічного збереження існуючого рівня природного середовища; - принцип соціальності, який виражений в першочерговому вирішенні проблеми існування суспільства завдяки позитивним перетворенням соціально-економічного благоустрою держави;

- принцип актуальності, що полягає в адаптованості ідей Програми до реально існуючого стану соціально-економічного середовища Полтавського регіону;

- принцип ефективності, який забезпечений намаганням оптимізації дієвої структури Програми;

- принцип реалістичності, виражений в реальній можливості реалізації провідних ідей запропонованої Програми;

- принцип системності, який реалізується в наявності чіткої структури складових елементів Програми;

- принцип послідовності, який реалізується завдяки логічній побудові дієвих структурних елементів Програми.

4. Напрямки реалізації Програми

1. Створення механізму пільгового кредитування сільгоспвиробників.
2. Стимулювання діяльності та створення нових науково-дослідних інститутів з пріоритетом напрямку досліджень в галузі сільського господарства, інженерії, тваринництва та рослинництва.
3. Підтримка діяльності приватних селянських фермерських господарств.
4. Організація кооперативів, напрямком діяльності яких є оптимізація збуту сільськогосподарської продукції приватних селянських фермерських господарств.
5. Інформування сільгоспвиробників щодо використання новітніх досягнень в області тваринництва та рослинництва.
6. Стимулювання збільшення чисельності сільського населення шляхом створення позитивних умов його життєдіяльності та забезпечення належного рівня соціального захисту.
7. Сприяння створенню малих та середніх підприємств, напрямом діяльності яких є виробництво мінеральних добрив.
8. Сприяння створенню та розвитку підприємств, напрям діяльності яких пов'язаний з виробництвом альтернативних видів палива чи проектуванням і обслуговуванням обладнання для забезпечення цього процесу.
9. Стимулювання діяльності фінансово-кредитних установ регіонального походження.
10. Створення спеціальної комісії по аналізу наповненості сегментів ринку Полтавського регіону та інформаційного відділу, який би займався доведенням отриманої дослідницької інформації до інвесторів.
11. Пошук міжрегіональних та зарубіжних ринків збуту для реалізації конкурентоспроможної продукції регіональних виробників з метою збільшення обсягів виробництва та підвищення інвестиційного потенціалу.
12. Активізація приватизації крупних виробничих об'єктів.

13. Стимулювання інновацій в технологічному циклі функціонування підприємств.
14. Створення нової чи вдосконалення вже існуючої пільгової системи функціонування інноваційних підприємств регіону.
15. Стимулювання інновацій в області лісового господарства.
16. Підвищення ефективності використання водних ресурсів.
17. Інформування зацікавлених суб'єктів щодо змісту програм інвестиційного розвитку;
18. Інформатизація та розширення функціональності державних консультаційних інвестиційних органів.
19. Стимулювання підвищення витрат на науково-технічну діяльність підприємств та впровадження інновацій.
20. Оптимізація діяльності органів державної влади на місцях та регіональної влади в напрямку протидії корупції.
21. Збалансування та адаптація політики інвестиційного розвитку з загальною промисловою політикою та політикою збереження обраних принципів довгострокового розвитку держави, а також визначення її направленості, скорегованої в напрямку планової перебудови чи вдосконалення вже існуючого промислового ландшафту.
22. Стимулювання інвестування в людський капітал.
23. Активізація діяльності геологорозвідувальних організацій, які займаються аналізом та розробкою системи природних копалин, враховуючи унікальність даного виду виробництва.
24. Створення пільгових умов на заснування інвестованих бізнесових структур, діяльність яких направлена на охорону навколишнього середовища та створення і використання альтернативних систем енергоносіїв.

Таблиця 2 План заходів по реалізації Програми розвитку інвестиційного потенціалу Полтавського регіону

№ п/п	Заходи	Очікувані результати	Виконавчий орган
1	Створення програми пільгового кредитування сільгоспвиробників фінансово-кредитними установами регіонального походження завдяки оптимальній структуризації кредитних угод з врахуванням особливостей діяльності сільгоспвиробників	Активізація діяльності сільгоспвиробників завдяки чому буде розвиватися провідна галузь економіки Полтавського регіону результатом чого буде розвиток його інвестиційного потенціалу	Головне управління агропромислового розвитку облдержадміністрації, Управління економічних питань МВК, Відділ економічного аналізу та промислового розвитку, Рада банкірів при МВК
2	Державна підтримка створення науково-дослідних інститутів та стимулювання їх діяльності шляхом оптимізації умов впровадження результатів проведених досліджень завдяки проведенню державних конкурсів інновацій	Впровадження нових винаходів, оптимальних систем виробництва	Головне управління агропромислового розвитку облдержадміністрації, Бюджетно-фінансове управління, Депутатська комісія з питань інноваційного, науково-технічного і екологічного розвитку, природокористування та безпеки життєдіяльності
3	Державна підтримка діяльності приватних селянських фермерських господарств шляхом пошуку оптимізації умов їх функціонування	Відновлення необхідного рівня функціонування сільгоспвиробництва на селі	Головне управління агропромислового розвитку облдержадміністрації, Управління сприяння підприємництву, КО «Фонд підтримки підприємництва»
4	Створення комісії для підтримки та розвитку кооперативної діяльності приватних сільгоспвиробників	Налагодження збуту виробленої продукції по оптимальним цінам для сільгоспвиробника, усунення спекулятивних тенденцій функціонування збуту сільськогосподарської продукції на селі	Управління сприяння підприємництву, КО «Фонд підтримки підприємництва», Рада підприємців
5	Створення комісії інформаційної підтримки сільгоспвиробників на предмет доведення до них новітніх досягнень в галузі рослинництва та тваринництва	Використання сільгоспвиробниками оптимальних систем виробництва сільгосппродукції	Інформаційно-аналітичний центр Співки підприємців Полтавщини, райвиконкоми

6	Створення програм відновлення життєдіяльності сільського населення та забезпечення належного рівня його соціального захисту	Відновлення сільськогосподарського виробництва на рівні необхідного функціонування селі	Управління соціального розвитку
7	Державна підтримка та створення бізнес-планів з організації виробництва мінеральних добрив з послідовним поширенням цієї інформації на інформативних ресурсах	Створення підприємств з виробництва мінеральних добрив	Головне управління промисловості та розвитку інфраструктури облдержадміністрації, Управління сприяння підприємству
8	Державна підтримка та створення бізнес-планів з організації виробництва альтернативних видів палива з послідовним поширенням цієї інформації на інформативних ресурсах	Створення підприємств з виробництва альтернативних видів палива	Головне управління промисловості та розвитку інфраструктури облдержадміністрації, Управління сприяння підприємству
9	Державна підтримка, надання додаткового пріоритету регіональним фінансовим установам при проведенні конкурсу на фінансово-кредитне обслуговування державних підприємств та державних проєктів	Нарощування потужності діяльності фінансово-кредитних установ регіонального походження	Бюджетно-фінансове управління м'єськвиконкому
10	Створення аналітичної комісії по аналізу наповненості сегментів ринку Полтавського регіону та інформаційного відділу, який буде займатися доведенням отриманої дослідницької інформації до інвесторів	Стимулювання підприємницької діяльності в незайнятих чи частково вільних сегментах ринку Полтавського регіону та як результат розвиток його інвестиційного потенціалу	Управління економічних питань МВК, Відділ економічного аналізу та промислового розвитку
11	Створення аналітичної комісії по аналізу міжрегіональних та зарубіжних ринків збуту для реалізації продукції та регіональних підприємств та інформаційного відділу який буде займатися доведенням отриманої дослідницької інформації до виробників	Нарощування обсягів виробництва регіональних підприємств та оптимізація кінцевої стадії виробничого процесу, активізація експорту	Управління зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності облдержадміністрації, Управління економічних питань МВК, Відділ економічного аналізу та промислового розвитку
12	Створення аналітичної комісії по аналізу	Відновлення виробничих потужностей	Регіональне відділення Фонду

	можливості реалізації альтернативних рішень у виробництві та інтенсифікації діяльності крупних регіональних підприємств, які недостатньо реалізують свої потенційні потужності, завдяки проведенню їх повної або часткової приватизації	крупних регіональних підприємств і як результат розвиток інвестиційного потенціалу регіону	державного майна України по Полтавській області, Управління економічних питань МВК, Відділ економічного аналізу та промислового розвитку
13	Використання у виробництві результатів розробок науково-дослідних інститутів шляхом їх інформатизації	Оптимізація взаємодії науково-дослідницьких установ з виробничими підприємствами регіонального рівня і як результат покращення результативності їх діяльності	Наукові центри, Інформаційно-аналітичний центр Спільки підприємців Полтавщини
14	Державна підтримка діяльності інноваційних підприємств регіону	Стимулювання діяльності інноваційних підприємств регіону	Бюджетно-фінансове управління, Депутатська комісія з питань інноваційного, науково-технічного і екологічного розвитку, та безпеки природокористування та життєдіяльності
15	Державна підтримка впровадження наукових досягнень в області лісового господарства	Покращення екологічного становища Полтавського регіону та оптимізація існуючого лісового господарства	Наукові центри, Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства
16	Аналіз наявного стану водних ресурсів та розробка програм ефективності використання та вдосконалення їх використання	Покращення екологічного становища Полтавського регіону та оптимізація існуючого користування водних ресурсів	Полтавське обласне виробниче управління водного господарства
17	Застосування засобів масової інформації для поширення та доведення програм інвестиційного розвитку до потенційних інвесторів та зацікавлених осіб	Залучення додаткових фінансових ресурсів для розвитку інвестиційного потенціалу регіону	Управління економічних питань при МВК
18	Активізація діяльності регіональних органів інвестиційного спрямування для доведення інформації щодо об'єктів інвестування для потенційних інвесторів	Активізація інформаційного забезпечення інвестиційних процесів регіону	Управління економічних питань при МВК
19	Інформатизація науково-дослідницькими	Використання новітніх досягнень науково-	Наукові центри,

	установами виробничих підприємств регіону щодо отриманих результатів проведених досліджень	дослідницьких установ у виробничій діяльності	Управління сприяння підприємництву при МВК
20	Створення планів активізації антикорупційної діяльності	Усунення корупційних дій та їх наслідків, а також притягнення до відповідальності винних осіб	Прокуратура Полтавської області
21	Дослідження стратегічно важливих напрямів промислової політики регіону та її розробка з врахуванням результатів цих досліджень	Стимулювання діяльності підприємств, напрям діяльності яких у розвитку економіки регіону є стратегічно важливим, та як результат оптимізація функціонування економіки Полтавського регіону	Головне управління економіки облдержадміністрації, Управління економічних питань МВК, Відділ економічного аналізу та промислового розвитку
22	Заохочення підприємств до участі у підвищенні кваліфікації персоналу, залучення наукових спеціалістів по запропонованій державній програмі	Підвищення кваліфікації персоналу стратегічно важливих підприємств та як результат підвищення інвестиційного потенціалу регіону	Полтавський обласний центр зайнятості, Виконавчий комітет Полтавської міської ради
23	Державна підтримка діяльності геологорозвідувальних організацій	Максимальна реалізація природно-ресурсного потенціалу Полтавського регіону	Виконавчий комітет Полтавської міської ради
24	Створення пільгових умов функціонування підприємств, діяльність яких пов'язана з виробництвом очисних споруд для зменшення забруднення навколишнього середовища	Покращення екологічного становища Полтавського регіону	Виконавчий комітет Полтавської міської ради

УКРАЇНА
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

36014, м. Полтава, вул. Жовтнева, 45; тел. 56-21-70

03.06.2020 № 01-29/19

на №

від

Довідка про впровадження
результатів дисертаційної роботи Романової Тетяни Володимирівни
на тему: «Розвиток інвестиційного потенціалу в регіональній
економічній політиці»

Зростання інвестиційної привабливості регіонів України в сучасних умовах трансформаційних перетворень є актуальним завданням регіонального розвитку і потребує поглибленого вивчення закономірностей становлення даного процесу в Україні та світі. Обґрунтування напрямів ефективного розвитку регіону шляхом стимулювання інвестиційного потенціалу, дослідження детермінантів регіональних процесів та розробка регіональної програми розвитку інвестиційного потенціалу дозволить досягти соціально-економічного розвитку регіону.

Дані питання знайшли відображення в дисертаційній роботі аспірантки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка Романової Тетяни Володимирівни на тему: «Розвиток інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці».

Результати дисертаційної роботи наступні:

1. Виявлені позитивні та негативні фактори, які впливають на залучення інвестицій у Полтавському регіоні.
2. Проведена оцінка інвестиційного потенціалу Полтавської області.
3. Розроблено нову економіко-математичну модель прогнозування найбільш вагомих факторів для управління інвестиційним потенціалом в області.
4. Запропонована програма розвитку інвестиційного потенціалу регіону, яка може бути використана при формуванні основних напрямів регіональної інвестиційної політики.

Дані матеріали будуть використані при розробці програм соціально-економічного та інвестиційного розвитку Полтавщини.

Заступник голови Полтавської
обласної ради, доцент кафедри
регіонального управління та місцевого
самоврядування ХРІДУ НАДУ
при Президентові України, к. н. держ. упр.

П.В. Ворона

Полтавська обласна державна адміністрація

Poltava Region State Administration

УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІХ ЗНОСИН
ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІDEPARTMENT OF FOREIGN RELATIONS
AND EXTERNAL ECONOMIC ACTIVITY36014, м. Полтава, вул. Жовтнева, 45, к.208
Тел.: (05322) 726-35; 269-07; 734-71
Факс: (05322) 726-3545, Zhovtneva Str., Poltava, 36014, Ukraine
Phone: +380-5322-726-35; 269-07; 734-71
Fax: +380-5322-726-35

E-mail: sluvsv@e-mail.pl.ua

№ 01-08/190 від 30.07. 2010 р.

На № _____ від _____ 2010 р.

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Романової Тетяни Володимирівни

на тему: «Розвиток інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці»

Необхідність трансформаційних перетворень в Україні потребує нових підходів до розвитку інвестиційного потенціалу в регіональному вимірі. Основою регіонального розвитку є проведення ефективної та збалансованої регіональної економічної політики, яка базується на інвестиційній активності в напрямку модернізації секторів економіки області.

Питання регіонального розвитку через залучення інвестиційних ресурсів відображені в дисертаційній роботі аспірантки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка Романової Тетяни Володимирівни на тему: «Розвиток інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці».

Методологічні підходи, пропозиції та висновки дисертаційної роботи, а також розроблена економіко-математична модель прогнозування найбільш вагомих факторів для управління інвестиційним потенціалом в області буде врахована та використана при розробці і втіленні обласної Програми залучення інвестицій до 2015 року.

Начальник управління

Д.В. Орлов

УКРАЇНА
ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

36014, м. Полтава, вул. Жовтнева 45, тел.(0532) 56-95-83, 57-32-21, тел/факс : 56-21-19, факс: 56-95-07

E-mail: info@adm-pl.gov.ua; inform_1@adm-pl.gov.ua ;

[http:// www.polinfo.poltava.ua](http://www.polinfo.poltava.ua); [http:// www.adm-pl.gov.ua/politics](http://www.adm-pl.gov.ua/politics)

28 07 2010 № 01-15/481

На № від

Полтавський національний технічний
 університет ім. Юрія Кондратюка

Довідка про впровадження
 результатів дисертаційної роботи Романової Тетяни Володимирівни
 на тему: «Розвиток інвестиційного потенціалу в регіональній
 економічній політиці»

Регіональний економічний розвиток є передумовою успішного розвитку економіки України. Важливим чинником ефективної системної трансформації економіки є підвищення інвестиційного потенціалу регіонів.

Дисертантом розроблена Програма розвитку інвестиційного потенціалу Полтавської області, одним з головних напрямків реалізації якої є проведення ряду заходів щодо інформатизації внутрішніх та зовнішніх суб'єктів інвестиційного ринку України з метою стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності в стратегічно важливих сферах господарювання.

Наукові висновки та розробки дисертаційної роботи аспірантки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка Романової Т.В. мають практичну цінність та значимість і будуть використані в процесі реалізації регіональної інвестиційної політики в Полтавській області.

Начальник Головного управління

М.П.Перепелиця

Полтавський обласний благодійний фонд сприяння розвитку регіону
"Синергія"

36026, м.Полтава, вул. Нариманівська, 9 Тел. 56-07-68 E-mail: vg@osvita.poltava.ua

№ 1/06 від 01 серпня 2010 р.

Полтавський національний
технічний університет імені
Юрія Кондратюка

Довідка
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Романової Тетяни Володимирівни
на тему: «Розвиток інвестиційного потенціалу в регіональній
економічній політиці»

В умовах реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року та виконання Програми «Інвестиційний імідж України», інвестиційний розвиток регіонів потребує глибокого наукового дослідження та обґрунтування шляхів підвищення інвестиційної привабливості регіонів для забезпечення соціально-економічного розвитку України.

В напрямі зазначених завдань наукові розробки аспірантки Романової Тетяни Володимирівни в галузі підвищення інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці мають актуальне значення. Методологічні підходи, пропозиції та висновки дисертаційної роботи Романової Т.В. на тему «Розвиток інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці» використані Полтавським обласним благодійним фондом сприяння розвитку регіону «Синергія» при формуванні основних напрямків регіонального розвитку за участю Фонду та розробці відповідних регіональних програм.

Директор

В.Г. Онацько

L. 2495

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА

36011, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24;
 тел./факс (053-22) 2-28-50 (приймальня).
 e-mail:rector@pntu.edu.ua; e-mail:kanc@pntu.edu.ua

10.06.2010 № 01-9-1184

на № _____

Про впровадження
 результатів дисертаційної роботи

До спеціалізованої вченої
 ради Д 44.052.03

ДОВІДКА

Дисертаційна робота Романової Тетяни Володимирівни на тему «Розвиток інвестиційного потенціалу в регіональній економічній політиці» була виконана згідно з планами науково-дослідних робіт Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Наукові розробки та отриманні результати кандидатської дисертації Романової Т.В. впроваджені у навчальному процесі в робочих навчальних програмах, на лекційних і семінарських заняттях, у курсовому та дипломному проектуванні при підготовці студентів спеціальностей: «Економіка підприємства», «Облік і аудит», «Банківська справа», «Фінанси», «Міжнародна економіка», «Менеджмент організацій», «Менеджмент інноваційної діяльності».

Проректор з навчальної роботи
 Полтавського національного технічного
 Університету імені Юрія Кондратюка

Б.О. Коробко